

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ І ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНІ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ»**

**16 – 17 листопада 2022 р.,
м. Миколаїв, Україна**

Миколаїв

2022

**Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Національний університет «Одеська політехніка»
Університет імені Альфреда Нобеля
Дніпровський державний аграрно-економічний університет**

**МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ І ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНІ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ»**

**16 – 17 листопада 2022 р.,
м. Миколаїв, Україна**

**Миколаїв
2022**

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 3 від 21 листопада 2022 року).

Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 16-17 листопада 2022 р., Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2022. - с. 162.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шебанін В.С., д-р техн. наук, професор, академік НААН, ректор МНАУ; Новіков О.Є., д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи МНАУ; Вишневецька О.М., д-р екон. наук, професор, декан обліково-фінансового факультету МНАУ; Андрусів У.Я., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри теорії економіки та управління Івано-Франківського технічного університету нафти і газу; Волосюк Ю.В., канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедрою інформаційних систем і технологій МНАУ; Дубініна М.В., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою обліку і оподаткування; Потриваєва Н.В., д-р екон. наук, професор, завідувач науково-дослідним відділом МНАУ; Сіренко Н.М., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; Довгаль О.В, д-р економічних наук, доцент, завідувач кафедрою економічної теорії і суспільних наук МНАУ.; Волощук Л.А., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту Національного університету «Одеська політехніка; Приходько І. П., доктор державного управління, професор, завідувач кафедрою обліку, аудиту та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету; Сімків Л.Є., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедрою теорії економіки та управління Івано-Франківського технічного університету нафти і газу; Шарата Н.Г., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи і підвищення кваліфікації МНАУ.

У збірнику наведено матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, де викладено результати наукових досліджень учасників освітнього процесу. Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2022

ENVIRONMENTAL SECURITY OF THE STATE: CHALLENGES OF THE PRESENT

Lunkina T.

Doctor of Economics, professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolaiv State Agrarian University

Mykolaiv, Ukraine

Bytko D.

student of academic group B 3/1, Mykolaiv State Agrarian University

Mykolaiv, Ukraine

Abstract: *Today, the problem of ecological security of the state is rather important and needs an immediate concrete solution. A large number of economic reforms, active development of industry and military actions in Ukraine contribute to a sharp deterioration of the environment.*

Key words: *ecology, environment, ecological disaster, state administration.*

Ensuring environmental security is a serious strategic task for any state and includes solving a number of issues such as political, economic, military. Along with financial, economic and social problems, there is also the problem of prevention of global environmental catastrophe.

The reasons for the global environmental crisis are related to the need to meet the growing material needs of people, which leads to the expansion of economic activity and leads to an increase in anthropogenic environmental burden [1, p. 20].

Having analyzed numerous concepts of environmental security, a specific definition of the concept of environmental security of the state was formulated, which says that it is the ability of the management system to maintain balance and balance of relations between society and the environment, and it is also the ability to resist external and internal threats and challenges and to ensure acceptable levels of risk of life of the population, as well as the sustainability of social and economic development [2, p. 56].

As for the specific situation in Ukraine today it is necessary to pay attention to a large number of destroyed infrastructure and dangerous industrial objects as a result of military actions. During the war, the general focus is on issues related to the survival of people: Army financing, refugee placement and assistance to the wounded. But at the same time, the issue of possible consequences of the war and complex study of them is equally important, since problems of the environment can easily turn into threats of social

character. For example, severe pollution of drinking water or damage to a powerful industrial object will inevitably lead to people's disease or even their death, which in turn will already create economic problems.

Today, the following environmental areas of the country's development are priority: Transition to the economy of renewable energy sources; introduction of resource-efficient technologies and environmentally friendly production; investment in green infrastructure development; secondary use of resources [3, p. 87].

Therefore, it should be noted that ensuring environmental safety is a vital and urgent problem for Ukraine. Now it is advisable to strengthen the influence of ecological-legal doctrine and science on the processes of forming state environmental policy and environmental legislation, which in the future will accelerate Ukraine's integration into the European legal and security space.

References:

1. Vetvytskyi D. A: Development of state environmental policy of Ukraine in the conditions of globalization: Auto. dis. ph.d. in economics control : special 25.00 Acad. municipality. control K., 2019. С. 20 .
2. Omarov, A. E. Peculiarities of ensuring sustainable environmental security of the state in conditions of globalization. State and regions. Series: Public administration. 2017. No. 4. С. 56.
3. Pridatko, I. IN. Development of alternative energy of Ukraine in the context of energy and ecological security of the state. Scientific works of Donetsk National Technical University. Series : Electrical engineering and power engineering, 2020. No. 2. С. 87-91.

Abstract: Today, the problem of ecological security of the state is rather important and needs an immediate concrete solution. A large number of economic reforms, active development of industry and military actions in Ukraine contribute to a sharp deterioration of the environment.

Key words: ecology, environment, ecological disaster, state administration.

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

БІЛЧЕНКО Олександр, кандидат економічних наук, доцент
кафедри економічної теорії і суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

ВОРОБІЙОВА Софія,
здобувач вищої освіти

спеціальність 073 Менеджмент,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У дослідженні узагальнено основні напрями інтеграції України у світовий освітній простір. Проаналізовано нормативно-правову базу переходу вітчизняної вищої освіти

на європейські освітні стандарти та прогнозовано подальший розвиток освітніх реформ на шляху до інтеграції світового освітнього простору.

Ключові слова: *вища освіта, інтернаціоналізація вищої освіти, інтеграція, освітній простір, освітня діяльність.*

Для України інтеграція в світовий освітній простір характеризується входженням в єдину родину цих народів, слідуванню їхнім культурним, політичним, освітнім та науковим традиціям. Інтеграція сприятиме успішному соціально-економічному розвитку та надасть поштовх подальшому розвитку освітньої діяльності.

Одним з основних завдань розвитку сучасної освіти є значне оновлення матеріальної-технічної бази, пошук, створення та використання найпродуктивніших форм і методів сучасного навчання для забезпечення високого рівня кваліфікації здобувачів вищої освіти.

В Україні спостерігається ряд реформаційних змін освітньої діяльності. Національна система освіти функціонує у правовому полі, ґрунтується на Конституції України та основних нормативно-правових актах, і складається з систем загальної середньої, дошкільної, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти. У законі визначені три рівні навчання в закладах вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр і аспірантура [1].

Наша держава досягла розширеного доступу до отримання вищої освіти і реалізації рівня, який відповідає світовим стандартам. Це характеризується в ключових принципах роботи освітнього процесу: введення двох циклів навчання, установлення системи кредитів, забезпечення Додатку до диплома європейського зразка, контроль над якістю освіти, розширення мобільності, забезпечення працевлаштування випускників і привабливості світової системи освіти [2].

Реформи освітньо-наукової діяльності, що сприяють і забезпечують світову інтеграцію системи освіти, Міністерство освіти і науки України успішно реалізувало в попередні роки. Слід підтвердити такі з них, як:

- освіта дорослих;
- обмін, студентами та науково-педагогічними працівниками;

- реалізація спільних навчальних програм і наукових досліджень;
- спільні публікації, конференції, інші форми і заходи різних видів діяльності [3].

Місія Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти – стати стимулом позитивних змін у процесі світової інтеграції освітньої діяльності, а саме:

- формування вимог до системи забезпечення якості вищої української освіти;
- розробка положення про акредитацію освітніх програм;
- аналіз якості освітньої діяльності закладів;
- формування єдиної бази даних запроваджених закладами вищої освіти спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти;
- проведення акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти та інше [4].

Представник громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» Микита Андреев зазначає, що в Україні провадяться інтеграційні законопроекти, які наразі перебувають на розгляді Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій. Створення ефективної і рентабельної вищої освіти в Україні є, перш за все, вимогою сучасного часу і реальною потребою нашого суспільства.

Освітня діяльність в Україні не стоїть на місці. Вона невпинно рухається в бік світової інтеграції, використовуючи надбання країн світу. Створення умов для розвитку української вищої освіти та формування конкурентоспроможних продуктивних сил в Україні, забезпечить цілеспрямоване та впевнене просування нашої держави у світовий освітній простір.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.
2. Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи. / Наказ МОН України від 16.10.2009

3. Калінічева Г. І. Академічна мобільність як складова європейського простору вищої освіти / Г. Калінічева // Вища освіта України. – 2010. – Тематичний випуск Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського та світового освітнього простору. – 576 с.

4. Національний план дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022-2023 роки // Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. – 2022. – С. 7–40.

Анотація: The study summarizes the main directions of Ukraine's integration into the world educational space. The regulatory and legal basis of the transition of domestic higher education to European educational standards is analyzed and the further development of educational reforms on the way to the integration of the world educational space is predicted.

Ключові слова: higher education, internationalization of higher education, integration, educational space, educational activity.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

БІЛІЧЕНКО Олександр,
кандидат екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

ПРОСОЛОВ Олександр,
здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: в дослідженні визначено проблеми, які перешкоджають українській зовнішній торгівлі, головний фактор їх виникнення, проаналізовано торгово-транспортні процеси в контексті проблем з якими вони зіштовхнулися та вказано що стало результатом змін в зовнішній торгівлі України.

Ключові слова: зовнішня торгівля, економіка, експорт, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність

Зовнішня торгівля для України в такий непростий період відіграє одну з провідних ролей у забезпеченні життєдіяльності вітчизняної економіки, вона є джерелом її валютного надходження. Минулого року Україна співпрацювала з 228 партнерами та мала від'ємний річний зовнішньоторговельний баланс, однак обсяг

експортованих та імпортованих товарів країни збільшився. Як свідчать дані Державної служби статистики, за 2021 рік, порівняно із 2020, показник експорту зріс на 38,4% (1,94 трлн грн), імпорту – на 34% (2 трлн грн) [1]. Головним фактором, який дестабілізував ситуацію в Україні та порушив більшість зовнішньоторговельних можливостей, стала війна на її території.

Україна досі відіграє важливу роль у постачанні товарів, зокрема зернової продукції, чорних металів, залізних руд, жирів і олії до Європи, Азії та Африки. З початком війни, українська зовнішня торгівля зіштовхнулася з серйозними проблемами, які не дають їй ефективно функціонувати і покращуватися, зокрема:

- логістичними проблемами;
- скороченням обсягу виробництва;
- втратою контролю над промисловістю на тимчасово окупованих територіях;
- руйнуванням інфраструктури, яка задіяна в зовнішньоторговельних процесах.

До початку війни, 75% усього експорту, здебільшого сировинної продукції, припадало на транспортування через морські порти. В зв'язку з їх блокуванням, альтернативним варіантом стало збільшення кількості перевезень залізничним та автомобільним транспортом, але вони не змогли відновити рівень обсягу експорту на довоєнний. Неможливість використання портів призвела до втрати значної частини прибутку країни та дефіциту товарів деяких груп. До того ж нові законодавчі обмеження на експорт і імпорт деякої продукції та її обов'язкове ліцензування, нульове квотування фактично обмежили можливість вивозу ряду сільськогосподарських товарів, таких як гречка, сіль, цукор.

Різноманітні товари з високою доданою вартістю Україна найчастіше доставляла автомобільним транспортом через західний кордон, в основному в Європу. Через велику пропозицію української продукції, сильні навантаження припали на митниці Польщі та Румунії. Залізниця зіштовхнулася з проблемами через руйнування транспортних сполучень і за 7 місяців 2022 року змогла перевезти 95 млн т усіх вантажів, що порівняно з аналогічним періодом 2021 року менше на 78 млн т, або 45%. Також негативно вплинула невідповідність ширини

українських колій ширині європейських, внаслідок чого значно уповільнилася швидкість транспортування [2].

Сьогодні в нас залишилися все ті ж види транспорту, але в значно урізаному вигляді. За словами Валерія Ткачова, заступника директора Департаменту комерційної роботи АТ «Укрзалізниця», трьома видами транспорту, на даний момент ми можемо експортувати приблизно 2,2-2,5 млн т зернових на місяць [4]. Якщо всі три види транспорту будуть працювати на повну потужність, ми зможемо підвищити рівень вивезення до 2,5-3,5 млн т, але це все одно категорично не задовольнить аграрну промисловість, оскільки наші господарства до війни виготовляли приблизно 106 млн т продовольства, більша частина якого була призначена для продажу за кордон.

Від 24 лютого Україна фактично припинила торговельні відносини із Росією та Білоруссю. Найболючішим для української сторони стала зупинка енергетичного імпорту з країн-агресорів. На думку Дмитра Горюнова, старшого економіста Центру економічної стратегії, відтепер Україна мусить купляти енергоносії всіх типів у інших країн, в тому числі і паливні збірки для АЕС, які останні роки поступово заміщували товарами американського виробника Westinghouse [5].

Як висновок треба зауважити, що лівова частка усіх проблем зовнішньої торгівлі України у 2022 році була спровокована позаекономічним чинником, а саме широкомасштабною збройною агресією Росії. Блокування основних маршрутів транспортування, знищення інфраструктури та дефіцит стратегічно необхідних товарів загнали нашу країну у найважче за останні десятиліття економічне становище. Україна втратила значний потенційний дохід із торгівлі, постійних постачальників енергоресурсів, що з настанням холодів є особливо гострою проблемою, та шукає альтернативу. Для мінімізації негативних наслідків та вирішення новопосталих проблем, потребуються якнайшвидші ефективні дії влади.

Література

1. Офіційний портал Державної статистики України. Відомості про імпорт і експорт України / URL : <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.pdf> (дата звернення: 26.09.2022)
2. Т. А. Качка. Промова на експертній дискусії "Заблокована торгівля: чи може Україна збільшити експортні потужності". URL : <https://www.youtube.com/watch?v=AuN2D7sEr-U> (дата звернення: 26.09.2022)
3. Карина Горова. Логістика та міжнародна торгівля в Україні в умовах війни. URL : <https://eba.com.ua/logistyka-ta-mizhnarodna-torgivlya-v-ukrayini-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 28.09.2022)
4. Інтерв'ю з Валерієм Ткачовим АПК Інформ. "Чому і на скільки подорожчала залізнична логістика в Україні і що буде, якщо вирішити всі проблеми на кордоні?". URL : <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/opinion/1528568> (дата звернення: 29.09.2022)
5. Дмитро Горюнов. "Остаточний розрив. Як Україна шукає заміну поставкам від агресора та його супутника". URL : <https://focus.ua/uk/economics/512408-bilshe-ne-partneri-yak-ukrajina-povnistyu-pripinila-torgivlyu-z-rosiyeyu-ta-bilorussyu> (дата звернення: 29.09.2022)

Анотація: the research identified the problems that hinder Ukrainian foreign trade, the main factor in their occurrence, analyzed the trade transport processes in the context of the problems they faced, and indicated what was the result of changes in Ukraine's foreign trade.

Ключові слова: foreign trade, economy, export, import, foreign economic activity

РОЗВИТОК БІОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ ТИПІВ НАУКОВОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

БОРКО Тетяна,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,*

м. Миколаїв, Україна

АНТИПОВА Світлана,

здобувач вищої освіти

спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: Доповідь актуалізує питання про три основні зміни типів наукової раціональності. Об'єктом дослідження виступає період існування, вплив та розвиток на біофілософію. Здійснюється аналіз еволюції у пізнавально-перетворюючій, освітній та оцінюючій діяльності філософії. Практикуючи зміни типів наукової раціональності та їх реалізації з'являється реальне втручання в феномен життя. Стаття висуває ряд пріоритетних проблем, які потребують філософського осмислення в напрямку біології. З'ясовано що домінуючою в науці біофілософії є постнекласична наукова раціональність. Висвітлюються ознаки раціональності та аналізуються переваги в зміні типів наукової раціональності. Даний матеріал статті розглядає розвиток науки, суспільства та взаємодії з пізнанням природи.

Ключові слова: біофілософія, раціональність, постнекласична наука, класична та некласична наука раціональності.

Біофілософія вивчає структуру біологічного знання; природу, особливості та специфіку наукового пізнання живих об'єктів і систем, засоби та їх методи. Філософія біології – це система узагальнюючого розуміння філософського характеру про предмет і метод біології та системи наукового знання у цілому, її пізнавальної і соціальної ролі в сучасному суспільстві. Деякими фахівцями біофілософія стверджується як міждисциплінарна галузь знання, що включає в себе філософію біології. Інші вважають навпаки: філософія біології включає в себе біофілософію. У даний час серед філософів консенсусу з цього питання не досягнуто.

Хоча наукові філософи давно вже зацікавлені біологією, філософія біології з'явилися нещодавно. І одразу в ній виділилася біофілософія, як одна зі складових філософії біології.

Система норм і стандартів наукового експерименту може бути розглянута як індивідуальний історичний тип наукової раціональності. В. Стьопін визначає теперішній тип наукової раціональності як постнекласичний, а некласичним називає минулий етап наукової раціональності, винайдений наукою в ХХ столітті. Поступовий відхід науки від класичного типу раціональності відбувається через некласичний і постнекласичний типи наукової раціональності (Стьопін, 1989) [1].

Класичний тип наукової раціональності, виник завдяки першій в історії глобальній науковій революції в XVII ст. по іншому («ньютонівська революція») і появи класичного природознавства. Головним аспектом класичної науки є те, що вона носить зовнішній характер, а сам шлях до їх накопичення і відкриття індивідуальний. Класична наука має власну, світоглядну орієнтацію. Для класичної науки характерними є поєднання теоретичних і емпіричних методів дослідження. Основною метою класичної науки є формування загального відображення про світ і місце в ньому людини [2].

Вона є другою глобальною науковою революцією, що почалася наприкінці XVIII – першій половині XIX століття, визначила перехід до нового стану природи. У біології, хімії, геології й інших областях знання формуються своєрідні картини реальності й відповідні парадигми дисциплінарного мислення, схожі на механістичні. Отже, перші дві глобальні наукові революції в природознавстві діяли як формування й розвиток класичної науки і відповідного їй стилю мислення.

Об'єктом неklasичної науки є відкрита система як результат взаємодії об'єкта із засобами спостереження. Отримані результати досліджу є відносним знанням, оскільки їх зміст залежить від застосовуваних засобів. Некласичний тип раціональності, що з'явився в результаті третьої глобальної наукової революції із середини 90-х років XIX століття до кінця 20-х років XX століття, формулюється власним відношенням мислення до об'єкта, а саме: мислення відтворює об'єкт як вплетений у людську діяльність і будує його образи, порівнюючи їх з поданнями про історично сформовані засоби його освоєння [3].

Поняття постнеklasичної науки було введено в кінці 80-х років XX століття для того, щоб позначити новий етап у розвитку науки, пов'язаний із науковою революцією, яка розгорталася протягом трьох останніх десятиліть і досі продовжує існувати. У процесі цієї революції з'явилася і почала успішно процвітати біологічна науково-дослідна програма.

Теперішня постнеklasична наука в своїх дослідженнях викладає унікальні, складні системи, що історично розвиваються, особливою ланкою яких є людина. Постнеklasична наука, що стверджує пізнання природи на нових засадах, в біології з'являється в цікавих та складних феноменах. Одним з найсуттєвіших є розвиток біофілософії. Становлення філософії в біології стало можливим завдяки виходу біології на найвищий рівень структурної організації живих систем, потребі розвитку методології дослідження життя як цілісності. Ще одним важливим фактором становлення біофілософії є соціокультурна детермінація біологічної реальності й у цілому-орієнтація біології [4].

У науці філософії освіти в контексті пояснення „швидкоплинності”, „перехідності”, „термінальності” сучасного стану людини з'являється велике

бажання пояснити про нові змісти і форми освітнього процесу в трансдисциплінарній і трансгуманітарній перспективі, сприятливі для формування здатності швидко опановувати складні динамічні ситуації, долаючи „кордони” і будуючи „мости і переходи”. Стрімка еволюція інформаційної революції посилює кризу освіти, одночасно створюючи простір можливостей її переходу до нової моделі на засадах постнекласичної раціональності.

Література:

1. Перова О. Є. Проблеми біофілософії в сучасній філософії науки. // Вісник. Філософія. Політологія. К., 2002. №38-41. С. 192-198. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
2. Історичні типи наукової раціональності URL: <http://um.co.ua/5/5-1/5-108688.html>
3. Класична, некласична і постнекласична наука (основні риси). Типи раціональності і ірраціональності. URL: <http://um.co.ua/8/8-16/8-168945.html>
4. Постнекласична раціональність: трансдисциплінарний дискурс в науці і освіті. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/235212171.pdf>

Abstract: *This scientific article actualizes the issue of three main changes in the types of scientific rationality. The object of research is the period, influence and development on biophilosophy. An analysis of evolution in the cognitive-transformative, educational and evaluative activity of philosophy is carried out. The practice of changing the types of scientific rationality and their implementation is a real intervention in the phenomenon of life. The article puts forward a number of priority problems that require philosophical understanding in the direction of biology. It has been found that post-classical scientific rationality is dominant in the science of biophilosophy. The signs of rationality are highlighted and the advantages in the changed types of scientific rationality are analyzed. This material of the article examines the development of science, society and interaction with knowledge of nature.*

Key words: *biophilosophy, rationality, post-non-classical science, classical and non-classical science.*

ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ НАУКИ

БОРКО Тетяна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

БАТІЙ Юрій,

здобувач вищої освіти

спеціальність 201 Агрономія

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: У доповіді розглянуто періодизацію як результат конструктивного мислення людини, що відображує її світоглядні уявлення й способи інтерпретації історії як такої. Для здійснення періодизації потрібна певна система впорядкованих теоретичних знань про історію і виокремлення понять та категорій, за якими вона буде проводитися.

Ключові слова: періодизація, історія, історичний час, наука, систематизація, інформація, подія.

Періодизація має дуже особливу роль в історичних науках, де науковці можуть розділити різноманітну інформацію на частини (століття, десятиріччя, епохи та багато інших).

Періодизація утворює спеціальні умови для організації та упорядкування матеріалу з історичних джерел, зрозуміння й вивчення природничих і соціалізованих форм життя людей та взагалі суспільства, утворення різноманітних структур і гіпотез, котрі дають розуміння, а найголовніше – їх вимірювання [2].

Загальною вибіркою і вимірювальною основою різної періодизації тих епох є час в історії. У минулі епохи давні люди і цивілізації намагалися зрозуміти час за допомогою природничих циклів і думали, що він нерухомий, ніколи не змінюється та циклічно повторюється, а стародавня свідомість обмежувала часові відрізки якихось подій, зазвичай, теперішнім [1].

Основною метою наукової історії є те, що вона повинна забезпечити постійне зростання духовного і технічно-прогресивного потенціалу людства [3].

Завданнями історії науки є:

- знаходження, структурування, переробка та ототожнення інформації;
- збільшення джерел інформації для проведення досліджень;
- пошук і трактування законів і закономірностей наукових і технічних етапів розвитку;

- надання розуміння значення науки в духовному житті людства;
- поліпшення розробки дослідної справи.

Однією з проблем періодизації історії науки було її невизнання. Розуміння того, що науки все ж таки важлива почало усвідомлюватися тільки в епоху Просвітництва, коли Жан-Батіст Кольбер, відомий міністр Людовика XIV, заснував першу в світі Академію [3].

З вище зазначеного періоду і надалі наука стала отримувати впорядковану та грошову допомогу від держави. Перше досягнення тогочасної науки було відкриття закону всесвітнього тяжіння, у математиці – створення математичного аналізу [3].

Сьогодні для дослідників, науковців постає дуже важливе питання саме про періодизацію в історії. Розуміння точки відліку періодизації дає нам поштовх для того, щоб не загубитися при дослідженні різних наук.

Джерела з історії стрімко набирають значимості, а саме матеріали статистики, різні типи документів, договорів між різними державами. До джерел з історії можна віднести і наукові роботи, художні витвори та багато іншого. Щось з них оприлюднили, щось знаходиться в архіві.

Ми не можемо перевірити достовірність даних котрі були у минулому і тому можемо спиратися лише на документацію, записи, які маємо сьогодні і будемо використовувати у майбутньому.

Низка суспільно-правових проблем, які становлять актуальну наукову і прикладну проблему, потребують всебічного опрацювання і негативно позначаються на подальшому розвитку людини, суспільства і держави [4].

Багато років тому освіта була доступна далеко не для всіх, тому розвиток науки довго стояв на місці і, звичайно, чим менше людей знає, тим важче цю інформацію передати.

Отже, періодизація історії має справу з надзвичайно складними явищами соціального життя, які протікають у відмінних часових і просторових координатах. Обираючи критерії її проведення, дослідники неминуче абсолютизують їх і не звертають уваги на інші, що призводить до суттєвих розходжень з історичною реальністю.

Кожна періодизація є гіпотезою, яка або приймається дослідниками, або замінюється більш прийнятною для їх загалу, але служить вихідним пунктом для впорядкування всього матеріалу за обраними критеріями.

Необхідно пам'ятати про допоміжне призначення всіх періодизацій, спрямованої на впорядкування історичної інформації з метою її розуміння та опрацювання, керуватися співставленням критеріїв її утворення для різних суспільств і епох, сторічч та інших часових відрізків.

Література:

1. Галушко К. Ю. Час історичний [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2013. 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Chas_istorychnyj (останній перегляд: 08.10.2022).

2. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. Львів: ПАІС, 2007. 312 с.

3. Лебедев І. К. Історія науки і техніки : навч.-метод. матеріали для студ. ф-ту прикладної математики ; навч. посіб. / І. К. Лебедев, Л. Р. Ігнатова, А. І. Махінько; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. 4,9 с.

4. Пилипчук В. Г. Формування теоретико-правових основ забезпечення державної безпеки України (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : монографія / В. Г. Пилипчук. – К. : НКЦ СБ України. – 2008. 76 с.

Abstract: *The report examines periodization as a result of a person's constructive thinking, which reflects his worldview and ways of interpreting history as such. Periodization requires a certain system of ordered theoretical knowledge about history and the identification of concepts and categories by which it will be carried out.*

Key words: *periodization, history, historical time, science, systematization, information, event.*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

БУРКОВСЬКА Алла,
*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

ШЕВЧЕНКО Артем,
*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, групи Ф 5/1, Миколаївський
національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

***Анотація:** досліджено особливості і мету управління персоналом у банківській установі; розкрито сутність та основні підходи вирішення проблеми забезпечення кваліфікованими кадрами; наведено заходи щодо удосконалення управління персоналом у банківській установі; висвітлено матеріальні та нематеріальні стимули для працівників.*

***Ключові слова:** банківська установа, кваліфіковані кадри, мотивація.*

Для ефективної і злагодженої роботи банківської установи необхідно постійно здійснювати формування та контроль за кадровим забезпеченням, яке повинно мати високі професійні здібності для вирішення поставлених цілей і задач, а також бути максимально орієнтованим на досягнення найкращих показників банківської діяльності, тобто здійснювати внутрішній менеджмент.

Внутрішній менеджмент - це сукупність положень, методів і принципів управління трудовими ресурсами підприємства з метою досягнення ефективності і прибутковості [1]. Персонал не можна розглядати як однорідну субстанцію, адже кожен працівник має свої індивідуальні принципи, погляди, переконання, цінності, тому управління персоналом слід розглядати як безперервний і особливий процес зміни мотивації працівників задля досягнення максимальної віддачі та концентрації, а, отже, забезпечення високих кінцевих показників [1].

Ми погоджуємося з існуючою точкою зору [1], що підсумком роботи з персоналом є тісне поєднання прагнень працівників з очікуваннями організації.

Прикладом проведення успішної роботи з персоналом є АТ КБ «ПриватБанк», де значна увага приділяється розвитку і підвищенню кваліфікації кадрів (через участь у конференціях, круглих столах, семінарах, вебінарах тощо). Завдяки цьому персонал банку є гарантом його ефективної діяльності. Активно та

послідовно банк залучає до своїх лав співробітників незалежно від віку, раси, статі, віросповідання, переконань або національності [2].

Однією із важливих задач, що ставить перед собою АТ КБ «ПриватБанк», є залучення та розвиток висококваліфікованої команди працівників, які досягають поставленої мети впевнено та професійно. У банку впроваджуються такі заходи з удосконалення системи управління персоналом:

- збільшення фіксованого та змінного доходу працівників;
- скорочення відсоткової різниці між фіксованим та змінним доходом;
- впровадження адаптаційної надбавки;
- проведення особистих бесід керівників з підлеглими;
- індивідуальний підхід при створенні соціального пакету;
- горизонтальна ротація працівників;
- делегування повноважень;
- використання системи наставництва;
- впровадження технологій командоутворення.

Якщо ж говорити про мотивацію працівників, то особливе значення в системі управління банківської установи посідають матеріальні та нематеріальні стимули.

У банку застосовується відрядно-преміальна система оплати праці, що складається з тарифної ставки та бонусів. Окрім заробітної плати та преміювання, система матеріального стимулювання персоналу передбачає надбавки, доплати, одноразові виплати, що надаються окремим співробітникам за високі показники, вислугу років, понаднормову роботу тощо [3].

Що ж стосується нематеріальних стимулів для персоналу у АТ КБ «ПриватБанк», то вони включають створення мотиваційного мікроклімату в колективі та відповідних умов праці, метод присвоєння звання «Кращий...», а також індивідуальні запрошення на корпоративні заходи та урочистості, публічні подяки, грамоти, пам'ятні подарунки, внесення записів про особливі досягнення працівника в його трудову книжку, конкурси, турніри, привітання з визначними подіями у житті працівника, встановлення гнучкого графіку роботи тощо [4]. З метою кращого мотивування персоналу банку щодо дотримання дисципліни, у разі

її порушення застосовуються зауваження, догани, позбавлення різних пільг тощо, які в свою чергу також впливають на показники роботи і в більшості випадків на швидкість виконання задач.

Отже, вибір оптимальної системи управління персоналом є однією з головних завдань банківського бізнесу, стратегії банківської установи. Вважаємо необхідним у межах стратегічного планування розробляти і застосовувати механізм роботи з персоналом і методи його заохочення, націлені на досягнення загального результату найефективнішим способом. Кваліфікованість персоналу разом з успішною системою управління трудовими ресурсами є одними з головних чинників впливу на конкурентоспроможність банківської установи, тому доцільно періодично проводити аналіз загальної системи управління і контролювати діловий потенціал працівників з метою їх удосконалення.

Література:

1. Маусов Н.К. Менеджмент персоналу - ключова ланка внутрішньофірмового управління. Проблеми теорії і практики управління. 2017. №6. 106 с.
2. Корпоративне управління. URL: <https://privatbank.ua/about/management/corp> (дата звернення 20.10.2022 р.)
3. Гузенко О. П., Шокало Т. П. Управління персоналом комерційного банку: проблематичний та інноваційний аспект. YoungScientist. 2015. № 2 (17). С. 41-44. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/66.pdf> (дата звернення 20.10.2022 р.)
4. Бойченко В. С. Особливості мотивації персоналу в фінансовій установі (на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк»). Економічний вісник Донбасу. 2014. № 3. С. 171-174.

***Abstract.** the peculiarities and purpose of personnel management in a banking institution were investigated; the essence and main approaches to solving the problem of providing qualified personnel are disclosed; measures to improve personnel management in a banking institution are given; Material and non-material incentives for employees are highlighted*

***Keywords:** banking institution, qualified staff, motivation.*

ВПЛИВ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕ-РЕСТОРАНУ

ВАСИЛИК Оксана,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри підприємництва та маркетингу,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

м. Івано-Франківськ, Україна

САБАДОШ Вікторія,

бакалавр кафедри менеджменту та адміністрування,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

м. Івано-Франківськ, Україна

***Анотація:** обґрунтовано актуальність дослідження поведінки споживача як способу впливу на розвиток діяльності кафе-ресторану. Розглянуто фактори, що впливають на поведінку клієнта та можливий їх прояв під час перебування у закладі. З'ясовано систему взаємозв'язку поведінки споживача та майбутніх результатів діяльності підприємства. Доведено, що поведінка споживача має безпосередній вплив на розвиток та подальші результати закладу.*

***Ключові слова:** поведінка, споживач, фактори впливу, елементи поведінки споживача.*

В умовах сьогодення, споживач – це центральна фігура на ринку. Він виступає предметом пильної уваги підприємств-виробників (продавців). Не без підстав споживача називають “королем економічної системи”, адже саме його поведінка вирішальною мірою впливає на результати підприємств. Відтак, становлення ринку в Україні потребує нового економічного мислення, нових підходів до управління економікою, яка повинна орієнтуватися на потреби споживачів, на відміну від планової, в котрій проблеми координування виробництва продукції, її збуту та споживання вирішувались за допомогою централізованого планування.

Висхідною ідеєю наших досліджень є доведення взаємозв'язку і взаємообумовленої стійкості функціонування ресторану та поведінки споживача.

Останнім часом питання поведінки споживача та його вплив на діяльність організації викликає найбільшу цікавість. Це пояснюється тим, що вибір клієнта, під час покупки чи споживання певного товару, залежить від певних факторів, які мають безпосередній вплив на його поведінку.

У сучасному світі одним з напрямків дослідження поведінки споживачів є дослідження їх поведінки у сфері громадського харчування, тобто у ресторанах та

кафе. Крім того зазначимо, що поведінка клієнта має величезний вплив на розвиток та прибуток кафе-ресторану. Саме тому вважаємо, що вивчення давного питання є вкрай важливим та актуальним для керівників закладів громадського харчування.

Досліджуючи вплив поведінки споживачів на результати діяльності закладу «Dolce Vita», нами було використано наступні методи: опитування, спостереження та узагальнення. Об'єктом дослідження, в нашому випадку, є поведінка споживачів та фактори, які безпосередньо впливають на поведінку клієнтів, які знаходяться в закладі громадського харчування.

Аналіз впливу поведінки споживачів на результати діяльності бару «Dolce Vita» дозволить зрозуміти наступне:

- фактори, які впливають на поведінку клієнтів;
- важливість вивчення поведінки споживачів в аспекті впливу на майбутні результати діяльності закладу;
- можливість використання поведінки клієнтів для підвищення ефективності діяльності бару «Dolce Vita».

Вивчаючи фактори, які впливають на поведінку споживача, нами було використано методи спостереження. Спостереження тривало протягом 5 днів.

На основі записів та побаченого, перш за все, нами було визначено фактори, які впливають на поведінку споживача, а також можливий їх прояв у поведінці людини під час перебування у закладі. Результати занесено до таблицю 1.

Таблиця 1 Результати спостереження за поведінкою споживачів

Фактори, що впливають на поведінку клієнта	Прояв факторів під час поведінки у закладі
Настрій	Якщо настрій клієнта поганий, то він спокійно може накричати на працівника закладу, йому все може не подобатися, може дратувати музика і т.д. Якщо настрій клієнта хороший, то він буде привітним, схильним до прийняття рекомендацій.
Емоційний стан	Якщо споживач щасливий, тоді він буде повністю задоволений атмосферою закладу. Якщо емоції споживача зашкалюють (у поганому сенсі), тоді людина може бути дуже чутлива до буд-чого, може ігнорувати питання працівників, може зробити неправильний вибір (страви чи напою), який в результаті призведе до конфлікту у закладі.

Погодні умови	Погодні умови впливають на споживача у тому плані, що він вирішує чи хоче провести свій час у кафе, чи хоче залишитися вдома. Для когось погані погодні умови – це привід піти відпочити до ресторану, а для когось – навпаки.
Фінансовий стан	Фінансовий стан впливає на вибір споживача: чи хоче людина провести свій час в ресторані; чи має вона змогу замовити більше, ніж кружку кави; чи може клієнт собі дозволити дорогі страви і т.д.
Атмосфера закладу	Впливає на те, чи хоче людина тут посидіти і відпочити, чи хоче до основної страви замовити ще десерт, чи захоче повернутися до закладу.
Війна	Впливає на стан людини як клієнта ресторану (не кожен, хто ходив у кафе до війни, хоче тепер туди йти і там відпочивати). Крім того, може драгувати музика чи інші споживачі. Таке в результаті може призвести до конфлікту.

Джерело: сформовано авторами

Відтак, опираючись на результати табл. 1, розуміємо, що фактори, які впливають на поведінку споживачів, можуть мати як позитивний, так і негативний результат. Тому, розуміння стану клієнта є першочерговою задачею не лише керівництва закладу, а й безпосередньо працівників аналізованого підприємства.

З метою проведення дослідження впливу поведінки споживачів на результати діяльності бару «Dolce Vita», використано метод опитування.

Авторами проведено опитування. Безпосередньо дане дослідження проводилося на основі сформованого нами опитувальника, яким передбачено огляд 16 питань щодо впливу поведінки споживачів на працівників закладу та на результати підприємства. Оцінка впливу поведінки клієнтів на успіхи організації здійснюється респондентом за шкалою від 1 до 5, зокрема: 1- ніколи, 2 -рідко, 3- іноді, 4 – часто, 5 – завжди. Респондентами виступало 27 осіб.

З проведеного нами опитування можемо сказати наступне: 52 % респондентів вважають, що настрій клієнта має прямий вплив на якість виконання роботи працівниками; 44% опитуваних не погоджуються з твердженням, що атмосфера закладу викликає негативне ставлення на споживачів; 41% респондентів погоджуються з твердженням, що хороший настрій клієнта мотивує працівників краще виконувати свою роботу; тільки 33% опитуваних вважають, що керівництво не враховує рекомендації відвідувачів; з думкою, що поведінка споживача

безпосередньо впливає на майбутні результати закладу, погоджуються 67% респондентів. Узагальнимо декілька результатів опитування та зобразимо їх на графіку (висота стовпців означає найбільше значення по зазначеному питанню) (рис. 1):

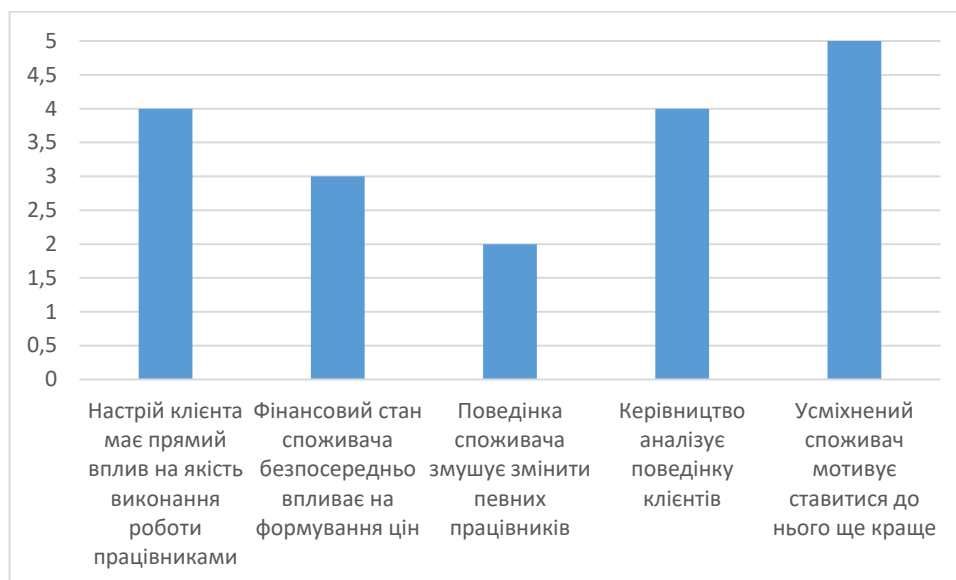

Рисунок 1 - Узагальнені результати до певних тверджень

Джерело: узагальнено авторами на основі створеного опитування

Аналізуючи результати опитування, що представлені на графіку, можемо сказати, що поведінка клієнтів закладу громадського харчування безпосередньо впливає на його подальші результати та на розвиток підприємства. Це пояснюється тим, що бар працює та розвивається завдяки споживачам, адже якщо їх не буде – заклад не отримуватиме дохід та прибуток. В результаті це призведе до збитків та закриття бару «Dolce Vita».

Не менш важливо мати розуміння того, якого характеру вплив має поведінка споживача на результати закладу.

Відтак, нами було визначено характер та величину впливу елемента поведінки на результати діяльності закладу на основі вище проведених досліджень (табл. 2).

Таблиця 2 Елементи поведінки споживача, що мають найвагоміший вплив на результати діяльності закладу

Елемент поведінки споживача	Характер впливу	Величина впливу (від 1 до 5)
Настрій клієнта має прямий вплив на якість виконання роботи працівниками	Позитивний	4
Емоції клієнта часто створюють різні позитивні чи негативні ситуації	Нейтральний	1
Негативне ставлення клієнта до працівника викликає бажання звільнитися	Негативний	3
Хороший настрій клієнта мотивує до кращого виконання роботи	Позитивний	4
Рекомендації клієнта враховуються керівництвом та працівниками	Позитивний	4
Фінансовий стан дуже часто впливає на вибір клієнта	Нейтральний	3
Керівництво аналізує поведінку клієнтів	Позитивний	5
Усміхнений споживач мотивує ставитися до нього ще краще	Позитивний	4
Хороший психологічний стан клієнта є запорукою якісного виконання роботи працівниками	Позитивний	5

Джерело: сформовано авторами

Підсумовуючи, вважаємо, що поведінка споживача є системою особистих цінностей, що, за ідеальних умов, має позитивний вплив на результати діяльності підприємства, та практично реалізовується через набір норм, прийомів, правил вирішення проблем як зовнішньої адаптації підприємства так і внутрішньої інтеграції працівників.

***Abstract:** the relevance of the study of consumer behavior as a way of influencing the development of cafe-restaurant activity is substantiated. Factors affecting the client's behavior and their possible manifestation during the stay in the institution are considered. The system of interrelationship between consumer behavior and future results of the enterprise's activity has been clarified. It has been proven that consumer behavior has a direct impact on the development and further results of the institution.*

***Keywords:** behavior, consumer, influencing factors, elements of consumer behavior.*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

ГОНЧАР Єва,

здобувач вищої освіти групи Ф 3/1

обліково-фінансовий факультет

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджено особливості функціонування банківських установ України в період дії воєнного стану - особливого правового режиму, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Проаналізовано зміни, які відбулися в обслуговуванні клієнтів банків після 24 лютого 2022 р., визначено позитивні аспекти роботи українських банків у непрості часи російсько-української війни.

Ключові слова: Національний банк України, воєнний стан, банківське обслуговування, онлайн-банкінг.

Банківська система України зіткнулася з великими викликами у зв'язку з війною, проте з часом відбулося пристосування до нових умов функціонування і наразі банки працюють стабільно та практично без перебоїв у своїй діяльності.

З початком російської агресії на території України у діяльності національної банківської системи відбулися такі зміни:

- Встановлено обмеження на зняття готівки без комісій :
 - а) в національній валюті - у розмірі 100 тис. грн на день;
 - б) у валюті рахунку - в еквіваленті 100 тис. грн на день;
- Встановлено лімітування на P2P-перекази.
- Обмежено суми операцій «quasicash»;
- Лімітовано зняття готівки з рахунків в іноземній валюті [1].

Досвід інших країн, які знаходилися у стані війни, свідчить, що банківська система за таких умов зазвичай працює день-два, а потім призупиняє свою діяльність. Незважаючи на активні воєнні дії в Україні, банківські установи продовжують надавати послуги своїм клієнтам, спостерігається зростання безготівкових платежів [2].

Вже сьогодні, коли дозволяє безпекова ситуація, працюють приблизно 78% банківських відділень (на початку війни було і 35, і 40, і 50%), відкриваються і нові відділення банків, зокрема на звільнених територіях [3]. Робота банківських установ у такі складні часи надає можливість отримувати пенсії та інші види виплат

особам, які не володіють сучасними технологіями та не можуть отримати соціальні виплати у безготівковій формі.

Використання онлайн-банкінгу дозволяє збирати великі грошові суми за короткий часовий період і таким чином допомагати українській армії та громадянам, які потребують матеріальної допомоги, зокрема внутрішньопереміщеним особам та пораненим внаслідок бойових дій на території України.

Зростання валютного курсу долара США впливає на зростання цін на товари і послуги, продукти першої необхідності та пальне, але економічна ситуація в країні хоч і важка, та все ж стабільна завдяки діям Національного банку України.

З метою стабілізації валютного ринку Національний банк України запровадив численні обмеження та зафіксував обмінний курс гривні до долара США. Такі заходи є тимчасовими, їхня тривалість залежатиме від стану валютного ринку. Фіксація курсу не повинна зменшувати увагу банківських установ до управління валютними ризиками. З травня 2022 р. ліміти валютних позицій банків знижено з 15% до 5% від регулятивного капіталу, збалансування валютної позиції знизить чутливість до валютного ризику [4].

У сучасних умовах функціонування головна місія банківської системи — не допускати перебоїв у банківському обслуговуванні громадян та компаній. Вже багато банківських установ запровадили програми підтримки клієнтів у воєнний час: зменшено або взагалі скасовано комісії, введено кредитні канікули, пролонговано картки тощо.

Отже, банки забезпечують роботу своїх відділень в безперебійному режимі в умовах відсутності загроз життю та здоров'ю населення. Деякі банківські відділення ще тимчасово не працюють, а інші - переведені на особливий режим роботи. Але громадяни все ще отримують заробітні плати, стипендії, пенсії та соціальні виплати безперебійно. Звичайно певні обмеження функціонування банківської системи України відбулися, але в загальному - доступ до проведення банківських операцій залишається відкритим та простим для використання.

Література:

1. Під час воєнного стану діють обмеження на перекази з України за кордон та на зняття готівки з рахунків в іноземній валюті. Вінницька обласна військова адміністрація: веб-сайт. URL: <https://www.vin.gov.ua/news/ostanni-novyyny/46357> (дата звернення 13.10.2022).
2. Інтерв'ю з Ярославом Матузкою. Forbes: веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/inside/> (дата звернення 13.10.2022).
3. Як працює банківська система у воєнний час — розповідає експертка. Суспільне: веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/243597> (дата звернення 15.10.2022).
4. НБУ – фінансовий стан України під час війни. Finbalance: веб-сайт. URL: <https://finbalance.com.ua/news/> (дата звернення 15.10.2022).

Annotation: The peculiarities of the functioning of banking institutions of Ukraine during the period of martial law - a special legal regime introduced in Ukraine or in some of its localities in the event of armed aggression or threat of attack, danger to the state independence of Ukraine, and its territorial integrity - have been studied. Changes that occurred in bank customer service after February 24, 2022 were analyzed, and positive aspects of the work of Ukrainian banks during the difficult times of the Russian-Ukrainian war were identified.

Key words: National Bank of Ukraine, martial law, banking services, online banking.

*Науковий керівник – БУРКОВСЬКА А. В.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

ЖОВТА Наталія, здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

БАРИШЕВСЬКА Інна, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У публікації висвітлено роль контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками в управлінні фінансово-господарською діяльністю підприємства. Обґрунтовано необхідність регулярного внутрішнього контролю та його вплив на достовірність та повноту інформації про стан розрахунків із кредиторами підприємства за одержані матеріальні

цінності, виконані роботи та надані послуги, необхідної внутрішнім та зовнішнім користувачам фінансової звітності для управління та розвитку підприємства.

Ключові слова: *контроль, постачальники, підрядники, розрахунки, господарська діяльність.*

У процесі здійснення господарської діяльності суб'єкти господарювання взаємодіють з іншими підприємствами та організаціями, які надають матеріальні цінності (в тому числі виробничий інвентар, обладнання та інші засоби), надають послуги, виконують необхідні роботи для забезпечення нормальної діяльності підприємства. І саме у результаті цього виникають розрахунки з постачальниками та підрядниками.

Роботи багатьох науковців висвітлюють питання організації, контролю та оптимізації розрахунків постачальників і підрядників та їх правдивого відображення у фінансовій звітності. Серед вітчизняних вчених особливості, проблематику та контроль обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками досліджували О. Бондаренко [1], О. Гайдаржийська [2], Л. Гуцаленко [3], В. Матюха [4], О. Петренко [5] та інші.

Ефективність контролю за господарською діяльністю, особливо з огляду на те, що розрахункова діяльність постачальників підприємства та її зміни, залежить від її раціональної організації та чітко сформованого підходу, який передбачає послідовний перелік етапів, методів контролю, способів контролю та розробки відповідного пакету робочих файлів для відображення результатів внутрішньогосподарського контролю обраних об'єктів на основі визначеного переліку систематизованих джерел інформації.

Контроль процесу постачання починається з оцінки потенційних постачальників і якості закуповуваних підприємством сировини, матеріалів, обладнання, інших ресурсів і послуг. Після підписання договору безпосередньо перевіряються договірні відносини та дотримання розрахункової дисципліни.

Результативне ведення розрахунків з постачальниками та підрядниками забезпечується веденням внутрішнього контролю. Він забезпечує прийняття певних управлінських рішень та рекомендацій щодо вирішення наявних проблем.

Для забезпечення ефективного внутрішнього контролю доцільно здійснювати його за сформованим алгоритмом:

1. Оперативне планування здійснення перевірок
2. Накопичення інформації про розрахунки
3. Аналіз системи управління зобов'язаннями
4. Аналіз та оцінка роботи осіб, відповідальних за розрахункові операції
5. Формування висновків, підготовка звіту, прийняття управлінських рішень

Етапи контролю достовірності відображення в обліку зобов'язань перед постачальниками та підрядниками зображено на рис.1.

Рисунок 1 - Етапи контролю достовірності відображення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками.

Джерело: узагальнено автором на основі [3]

Отже, розрахунки з постачальниками та підрядниками є важливою частиною складного механізму будь-якого бізнесу. Ефективна політика, що регулює ці розрахунки, необхідна для розширення ринку товарів і залучення нових

дистриб'юторів продукції. Від правильної організації розрахунків з постачальниками і підрядниками залежить організація матеріального забезпечення і постачання відповідно до договірних зобов'язань і господарських угод, а також платоспроможність і фінансове становище підприємства в цілому.

Література

1. Бондаренко О. М., Гудима В. Ю. Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 4.
2. Гайдаржийська О. М., Попович О. В., Кромбет А. Ю. Теоретичні аспекти обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Вісник Мукачівського державного університету. 2018. Вип. 18.
3. Гуцаленко Л. В., Пашенко Н. В. Дієвість контрольної функції обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Modern economics. 2018. № 10.
4. Матюха В. І., Мисака Г. В. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2018. № 1(2). С. 930-932.
5. Петренко О., Черногор Т. Удосконалення розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на аграрних підприємствах. Agrarian bulletin of the Black sea littoral. 2019. Iss. 95. С. 147-155.

***Abstract:** The publication highlights the role of control of payments with suppliers and contractors in the management of the financial and economic activities of the enterprise. The need for regular internal control and its impact on the reliability and completeness of information about the state of settlements with the company's creditors for the received material values, performed works and services, necessary for internal and external users of financial reporting for the management and development of the company, are substantiated.*

***Keywords:** control, suppliers, contractors, calculations, economic activity.*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

ЛУНКІНА Тетяна,

д-р екон. наук, професор

кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ЗАДОРОЖНА Ольга,

здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

***Анотація.** Глобальні зміни та стрімкий розвиток фінансових технологій, що посилюються складністю системи залучених установ і використанням широкого спектру фінансових інструментів, визначаються значними зрушеннями як у пропозиції, так і в попиту на фінансові послуги. Страховий ринок змушений реагувати на окреслені трансформації, щоб задовольнити потреби та побажання своїх клієнтів з метою захисту їхнього страхування з точки зору вдосконалення підходів до ведення бізнесу, розвитку інноваційних каналів збуту та надання послуг.*

***Ключові слова:** страхові послуги, економіка, діджиталізація, цифровізація.*

Рівень розвитку страхового ринку визначається соціально-економічною ситуацією в країні, готовністю населення та бізнесу споживати сучасні фінансові послуги, а також державною підтримкою страхового бізнесу.

Воєнні дії в Україні не припиняються, і потенційний вплив на страхову галузь стає все більше вагомим. В Україні бойові дії пошкодили й зруйнували не лише житлові райони, а й корпоративні будівлі та заводи. Війна вплинула на всі сектори світового бізнесу, а деякі з найбільших споживчих брендів, таких як, McDonald's і Starbucks, повністю вийшли з Росії.

Осторонь не залишилася і страхова галузь України, де брокерам і страховикам довелося діяти швидко, щоб задовольнити потреби своїх клієнтів, оскільки вони прагнуть обмежити довгострокову шкоду для свого бізнесу. На сьогодні на ринку нон-лайф працює 132 страхові компанії. З них 25 страховиків, на які припадає 9% загального обсягу ринку, не надали відповідей щодо діяльності у період війни 17 страховиків (менше 2% обсягу ринку) заявили, що на час надання відповідей ще не налагодили процес виплати страхових відшкодувань [2].

Усі інші страхові компанії, а це 89% страхового ринку за обсягами діяльності, повідомили, що продовжують працювати, своєчасно й в повному обсязі виконувати власні зобов'язання за договорами страхування та навіть укласти нові договори. Відповідно до наданих страховиками відповідей 42% страховиків мають проблеми з повним та своєчасним поданням звітності. 25 страховиків, на які припадає 10,5% страхового ринку, зазначають про проблеми з виконанням нормативів. Із них сім найбільших за обсягами діяльності (8,9% ринку) мали проблеми з дотриманням нормативів і до війни, у 2021 році [6].

Фінансова спроможність страховиків під час воєнних дій в Україні прямо залежить від якості та структури їх активів і запасу капіталу у довоєнний період. Водночас результати опитування показали, що усі компанії потерпають від військових дій на території України. Так, суттєво знизилися обсяги продажів, особливо через роздрібні канали, є багато запитів від клієнтів на відтермінування чергових платежів та розірвання договорів страхування.

Хоча пандемія COVID-19 також мала вирішальне значення для розвитку цієї тенденції, колективне усвідомлення того, що компанії повинні заздалегідь планувати несподівані події, означає, що в майбутньому вони все більше залежатимуть від захисту страховиків.

З початку конфлікту ми також спостерігаємо збільшення претензій від компаній, чії ланцюжки постачання сильно постраждали від заборони на російський імпорт та експорт. Цим компаніям потрібен час, щоб адаптуватися до нових правил, і, ймовірно, цей процес коштуватиме їм значних грошей.

Цифрові трансформації інтенсивно відбуваються в усіх секторах економіки, а процес їх цифровізації та подальшого розвитку інноваційної інфраструктури є однією з найбільш обговорюваних тем у сфері економіки та фінансів України. Для сучасного суспільства характерна орієнтація ринків на потреби споживачів. Цифрові трансформації насамперед спрямовані на наближення цифрових технологій до громадян, і ринок страхових послуг не є винятком.

Для реалізації моделі «сервісної» держави Україна бере на озброєння тенденції, характерні для країн, які знаходяться на піку розвитку цифрових

продуктів – США та Європи. Зараз в Україні розробляються спеціалізовані додатки, які оцінюють готовність бізнесу до цифрової трансформації та визначають наступні кроки розвитку. Наприклад, якщо страхова компанія розробить новий продукт, то можна буде відразу оцінити попит на нього на українському чи світовому ринку.

Цифровізація є основою, на якій будується цифрова трансформація. Зараз цифровізація страхового ринку відбувається за трьома напрямками: інтернетизація (використання інтернет-сервісів; застосування бездротових комунікаційних технологій, хмарних технологій у бізнес-процесах страхових організацій та комунікації зі страхувальниками); індивідуалізація (розробка індивідуальних страхових пропозицій відповідно до особистих вимог; використання сучасних технологій виробництва та великих об'ємів баз даних, технологій бездротового зв'язку на основі отримання максимальної інформації про страхувальника та об'єкт страхування; цифровізація (вдосконалення існуючих процесів на страховому ринку шляхом впровадження ІТ, оптимізації страхової діяльності, аналізу даних для прийняття рішень); третій етап – цифрова трансформація (поєднання традиційних методів і новітніх технологічних можливостей ведення страхової діяльності з метою створення нових страхових продуктів з інноваційними характеристиками).

Цифрова трансформація – це не питання вибору, а питання часу, адже за останні роки традиційна страхова бізнес-модель вже почала змінюватися та з початком війни стала невідкладною задачею. Стандартні страхові продукти наразі не задовольняють потреби страхувальників, адже головне **на** сьогодні – це своєчасне та швидке реагування на потреби клієнта у зручний та безпечний для нього спосіб та час. Сучасні цифрові технології, дані та аналітика, які вони роблять можливими, дозволяють страховикам дізнаватися більше про своїх клієнтів і на основі цього розробляти для них індивідуальні продукти, які можна активувати зручним для клієнтів способом.

Страховики також можуть використовувати нові потоки даних від пристроїв з підтримкою Інтернету, щоб динамічно визначати ціни на страхові послуги на

основі спостережуваних моделей поведінки споживачів і краще виявляти шахрайські схеми.

Оскільки справжні економічні наслідки війни в Україні стають більш очевидними, а підприємства починають відповідним чином адаптувати свою діяльність, страхова галузь повинна буде запропонувати гнучкість, захист і підтримку, необхідні для подолання майбутніх викликів.

Література:

1. В Україні укладено понад 1 мільйон електронних договорів ОСЦПВ. Новини МТСБУ. 18.11.2019. URL : <http://www.mtsbu.ua/ua/presscenter/news/155259/> (дата звернення : 15.10.2022).
2. Під час воєного стану ринок страхування продовжує працювати. URL <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pid-chas-diyi-voyennogo-stanu-rinok-strahuvannya-prodovjuye-pratsyuvati--rezultati-opituvannya> (дата звернення : 15.10.2022).
3. Клапків Ю. М. Мобільні додатки в онлайн дистрибуції страхових послуг. *Наукові праці Чорноморського національного університету ім. Петра Могили*. 2022. Т. 312. Вип. 300. С. 42–47. URL : http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/31242/1/КлапківЮ_МОБІЛЬНІ%20ДОДАТКИ%20В%20ОНЛАЙН%20ДИС-ТРИБУЦІЇ.pdf (дата звернення : 15.10.2022).
4. Літошенко А. В. Хмарні обчислення як своєрідний вид аутсорсингу комп'ютерних сервісів та його перевага. *Економіка та держава*. 2022. No 6. С. 86-89. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/6_2022/18.pdf (дата звернення : 15.10.2022).
5. Моташко Т. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2016. No 5. С. 18–24.
6. Страхування під час війни : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/> (дата звернення : 15.10.2022).

Abstract. *Global changes and the rapid development of financial technologies, exacerbated by the complexity of the system of involved institutions and the use of a wide range of financial instruments, are determined by significant shifts in both supply and demand for financial services. The insurance market is forced to respond to the outlined transformations in order to satisfy the needs and wishes of its customers in order to protect their insurance from the point of view of improving approaches to conducting business, developing innovative sales channels and providing services.*

The article notes the current state of mortgage services in Ukraine, provides ways to improve the insurance industry, characterizes statistical data on the functioning of the insurance market.

Keywords: *insurance services, economy, digitization, digitalization.*

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖЕМЕНТ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЛУНКІНА Тетяна,

д-р екон. наук, професор
кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна.

ЗУБРИК Анастасія, здобувач вищої освіти групи Б 3/1,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна.

***Анотація:** роль антикризового менеджменту на підприємстві, основні принципи антикризового управління та його роль під час воєнних дій в Україні. Аналіз минулих криз та поточної економічної, політичної ситуації. Становище українських підприємств під час війни. Визначення головного ресурсу підприємства.*

***Ключові слова:** підприємництво, антикризовий менеджмент, принципи антикризового управління, воєнний стан, IT-сфера.*

Головною метою підприємства є максимізація прибутку при зменшенні собівартості його виробництва та інших складових. Розвиток підприємницької діяльності, перед усім, досягається безперервною діяльністю усіх його процесів. Це робить механізм антикризового управління актуальним у будь-який час.

Всесвітня пандемія стала складним випробуванням для без перебільшення кожної галузі в Україні. Перетворюючись на руйнівну перешкоду для багатьох представників малого та середнього бізнесу. Деякі масштабні підприємства України, однак, мали достатній об'єм ресурсів, щоб контролювати несприятливі наслідки від COVID-19 і не зазнали значних фінансових втрат для своєї діяльності, а деякі з них навіть збільшили свій прибуток. В їхньому випадку пандемія коронавірусу стала, так би мовити, каталізатором розвитку. Багато з них використали принципи антикризової діяльності, яка стрімко набирає обертів в Україні. Досвід західних країн демонструє, що антикризове управління повинно починатись вже на першому етапі створення фірми, тобто на стадії створення ідеї. Метою цього є прогнозування можливих несприятливих ситуацій на шляху до успіху підприємства. І є найточнішим описом головного принципу антикризового

менеджменту – розпізнавання передумов критичних ситуацій та своєчасне реагування на них, шляхом створення превентивних заходів забезпечення підприємства від значних збитків, банкрутства.

На сьогодні сфера підприємництва нашої країни знову змушена відповідати на виклик, що загрожує її фінансовій стабільності, на цей раз причиною є початок повномасштабної агресії Росії проти України.

В умовах воєнного стану кожна ланка економіки України знаходиться у зоні ризику. Чимала кількість підприємств опинилась у регіонах активних бойових дій, що змусило їх припинити свою діяльність або провести релокацію виробництва та евакуацію особового складу на безпечніші території. Так, за даними, міністерства економіки України, що створило державну програму релокації підприємств, понад 700 підприємств вже перемістили своє виробництво, більш ніж 470 з них вже відновили свою діяльність. Окрім цього, щонайменше 1700 підприємств очікують на евакуацію, а понад 320 знаходяться у процесі переїзду [1]. Та навіть ті підприємства, які не були в безпосередній близькості до обстрілюваних територій потерпають від суттєвих сировинних та логістичних проблем, що виникають внаслідок російської агресії.

Цілком очевидно, що питання впровадження в підприємницьку діяльність України принципів антикризового управління стоїть особливо гостро у 2022 році. До цих принципів відноситься:

- 1) рання діагностика кризових явищ діяльності підприємства;
- 2) терміновість реагування на різні кризові явища;
- 3) реагування підприємства на ступінь реальної загрози його діяльності;
- 4) повна реалізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи [2].

Кращим прикладом позитивного впливу антикризового менеджменту є ІТ-сфера України. Лише за I квартал 2022р. вона забезпечила рекордні 2 млрд дол. експортних надходжень в бюджет України – це на 28% більше, ніж минулого року [3]. До повномасштабного наступу Росії, ІТ-галузь була на третьому місці за темпами зростання експортного виторгу після агропромислового комплексу та металургії [3]. Дослідивши цей феномен, ми виокремили такі характерні

особливості: постійний аналіз політичної та економічної ситуації, передбачення несприятливих обставин та своєчасна розробка комплексу дій для мінімізації їх наслідків, дистанційна робота та віддалений контроль ефективності працівників, низька залежність від місця розташування та ресурсів. Проте, головна цінність будь-якої ІТ-компанії – люди, саме вони є рушійною силою й активом цієї галузі. Тому, саме забезпечення сприятливих умов роботи для своїх працівників робить цю галузь настільки успішною.

Отже, всі вищезазначені характеристики, безперечно, є тими ознаками, які мають з'явитися в кожній компанії, з метою їхнього впровадження, при перших ознаках виникнення кризових ситуацій. Ігнорування антикризової кампанії є нерелевантним, оскільки боротися із кризою на ранніх її стадіях значно простіше, поки не було завдано значної шкоди підприємству.

Література:

1. Міністерство економіки України. В рамках програми релокації вже 477 підприємств відновили роботу на безпечних територіях. URL : <http://surl.li/dbeem> (дата звернення: 16.09.2022).
2. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL : <https://cutt.ly/JVpwgfN> (дата звернення 16.09.2022).
3. ІТ під час війни : острів стабільності та точка росту для економіки. URL : <https://cutt.ly/5VptVs8> (дата звернення : 17.09.2022).

Анотація: role of anti-crisis management at the enterprise, the main principles of anti-crisis management and it's role during military operations in Ukraine. Analysis of past crises and the current economic and political situation. The position of Ukrainian enterprises during the war. Determination of the main resource of the enterprise.

Ключові слова: entrepreneurship, anti-crisis management, principles of anti-crisis management, martial law, IT.

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: СПОСОБИ ПОШУКУ ТА ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

КОВАЛЕНКО Артем

*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: досліджено способи пошуку та опрацювання наукової інформації, як одного з головних етапів методології наукового дослідження.

Ключові слова: методологія наукових досліджень, наукова інформація, способи пошуку наукової інформації, опрацювання наукової інформації.

Методологія як наука вивчає те, як організована будь-яка діяльність. Це визначення показує і предмет методології, яким і є ця організація. Під методологією наукового дослідження розуміють сукупність принципів, засобів, методів і форм організації та проведення наукового пізнання поставленої проблеми [1].

Наукове дослідження будь-якого процесу або явища постійно передбачає пошук джерела, звідки ми будемо черпати інформацію, для того щоб в подальшому її опрацювати та використати. Шукачеві не потрібна будь-яка інформація, а лише та, яка становить певну цінність та є актуальною, саме тому необхідно правильно визначити методику для її пошуку. По-перше це пришвидшить результати, а по-друге забезпечить їх повноту та корисність. З цього випливає, що пошук наукової інформації є одним із головних етапів методології наукового дослідження.

Результативне проведення наукових досліджень значною мірою залежить від своєчасного забезпечення інформацією про нові досягнення в сфері науки та ефективного використання її в наукових, дослідницьких та проєктних цілях. Скласти достовірне уявлення про наукове дослідження неможливо без отримання повної і достовірної інформації щодо досягнень сучасної науки. Важливу роль при цьому відіграють документальні джерела інформації. Для способів пошуку наукової інформації важливо знати, що більшість наукових документів опубліковані, тобто є виданнями. Серед них можна виділити: праці видатних вчених; повні зібрання творів класиків певної наукової сфери; монографії – наукові видання, що містять всебічне і повне дослідження однієї проблеми або теми і

належать одному або декільком авторам; тематичні збірники та фахові видання, що складаються зі статей різних авторів, присвячених огляду декількох питань окремої теми чи нерозв'язаної наукової проблеми [2].

Перш ніж почати пошук джерел необхідної для нас інформації, необхідно ознайомитися з принципами їх змісту:

- актуальність – інформація, яку ми досліджуємо повинна показувати стан об'єкта в даний момент;
- достовірність – правдивість результатів;
- об'єктивність – інформація повинна повністю показувати стан і розвиток досліджуваного об'єкта
- інформаційна єдність – подання інформації у вигляді, який би не створював суперечностей між початковими та отриманими даними;
- релевантність – працювати лише з потрібними даними.

Накопичення попередньої інформації вимагає певного строгого упорядкування. Вся зібрана первинна наукова інформація оформляється відповідно до різних форм: реєстрування нової інформації на спеціальних бланках, анкетах, статистичних картках, що утворюють результативну тематичну картотеку; запис спостереження в лабораторних журналах, витягах з протоколів засідань кафедри та ін.; побудова графіків, рисунків, схем та ін. графічних матеріалів; оформлення наукових звітів; проведення розрахунків, виконаних за допомогою комп'ютерних програм; виписки з аналізованих літературних джерел, документів (авторефератів, дисертаційних досліджень, статей, монографій, тез конференцій та ін.) [2].

Опрацювання повідомлень являє собою аналітикосинтетичну обробку інформації, яку вони несуть. При цьому повідомлення є інформаційними моделями процесів і явищ, описаних у повідомленнях [3].

Перш ніж почати організацію наукових досліджень, необхідно знайти найбільш зручну систему для зберігання зібраних матеріалів. Також, окрім реєстрації зібраних даних, їх необхідно розділити на групи, порівняти, класифікувати та ін. Написання висновків та результатів дослідження неможливе без такого структурування досліджуваних наукових матеріалів.

Отже методологія наукових досліджень є важливим помічником для пошуку, збору, організації, зберігання та класифікації наукової інформації. Вона допомагає правильно узагальнити та систематизувати первинні дані, які необхідні нам для написання наукової роботи певного виду. Використання певної методології є необхідним під час написання всієї роботи, адже вона є центральною складовою початку будь-якого наукового процесу.

Література:

1. Юринець В.С. Навчальний посібник: Методологія наукових досліджень. – Львів 2011. С. 12. URL: http://ism-lnu.podia.com.ua/wp-content/vidannia/pidr/metod_nauk_dosl.pdf (дата звернення 24.10.2022).
2. Ребуха Л.З. Методологія наукових досліджень: способи пошуку та опрацювання наукової інформації. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 189. С. 59-62. URL: file:///C:/Users/Tre1P/Downloads/Nz_p_2020_189_14.pdf (дата звернення 24.10.2022).
3. Палеха Ю.І. Культура пошуку та опрацювання інформації як складник інформаційної культури організації. 2019. С.54-61. URL: file:///C:/Users/Tre1P/Downloads/bdi_2019_3_8.pdf (дата звернення 24.10.2022).

Abstract: *ways of finding and processing scientific information, as one of the main stages of the methodology of scientific research, were investigated.*

Key words: *methodology of scientific research, scientific information, methods of searching for scientific information, processing of scientific information.*

*Науковий керівник: Баришевська І.В, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ОЗОНОРУЙНИВИХ РЕЧОВИН ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

КУРЕПІН Вячеслав,

канд. екон. наук, доцент

кафедри методики професійного навчання

ІВАНЕНКО Валерія,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

спеціальності 015 «Професійна освіта (Аграрне виробництва, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)»

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Анотація. Забруднення атмосферного повітря за ступенем хімічної небезпеки для людини посідає перше місце. Це обумовлено, насамперед, тим, що забруднюючі речовини з атмосферного повітря мають найширше розповсюдження та випадають у різні середовища.

Ключові слова: атмосферне повітря, озонобезпечні технології, природні ресурси, озоноруйнівні речовини.

Збереження озонового шару стратосфери, який захищає усе живе на Землі від згубної дії ультрафіолетового сонячного випромінювання, є однією з пріоритетних глобальних екологічних проблем ХХІ століття. Озоноруйнівні речовини використовуються майже в усіх секторах економіки України [1]. Незважаючи на істотне обмеження підприємствами використання озоноруйнівних речовин шляхом перепрофілювання та впровадження альтернативних технічних рішень за рахунок власних ресурсів, вплив озоноруйнівних речовин на довкілля становить загрозу для здоров'я населення та для біосфери.

Внаслідок таких причин, як: функціонування сектору сервісного обслуговування промислових та побутових об'єктів; функціонування підприємств стратегічного призначення (цивільна та промислова авіація, атомна промисловість [2], залізничні та медичні об'єкти); функціонування автомобільної промисловості; використання азотних добрив [3]; хлорування питної води, підвищується ультрафіолетовий фон, знижується врожайність багатьох культур, розвиваються серйозні захворювання людей і тварин, збільшується кількість шкідливих мутацій. Збільшення інтенсивності УФ-випромінювання призводить до додаткової генерації озону у приземних шарах атмосфери та підвищенню концентрації інших.

Під впливом ультрафіолетового випромінювання Сонця в стратосфері утворюється озон. В результаті виробничої діяльності людини, коли в атмосферу викидаються руйнівні речовини (галогени, бромистий метил тощо), «корисний» озон поступово руйнується. Такі речовини продовжують застосовувати в холодильниках, піноутворювачах, вогнегасниках, розчинниках, пестицидах і аерозольних розпилювачах [4].

Випущені в атмосферу, речовини руйнуються повільно, іноді роками, і поступово з тропосфери переходять в стратосферу. Руйнування відбувається під інтенсивним впливом УФ-променів з вивільненням молекул хлору і броду, які в свою чергу руйнують «корисний» озон (один атом хлору може зруйнувати мільйон молекул озону).

Україна, приєднавшись до Монреальського протоколу по речовинах, що руйнують озоновий шар, припинила виробництво озоноруйнівних речовин та вживає необхідні заходи для збереження озонового шару, забезпечуючи виконання вимог міжнародних зобов'язань.

У відповідність до вимог Монреальського протоколу та законодавства Європейського Союзу приведене національне законодавство із зазначених питань, підприємствам які свої виробництва перевели на озонобезпечні технології державою [5] надається підтримка, відповідними органами виконавчої влади здійснюється контроль обігу озоноруйнівних речовин та продукції, що їх містить.

Спостереження за станом озонового шару в Україні ведеться на 5-ти озонметричних станціях, розташованих в містах Борисполі, Києві, Львові, Прилуках, Тернополі. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України щорічно надає до Озонового Секретаріату звіт про споживання Україною озоноруйнівних речовин на підставі даних з місць спостереження та суб'єктів господарювання.

Таким чином, забруднення атмосферного повітря є одним із провідних елементів оцінки якості середовища проживання людини, що спричиняє шкідливий вплив на її здоров'я. Сьогодні в Україні, незважаючи на певний спад виробництва,

стабільно високим залишається забруднення повітряного середовища, у тому числі озоноруйнівними речовинами.

Література:

1. Шкуткова В. О. Фактори техногенного впливу АЕС на довкілля // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 94-96. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8151>.

2. Курепін В. М., Іваненко В. С. Агрохімічне обслуговування та його вплив на екологічний стан і охорону навколишнього середовища // Актуальні проблеми землеробської галузі та шляхи їх вирішення : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 4-6 грудня 2019р. – Миколаїв : МНАУ, 2019. – С. 92 – 94. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6405>.

3. Курепін В. М., Горбунова К. М., Веліховська А. Б. Пріоритети екологоорієнтованого економічного розвитку аграрного сектору. *Modern Economics*. 2020. № 23(2020). С. 80-88. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-13).

4 Мазур В. Є. Загальні поняття про хімічні небезпечні та шкідливі виробничі фактори // Глобальні тенденції сучасного світу: соціально-економічні та інформаційно-психологічні аспекти розвитку суспільства : матеріали тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті, м. Миколаїв, 18 листопада 2021 року Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 31-34. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10167>.

5. Курепін В. М., Іваненко В. С. Альтернативні джерела енергії, як захід скорочення антропогенних викидів парникових газів у Миколаївській області // Глобальні ризики у формуванні міжнародної екологічної безпеки. Збережемо джерело життя – воду! [Електронний ресурс] : тези доповідей здобувачів вищої освіти спеціальностей 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті до Всесвітнього Дня водних ресурсів, м. Миколаїв, 22 квітня 2020 року. - Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 26-29. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7057>.

***Abstract.** Atmospheric air pollution ranks first in the degree of chemical danger to humans. This is due, first of all, to the fact that pollutants from atmospheric air have the widest distribution and fall into various environments.*

***Key words:** atmospheric air, ozone-safe technologies, natural resources, ozone-depleting substances.*

ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

КУРЕПІН Вячеслав,
канд. екон. наук, доцент
кафедри методики професійного навчання
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

***Анотація.** В основі функціонування будь-якої діяльності підприємства лежить праця людини, спрямована на одержання суспільно-корисного результату. Забезпечення безпеки праці та робочого процесу є ключовим завданням кожного підприємства, яке дбає про добробут своїх працівників. Для цього треба розробляти необхідні заходи і вкладати кошти в охорону праці, що в майбутньому дозволить знизити захворюваність та уникнути виробничого травматизму. Професіонали знають, що економити на охороні праці - занадто «дорого» задоволення.*

***Ключові слова:** заходи з охорони праці, фінансування, бюджетна сфера, планування.*

Через недостатньо сучасну систему трудових відносин традиційно сильні сторони України, як от забезпечення додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці, створення безпечних умов праці не можуть бути реалізовані у повній мірі. Це вимагає працезохоронних витрат.

Відповідно до вимог Закону України "Про охорону праці" (стаття 21) фінансування заходів з охорони праці здійснюється власником підприємства, установи чи організації незалежно від виду діяльності підприємства та форми власності, такі витрати передбачає Кодекс законів про працю України (КЗпП) [1]. Працівник не несе ніяких витрат на заходи з охорони праці. Для заходів з охорони праці виділяють у встановленому порядку кошти й необхідні матеріали. Іноді трапляється так, що суб'єкти господарювання звітують про витрати на охорону праці, які насправді не стосуються забезпечення виробничої безпеки працівників.

Щоб не наразитися на штрафи та уникнути проблем з органами контролю керівникам підприємств при плануванні витрат на охорону праці необхідно орієнтуватися на Постанову Кабінету Міністрів України № 994 від 27 червня 2003

р. «Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці». Обираючи заходи охорони праці відповідальні особи мають враховувати специфіку технологічного процесу підприємства.

Витрати на охорону праці мають відповідати одночасно таким ознакам:

- мати конкретну спрямованість - зберегти життя, здоров'я та працездатність людини протягом трудової діяльності [2];
- бути пов'язаними з господарською діяльністю підприємства;
- бути документально підтвердженими.

При формуванні витрат на охорону праці важливо:

- керуватися роз'ясненнями профільних державних органів - Державної податкової служби України (ДПС), Держпраці [3];
- подавати запити до цих органів щодо надання необхідних консультацій;
- відстежувати судову практику.

Краще зорієнтуватися в тому, що можна віднести до працезахоронних витрат, допоможуть висновки державних органів щодо витрат на охорону праці[4].

З урахуванням фінансових можливостей підприємства, які утримуються за рахунок бюджету, розмір витрат на охорону праці встановлюється у колективному договорі. Завчасність фінансування витрат (заходів) на охорону праці гарантується своєчасністю планування [5]. Це надає можливість врахувати витрати у складі загальних фінансових витрат підприємства.

Для прийняття обґрунтованого рішення щодо визначення необхідної суми витрат на фінансування охорони праці необхідно розробити комплексні заходи [6] щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам тощо.

За недотримання норм витрат на охорону праці та підвищення рівня правової свідомості у сфері безпеки праці роботодавців можуть притягти до відповідальності (дисциплінарна, адміністративна або кримінальна). На підприємстві працезахоронні витрати рекомендуємо оформити притримуючись такого алгоритму:

1. Працезохоронні витрати вносять, як складник переліку комплексних заходів з охорони праці [7] у додаток до колективного договору. Якщо на підприємстві колективного договору немає, передбачається перелік у Положенні про охорону праці.

2. Необхідно документально підтвердити витрати (перелік відповідних заходів на календарний рік, звіт уповноваженої особи про планові та понесені витрати тощо). Форми таких документів законодавство не передбачає [8], тому потрібно затвердити їх наказом керівника.

3. Належно зберегти докази оплати та проведення відповідних заходів: рахунки-фактури, чеки, квитанції, акти виконаних робіт або наданих послуг, видаткові накладні тощо.

Приведення у відповідність до чинного законодавства України переліку заходів та засобів з охорони праці, витрат на здійснення та придбання яких включаються до витрат на підприємстві роботодавець забезпечує взаємоузгодження окремих норм чинного законодавства для належного фінансування охорони праці та ведення обліку витрат на охорону праці у системі бухгалтерського, податкового та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, що сприятиме забезпеченню на підприємстві конституційного права громадян України на належні, безпечні та здорові умови праці.

Отже, від дотримання вимог з охорони праці залежить комфорт робочого місця, ефективність праці робітників підприємства, задоволеність роботою, а саме головне - безпека працівників. Питання планування та фінансування заходів з охорони праці завжди були і є актуальними й дуже важливими аспектами охорони праці.

Література:

1. Сміренін В. О. Кодекс законів про працю України як інструмент системи управління безпекою та здоров'ям працівників на підприємствах аграрного профілю // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 88-91. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9822>.

2. В. М. Курепін. Кадрова безпека як складова частина економічної безпеки підприємств аграрного профілю // *Modern Economics*. 2020. № 24. С. 94-99. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V24\(2020\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V24(2020)-15).

3. Закон України «Про загальнообов'язкове соціальне страхування» №. 4981-1 від 18 липня 2016 р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4981-1#Text>.

4. Іваненко В.С. Інструментальні методи конкурентного аналізу підприємств аграрного профілю // Проблеми та перспективи розвитку економіки України: погляд молоді : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 20 квітня 2022 р. Черкаси : ЧДБК, 2022. С. 167-170. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11430>.

5. Курепін В. М. Особливості системи управління охороною праці в аграрних підприємствах: економічні аспекти розвитку. *Modern Economics*. 2021. № 29(2021). С. 107-114. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-17](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-17).

6. Іваненко В. С. Управління економічними та соціальними питаннями у сфері охорони праці на підприємствах аграрного профілю // Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачєво, 6-7 квітня 2022 р. Мукачєво : МДУ, 2022. С. 105-108. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11482>.

7. Курепін В.М., Грушковська І.М. Перспективи розвитку сільськогосподарських підприємств в залежності від показників, пов'язаних з умовами праці. *MOTROL*. 2012. Vol.14. №.4. 28-31. URL:<http://hdl.handle.net/123456789/1180>.

8. Єгіазарян А. С. Умови праці та фактори їх формування // Перспективна техніка і технології – 2021 : матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, аспірантів і студентів, 21-23 вересня 2021 р., м. Миколаїв. Т. 1 / Міністерство освіти і науки України ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 40-43. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10402>.

Abstract. *The basis of the functioning of any activity of the enterprise is the work of a person, aimed at obtaining a socially useful result. Ensuring labor safety and the work process is a key task of every enterprise that cares about the well-being of its employees. For this, it is necessary to develop the necessary measures and invest in labor protection, which in the future will reduce morbidity and avoid industrial injuries. Professionals know that saving on labor protection is too "expensive" a pleasure.*

Key words: *labor protection measures, financing, budgetary sphere, planning.*

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНИ

*ЛЕСІК Ірина,
д-р філософії з економіки, доцент
доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
РУДА Наталя, здобувач вищої освіти
спеціальність 181 «Харчові технології»
Миколаївський національний аграрний університет*

***Анотація:** авторами узагальнено характерні риси міграції, її негативними наслідки в Україні. Розкрито особливості якісних змін, пов'язаних з міграцією. Визначено основні напрями покращення ситуації, враховуючи український аспект.*

***Ключові слова:** міграція, демографічна ситуація, селективна функція, внутрішньо переміщені особи (ВПО), економіка*

Міграційні проблеми в Україні мають довготривалу історію походження, які тривають десятиліттями, трансформуючись, під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Результатом урбанізації є погіршення демографічної ситуації в окремих районах країни, зокрема в селищах та селах, поселеннях міського типу, що призводить до повного зникнення окремих населених пунктів, або поглинання їх в результаті об'єднання територіальних громад.

Українська міграція уже давно перетворилася в унікальний національний феномен, який на думку експертів, має свою історію з минулим, сьогоденням та майбутнім. По своїй суті міграція є архівом здобутків для країн, приймаючих мігрантів та втрат, для України зокрема, людського і трудового потенціалу України. Водночас міграція є виразником мотивації людини для задоволення потреб, досвіду, але ці процеси, як правило є незворотним. Прикладом цього є найбільша українська діаспора в Канаді, яка «за даними 2016 р. налічувала 300 тис. осіб з українським корінням та 1 млн, з частково українських походженням» [1]. Після лютого 2022 р. міграційні процеси в Україні набрали нових обертів. Тож, міграція не тільки живе у пам'яті українського народу, вона є його сьогоденням, і водночас перетворюється на його майбутнє, принаймні до отримання перемоги над загарбниками.

Часто емігрантами стають люди, які здобували вищу освіту за кордоном, такі, які отримали вищу освіту в Україні, але не знайшли можливості

самореалізації [2], фахівці затребуваних робітничих професій, які за кордоном мають вищу оплату тощо.

Рівень безробітного населення показує не лише кількість незайнятого населення, але й прямо впливає на рівень бідності, злочинності, розшарування суспільства [3]. Усі ці процеси ускладнюють процес забезпечення потреб внутрішнього ринку у кваліфікованих кадрах та мають інші негативні наслідки для економіки країни. В умовах сьогодення українська міграція інтегрується у світу спільноту.

Характерні риси сучасної демографічної ситуації в Україні можна розглянути на прикладі рис. 1.

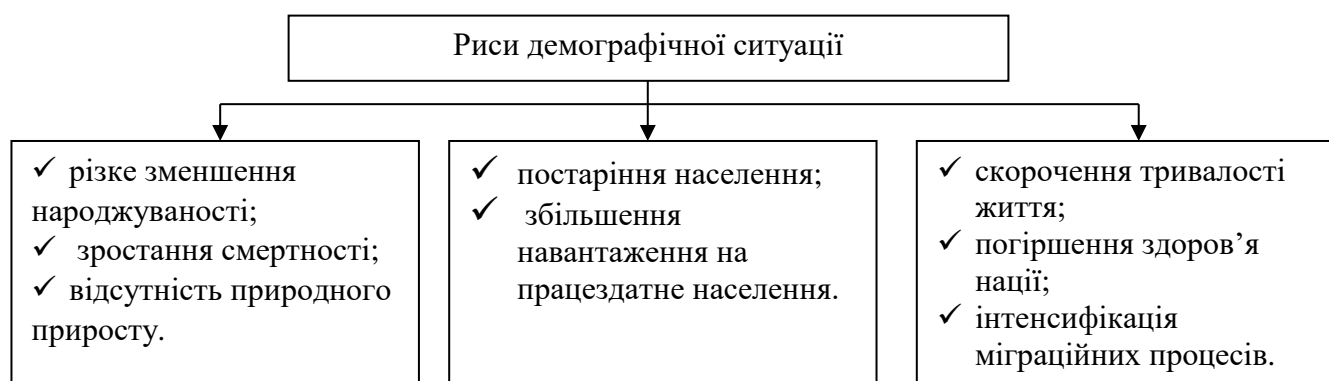

Рис. 1 Характерні риси сучасної демографічної ситуації в Україні

Джерело: узагальнено авторами за даними [4]

Також слід зазначити, що міграція виконує важливу роль у життєдіяльності суспільства, зокрема виконує перерозподільчу функцію, оскільки знаходить відображення в динаміці й характері перебігу демографічних процесів, у розширенні або ж, навпаки, звуженні режиму демовідтворення за рахунок зміни статево-вікової структури мешканців території, в акумулюванні ресурсу робочої сили. Також на міграцію покладена й селективна функція, оскільки не усі категорії населення схильні до переміщень однаковою мірою, це означає, що міграція містить потенціал якісних змін складу та структури економічного активного/неактивного населення [4]. Кожна з цих функцій має певні передумови для її реалізації.

Фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України

констатують, що депопуляція в Україні розпочалася у 1991 р., і вона не пов'язана з відокремленням і формуванням незалежної Української держави, вона тільки припадає на цей період [5]. Міграція й мобільність українців не є новим явищем. Ще до отримання безвізового режиму, міграційний тренд був достатньо високим, і існувала трудова міграція. Отримання безвізового режиму підштовхнуло українців, які стали більш активно його використовувати. І в даному випадку спрацювали два чинники, з одного боку, не стабільна економічна ситуація, відсутність реформ у країні, з іншого боку, дуже серйозна боротьба за трудових мігрантів з України урядів країн-членів Європейського союзу. Накладання цих чинників і посприяло підвищенню міграції [6].

Міграція в Україні посилилась після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну на початку 2022р. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з 24 лютого станом на 22 березня з України виїхали 3626546 осіб. Найбільша кількість осіб зафіксована у проміжку з 27 лютого до 9 березня, у цей період кордон України на виїзд перетнули 1649088 людей. У цей період щоденно з країни виїжджали понад 150 тис. осіб [7].

Також Україна має безпрецедентні наслідки пов'язані з внутрішнім переміщенням осіб (ВПО), які охопили всі макрорегіони країни. Так, у «Звіті про переміщення» східний макрорегіон демонструє найбільше зростання в абсолютному вираженні, досягнувши майже 1 мільйона зареєстрованих ВПО до середини жовтня. Проте місто Київ (+33%) і південні області (+30%) були безумовно найшвидше зростаючими у відносному вираженні. З іншого боку, кількість зареєстрованих ВПО в Західній Україні продовжувала неухильно зменшуватися – хоча й помірно – починаючи з серпня [8]. Прорахувати усі проблеми від внутрішньої міграції повністю не можливо, але зокрема для територій на лінії зіткнення вони можуть бути критичними, через причини описані вище.

На сучасному етапі економічного розвитку, міжнародне співробітництво між державами є дуже важливим. Для забезпечення високого рівня економіки потрібно здійснювати обмін робочою силою, ресурсами, навичками. Набувати досвіду й реалізовувати свої вміння та компетенції для підвищення рівня соціально-

економічних показників в країні [9]. Покращення демографічної ситуації в Україні вимагає насамперед встановлення миру, забезпечення належних умов життя та перспектив розвитку, піклування про безпеку та добробут нації. Для цього мають створюватись певні умови праці, які задовольнять потреби людини, та дозволять повернутись до своєї країні, відбудовувати, розбудовувати її, робити її привабливішою для власного життя, для життя нових поколінь, для інверторів, для розвитку туризму та усіх інших потенційно перспективних напрямів.

Література

1. Особливості проживання української діаспори в Канаді. URL: <https://europortal.biz.ua/krayiny-ameryky/kanada/ukrainska-diaspora-v-kanadi.html>. (дата звернення 31.10.22).
2. Lesik, I., Usykova, O., Petrenko, N., Melnyk, I., & Ananiichuk, Y. (2022). Analysis of Factors Affecting the Efficiency of the Higher Education System in Ukraine. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22(6), 86-102. <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i6.5231>.
3. Лесік І. М., Вільховатська А. І., Лесік М. А. Вплив безробіття на соціально-економічний розвиток країни // *Modern Economics*. 2021. № 27(2021). С. 88-97. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-12).
4. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с.
5. Управління трудовим потенціалом: навч. посіб. Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 403 с.
6. Стало відомо, скільки людей зараз проживає в Україні. URL: <https://konkurent.ua/publication/105751/stalo-vidomo-skilki-ludey-narazi-prozhivae-v-ukraini/> (дата звернення 29.10.22).
7. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznua-2022/>. (дата звернення 29.10.22).
8. Звіт про переміщення. Звіт по Базовій Оцінці Території. (Районний рівень). URL: <https://dtm.iom.int/reports> (дата звернення 30.10.22).
9. Lesik, I.M. (2018). Socio-economic aspects of society development. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 4, 11–17.

Abstract: *The authors summarize the characteristic features of migration and its negative consequences in Ukraine. The features of qualitative changes connected with migration are disclosed. The main directions of improvement of the situation, taking into account the Ukrainian aspect, are defined.*

Keywords: *migration, demographic situation, selective function, internally displaced persons (IDPs), economy.*

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА МОТИВАЦІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ АБІТУРІЄНТІВ ПРИ ВИБОРІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЛЕСІК Ірина,
*д-р філософії з економіки, доцент,
доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
Миколаїв, Україна*

***Анотація:** проведено аналітичну оцінку інформації, зібраної в процесі емпіричного соціологічного дослідження, за допомогою пакета IBM SPSS Statistics, методів, що дали змогу перевірити гіпотези, виявити приховані закономірності та зробити більш аргументовані висновки щодо мотиваційних орієнтацій, які впливають на вибір абітурієнтів під час обрання вищого навчального закладу для подальшого навчання.*

***Ключові слова:** мотиваційні орієнтації, заклад вищої освіти (ЗВО), рекрутинг, цінності, тригер*

У відкритому суспільстві оцінка абітурієнтом перспектив, пов'язаних із вибором ЗВО, має широкий спектр оціночних суджень включаючи геополітичну, соціально-економічну ситуацію, рівень добробуту та наближеність його до середньосвітових стандартів тощо [1]. На макроекономічному рівні оцінка мотиваційних орієнтацій має розглядатись як складова комплексного плану, спрямованого на підготовку майбутніх фахівців для запитів внутрішнього ринку, стабілізацію та розвиток національної економіки.

Залишаючись централізованою, система освіти в Україні значною мірою залежить від вибору альтернативних дій органами управління, ці дії повинні зберегти та підвищити якісні показники ефективності функціонування системи освіти [2]. Для України це питання залишається актуальним і невирішеним. Неспроможність раціонального поєднання того фактора, що держава водночас виступає в ролі сторони-учасниці трудових відносин і інституції, яка є гарантом в дотриманні процедури здобуття освіти, інвестором, відповідаючим за реформування системи освіти, експертом з нівелювання ризиків ускладнює процес формування конкурентоспроможного інтелектуального потенціалу для кожної ланки народного господарства.

У ході підготовки програми дослідження мотиваційних орієнтацій при виборі

закладів вищої освіти були висунуті основні гіпотези, для перевірки яких зібрані первинні дані з використанням програмного забезпечення Google Forms, були проаналізовані за допомогою програми IBM SPSS Statistics:

- H1 (на формування мотиваційних орієнтацій абітурієнта впливають представники малих соціальних груп індивіда);

- H2 (ціннісні орієнтації малої соціальної групи індивіда залежать від її соціального статусу);

- H3 (міжнародні тенденції рекрутингу в результаті глобалізації освіти мають деструктивний характер для національної освітньої системи).

У вкладці «Змінні» вікна Редактора даних програмного забезпечення була створена матриця для внесення зібраного масиву первинної інформації, де було закодовано 20 питань, а у вкладці «Данні» занесені відповіді 110 респондентів.

У вивченні малих соціальних груп на предмет формування мотиваційних орієнтацій абітурієнта (H1) були зроблені акценти на питаннях, які могли виявити прямий чи опосередкований вплив, зокрема:

- які джерела інформації впливали на ваш вибір;
- які потенційні переваги при виборі іноземного ЗВО для вас актуальні;
- як ви оцінюєте рівень доходів вашої сім'ї;
- яку освіту мають ваші батьки.

Для подальшого вивчення ціннісних орієнтацій малої соціальної групи індивіда (H2) також був включений ряд питань, серед яких:

- хто для вас є авторитетом при виборі стилю життя;
- ви розглядали можливість вчитися за кордоном;
- як ви оцінюєте свою впевненість в завтрашньому дні;
- ви цікавилися зв'язками університету з підприємствами, фірмами, як можливість майбутнього працевлаштування.

Для визначення факторів сприяння іноземному рекрутингу в результаті глобалізації освіти (H3) ми включили серед інших, питання:

- як часто у вашому колі спілкування підтримують питання незадоволеності ситуацією в країні;

- як, на ваш погляд, змінилася освіта в Україні останнім часом;
- студентом якого ЗВО ви є.

Для того, щоб судити про те, якою є ймовірність похибки, прийняти або спростувати нульову гіпотезу, застосовувались статистичні методи, притаманні особливостям вибору. Відповідно до нульової гіпотези (H_0), якщо різниця між значеннями незначна, то незалежна змінна ніяк не впливат на вибір ЗВО.

За допомогою процедури Т-критерію було перевірено, чи відрізняється середнє однієї змінної від заданої константи. Припустивши, що середнє із запропонованих варіантів відповідей буде число 2 при 95% довірчому рівні (q_3 «Яке з джерел інформації найбільше вплинуло на ваш вибір ЗВО?» з варіантами відповідей: 1) профорієнтація; 2) батьки; 3) соціальні мережі, сайти; 4) друзі, знайомі; 5) телебачення, ЗМІ) (Табл.1).

Таблиця 1 Одновибіркова статистика q_3

q_3	N	Средне	Станд. відхилення	Станд. середня похибка
Яке з джерел інформації вплинуло на ваш вибір ЗВО?)	110	2,54	1,304	0,124

Джерело: розрахунки автора

В табл. 1 представлені загальні статистичні дані для одновибіркового Т-критерію: число спостережень $N=110$ респондентів, середнє значення 2,54, стандартне відхилення 1,304 (показує ступінь розкидання окремих індивідуальних спостережень відносно цього середнього) і стандартна похибка середнього 0,124 (теоретичне стандартне відхилення всіх середніх виборів) .

Статистична значимість не більше 0,05 вважається значимої. «Різниця середніх», отримана шляхом віднімання тестового значення від вибіркового середнього. Останній стовпець вказує на значення верхньої та нижньої межі, що входять у 95%-й довірчий інтервал.

Інтерпретуючи отримані дані, відзначимо наступне: середнє значення джерела, що вплинуло на вибір ЗВО далеке від значення, що перевіряється (2), велике і відхилення від середньої (табл. 2).

Таблиця 2 Одновибіркова статистика q3

q3	Значення критерію = 2					
	T	Ст.св.	Знач. (двустороння)	Різниця середніх	95% довірчий інтервал для різниці	
					Нижня	Верхня
	4,314	109	0,000	0,536	0,29	0,78

Джерело: розрахунки автора

Висунута H1 за умови, що мала соціальна група це батьки в результаті статистичних розрахунків не підтвердилась. Це свідчать про те, що сучасні абітурієнти при виборі ЗВО, серед запропонованих варіантів відповідей, найвпливовішим джерелом інформації вважають соціальні мережі, сайти. Також вони більш схильні довіряти своїм друзям і знайомим, тоді як вплив батьків при виборі закладу вищої освіти не має домінуючого значення.

H2, яка висувала припущення, що ціннісні орієнтації малої соціальної групи індивіда залежать від її соціального статусу не підтвердилась, різниця між значеннями незначна, а незалежна змінна не має жодного впливу на вибір ЗВО. Серед опитаних 46,0% розглядали варіант вступу до іноземних ЗВО, при тому, що на момент опитування лише 11,8% були студентами іноземних ЗВО. Серед авторитетів за стилем життя (до 3 варіантів відповіді) найпопулярнішими були названі друзі та знайомі (62,7%), зірки шоу-бізнесу та кіно (55,5%), party people (51,8%); найменш популярними було відзначено вчених і наукових діячів (10,0%), літературних героїв (8,2%). Зв'язками університету з підприємствами, фірмами, як можливістю майбутнього працевлаштування цікавилися 38,0% опитаних.

Вивчаючи чинники, що сприяють міжнародним тенденціям рекрутингу внаслідок глобалізації освіти (H3), було визначено, що вплив факторів є досить значним, а отже, незалежна змінна справляє вплив на вибір ЗВО. За останнє десятиліття значно зросла кількість студентів, які виїхали за кордон на навчання, що корелюється з отриманими відповідями на запитання, що, серед інших, найчастіше в українських родинах обговорюється питання невдоволення ситуацією в Україні. Певна закономірність зростання чисельності українських студентів в іноземних ЗВО пов'язана з незадовільною економічною, геополітичною ситуацією, рівнем медицини та інфраструктури, тоді як саме освіта викликає найменше

невдоволення. Іншими словами, студенти розглядають вибір ЗВО, як можливість життя в кращих умовах в іншій країні. Таким чином, простежується деструктивний характер не тільки для національної освітньої системи, а й для національної економіки загалом, яка не зможе, з огляду на демографічну кризу, поповнити продуктивні сили.

Дослідження мотиваційних орієнтацій абітурієнтів надало можливість виявити не тільки закономірності у формуванні свідомого вибору а й фактори опосередкованого впливу на формування позитивного рішення на користь того чи іншого закладу вищої освіти. Для конкретного індивіда здобуття вищої освіти у обраному вищому навчальному закладі стає певним тригером, що ототожнює її з перспективами, які розкриваються через соціалізацію, саморозвиток, соціальну мобільність, економічну самозабезпеченість тощо. Подальше вивчення мотиваційних орієнтацій сприятиме визначенню перспектив системи освіти в цілому, підготовці конкурентоспроможних фахівців для ринку праці, підвищенню престижності вітчизняної освіти.

Література:

1. Лесік, І. М. (2018). Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*, (4), 11-17. [https://doi.org/10.31521/2313-092X/2018-4\(100\)-2](https://doi.org/10.31521/2313-092X/2018-4(100)-2).
2. Lesik, I., Usykova, O., Petrenko, N., Melnyk, I., & Ananiichuk, Y. (2022). Analysis of Factors Affecting the Efficiency of the Higher Education System in Ukraine. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22(6), 86-102. <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i6.5231>.

Abstract: a survey of applicants was conducted, aimed at identifying motivational orientations that shape the choice of applicants when choosing a higher educational institution for further education. Analytical evaluation of the information collected in the process of empirical sociological research was provided using the IBM SPSS Statistics package, methods that made it possible to test hypotheses, reveal hidden patterns, and draw more reasoned conclusions.

Key words: motivational orientations, the institution of higher education, recruiting, values, trigger.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБЛІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ВІДПУСТКИ БЕЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ДУБІНІНА Марина,
д-р. екон. наук, професор, завідувач
кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна
ЧЕБАН Юлія,
канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: окреслено особливості законодавчо-нормативного забезпечення, організації, документального оформлення та обліку відпусток без збереження заробітної плати в умовах воєнного стану

Ключові слова: воєнний стан, відпустка, стаж, заробітна плата, заява

Умови сьогодення вносять не лише корективи у життя людей, а на всі ділянки організаційно-виробничого процесу суб'єктів господарювання, зокрема й облікову. Враховуючи активні бойові дії на окремих територіях країни, значна кількість працівників були змушені взяти відпустку без збереження заробітної плати, що вимагає відповідного її документального та облікового оформлення.

Так, надання такого виду відпустки наразі регулюється частиною 4 статті 12 закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1], а не нормами закону України «Про відпустки», як раніше [2]. Норми останнього нормативного акту взагалі не розповсюджуються на такий вид відпустки – «відпустка без збереження заробітної плати під час дії воєнного стану». Право на неї має працівник, який або виїхав за межі території України, або набув офіційного статусу внутрішньо переміщеної особи. Отже, для отримання та оформлення такої відпустки є необхідним наявність відповідних підтверджуючих документів.

Відпустка надається в обов'язковому порядку, тобто роботодавець не може відмовити у наданні такої відпустки. Документальне оформлення залишилося аналогічним – заява працівника з доданими документами та наказ керівника на надання відпустки. Максимальна тривалість такої відпустки є обмеженою і складає

90 календарних днів. Водночас, тривалість відпустки має зазначити працівник у заяві, наприклад 30 календарних днів чи іншу кількість. Можуть мати випадки, коли така відпустка поділяється на декілька періодів, тобто можна за цією відпусткою звертатися декілька разів, але загальна тривалість відпусток (частин), яку працівник може вимагати надати відповідно до цієї норми, не може перевищувати 90 днів протягом дії воєнного стану.

Нормативне регулювання обраного для дослідження питання обмежує не лише час перебування у такій відпустці, а й її зарахування до стажу роботи, який надає право на щорічну основну відпустку. Прослідковується її зв'язок й із страховим стажем. Тут такий вид відпустки є подібним до інших видів неоплачуваних відпусток, тобто оскільки не відбувається нарахування єдиного соціального внеску, то й не відбувається зарахування цих днів до страхового стажу. Законодавчо обґрунтованими є випадки дострокового припинення такої відпустки. Так, ними є офіційне припинення воєнного стану; особисте бажання працівника; повернення працівника на адміністративну територію працевлаштування. Також працівник має право звільнитися під час такої відпустки. Щодо хвороби працівника під час відпустки без збереження заробітної плати, то за нормами частини першої статті 23 закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» допомога по тимчасовій непрацездатності не надається за період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати [3]. Отже, якщо період хвороби повністю припадає на час відпустки без збереження заробітної плати, незалежно від підстав надання такої відпустки, допомога по тимчасовій непрацездатності за цей період не надається.

Література:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).

2. Про відпустки : закон України від 15.10.1996 р. № 504/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2022).

2. «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: закон України від 23.09.1999р. № 1105-XIV URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 25.10.2022).

Abstract: the specifics of legislative and regulatory support, organization, documentation and accounting of leave without pay under martial law conditions are outlined

Key words: martial law, vacation, length of service, salary, application

ОБЛІК РОБОЧОГО ЧАСУ МЕНЕДЖЕРА В УДОСКОНАЛЕННІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ

КОЗАЧЕНКО Лілія,
канд.екон.наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

КРАМАРЧУК Марина,
здобувач вищої освіти
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація : Розглянуто роль та значення організації робочого часу менеджера, а також особливості обліку робочого часу менеджера, що безпосередньо впливає на ефективну організацію управлінської діяльності.

Ключові слова: управлінська праця, менеджер, облік робочого часу, організація праці.

Виклики сьогодення у сучасній професії менеджера спонукають до прийняття нестандартних рішень, застосування креативних процедур у вирішенні проблемних питань у бізнес-процесах, що дозволяє досягати бажаних цілей на досягнення яких спрямована діяльність даної організації. Формулювання місії (мети, цілі) та візії організації дає розуміння менеджерам, у якому напрямку необхідно рухатися в професійній діяльності, планувати свою роботу і будувати організаційні відносини між структурними підрозділами організації та їх співробітниками. Від праці менеджера та її продуктивності залежить продуктивність усього персоналу організації. Менеджеру необхідно правильно розпланувати свій час та час своїх підлеглих для ефективної праці і виконання усіх поставлених завдань. Адже відсутність правильного нормування управлінської праці призводить до втрати такого цінного ресурсу життєдіяльності як підприємства, так і особисто людини, як час.

Актуальність даного питання зумовлена тим, що цей напрям дослідження є достатньо новим, а його всебічне вивчення дозволить ефективно використовувати робочий час менеджера задля удосконалення організації управлінської праці.

Дослідженням та вивченням даної проблеми займалось багато вчених, серед них: Лісневський О., Урманов Ф., Потапчук Ю., Скорик О. О., Юрик Н. інші.

Управлінська праця являє собою особливий вид діяльності, головним завданням якого є забезпечення цілеспрямованої, скоординованої роботи як окремих працівників, так і трудових колективів в цілому. Управлінський персонал – керівники, спеціалісти, менеджери – це носії управлінської праці, їх завданням є виконання управлінських функцій [1].

Дослідники вказують на те, що управлінці різного рівня відіграють свою визначальну роль у забезпеченні ефективної роботи організації будь-якої галузі. Так, не втручаючись особисто у процес виробництва продукту, менеджери впливають на всі бізнес-процеси їх створення, зокрема: організаційний, технічний, економічний, соціальний [2]. Своєчасно прийняте управлінське рішення та усвідомлення відповідальності за результати його прийняття безпосередньо впливають на рівень прогресивності, від якого залежить ефективність роботи організації в цілому.

Необхідність раціонального використання, максимальної економії та нормування робочого часу керівника існує через обмеженість ресурсу часу. Проте, щоб виконати таке завдання необхідно точно знати куди і як цей час витрачається, на що його можна було б витратити. Нестача часу є наслідком відсутності плановості, чіткості та організованості роботи керівників. Дефіцит часу призводить до не вчасної здачі проектів, порушення дисципліни у колективі та відсутності системності. Досліджено, що менеджер втрачає близько 15-20 хвилин, щоб знову налаштуватися та зосередитися на роботі, внаслідок незапланованої 3-хвилинної розмови [3].

На думку науковців управлінська праця повинна організовуватися комплексно за такими напрямками: оптимізація структури та організації роботи апарату управління; удосконалення документообігу; використання цифрових

технологій в управлінні; науково організувати робочі місця, умови та режими праці; нормувати управлінську працю; стимулювати працю, використовувати способи регулювати її оплати [1]. Безперечним мотивуючим інструментом, який повинен використовувати керівник задля стимулювання менеджерів до продуктивної роботи є створення належних умов для праці, її оплати, створення доброї атмосфери та підтримання людських цінностей.

Ефективне використання робочого часу стосується керівників усіх рівнів. Так, за результатами досліджень науковців встановлено, що керівники інституційного рівня працюють приблизно 60-80 годин на тиждень, при цьому половину свого робочого часу витрачається на заплановані засідання та зустрічі (рис.1).

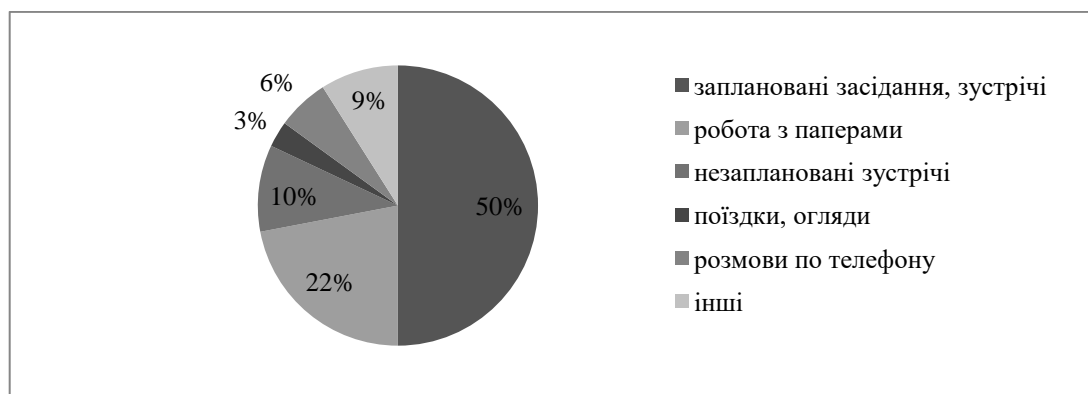

Рисунок 1 - Структура витрат робочого часу керівників інституційного рівня

Джерело: узагальнено за інформацією [4]

Щодо керівників управлінського рівня, вони є своєрідними посередниками між керівниками вищої і низової ланок. Управлінці цього рівня займаються підготовкою інформації для вищого керівництва та передачею рішень низовим лінійним керівникам. Більшу частину свого часу вони витрачають на усну взаємодію – близько 89% за одними дослідженнями, а за іншими – 66% на усне спілкування та 34% проведеного робочого часу на одинці [4].

Дієвим в організації роботи менеджера є облік затрат його робочого часу. Так, до традиційних методів обліку затрат робочого часу в управлінській діяльності належать такі: фіксація та самофіксація використання робочого часу; хронометраж; моментні спостереження. Зазначимо, що хронометраж вивчає витрати часу на певну операцію, а моменти спостереження не можуть охопити увесь загальний

процес роботи менеджера. Отже, найбільш доречним методом вважається самофіксація робочого дня, який також дозволяє залучити працівника до регламентації своєї праці, стимулює його виконувати ці рекомендації [3, 4].

Дослідивши питання організації робочого часу менеджера можемо зробити висновок, що облік використання управлінським персоналом свого часу відведеного для роботи, є важливим елементом в організації бізнес-процесів підприємства. В свою чергу завданням обліку є саме підвищення ефективності праці та дослідження відповідності виконуваної роботи менеджерів різного рівня до його посадових обов'язків.

Література:

1. Особливості наукової організації управлінської / Ф. Ш. Урманов URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6927/229.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 14.10.2022)
2. Потапчук Ю. І. Організація праці в менеджменті підприємства. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення* : Матеріали щорічної наук. конф. студентів, м. Львів, 15 трав. 2019 р. С. 113–114.
3. Скорик О. О. Нормування та регламентація праці керівників та спеціалістів як засіб раціонального використання робочого часу. *Ефективна економіка*. 2018. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/40.pdf(дата звернення 01.10.2022)
4. Юрик Н. Особливості нормування управлінської праці, обліку та аналізу робочого часу менеджера в умовах антикризового менеджменту. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 2(41). С. 101–105.

Abstract: the role and significance of organizing the manager's working hours, as well as the features of accounting for the manager's working hours, which directly affects the effective organization of management activities, are considered.

Key words: managerial work, manager, accounting for working hours, working time, labor organization.

ІНВЕСТИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

КОСТИРКО Алла,
*канд. екон. наук, старший викладач
кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

***Анотація:** Досліджено важливість іноземних інвестицій для розвитку національних економік держав. Визначено напрями інвестування в економіку України під час війни, які можуть стати привабливими для інвесторів.*

***Ключові слова:** інвестиції, виробничий потенціал, інновації, конкурентна боротьба, інвестиційний клімат*

Інвестиції за будь яких умов завжди є одним із ефективних засобів, який здатен забезпечити умови модернізації національної економіки кожної країни та її економічне зростання. Як один із чинників, вони формують виробничий потенціал на інноваційній основі. Тому кожна країна прагне забезпечити сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, які забезпечують її певні переваги.

Сучасні тенденції розвитку світової економіки показують, що наявний попит на світові інвестиційні ресурси значно перевищує наявну пропозицію, тому за їх залучення між усіма країнами світу виникає конкурентна боротьба, перемогу в якій здобувають країни з більш сприятливим інвестиційним кліматом [1].

На інвестиційний клімат країни впливає сукупність політичних, економічних, екологічних, соціальних, ресурсних та інших чинників. Очевидним на сьогодні є те, що перелік чинників, які негативно вплинули на інвестиційний клімат в Україні, очолює військова агресія проти держави. За даними значної частини експертів друге місце займає корупція, а третє – слабка судова система. Проте є певні позитивні зрушення, які підвищують інвестиційні можливості. До них віднесено надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, скасування мит і квот на український експорт.

За результатами експертного дослідження Європейської Бізнес Асоціації інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у першій половині 2022 року впав на пів пункту та склав 2,17 бала з 5-ти можливих. Це значення – найнижче з 2013 року. Попри війну 91% компаній Асоціації планують

продовжувати працювати на ринку України, а 55% збираються інвестувати в Україну навіть у воєнний час. Зокрема, CEO розповідають про плани інвестицій в аграрну сферу, енергетику, IT, будівництво, фармацевтику, FMCG, нерухомість та інше [2].

Попри війну, на відміну від багатьох галузей народного господарства, спаду капіталовкладень в IT-сектор і стартапи майже не відбулося. Переїзд ключових фахівців IT-команд у безпечні регіони країни дає змогу не збавляти темпів роботи. Так, IT-індустрія у першому кварталі 2022 року принесла державі рекордні 2 млрд доларів експортних надходжень. Це на 500 млн доларів більше, ніж за відповідний період минулого мирного року. За даними Нацбанку, фактичний обсяг IT-експорту збільшився майже на 30%. Завдяки антикризовим бізнес-планам відбулась адаптація бізнесу в даній сфері до умов війни. Тож інвестори охоче вкладають у наші компанії, а венчурні фонди легко збирають кошти на фінансування українських стартапів [3].

Серед неочевидних на сьогодні, однак ефективних, експертами запропоновано і обґрунтовано декілька напрямів інвестування в економіку України під час війни. До таких напрямів віднесено альтернативну енергетику, логістику, нерухомість, онлайн освіта, фінтех [4]. Зацікавленість до цих напрямів може бути обумовлена тим, що під час воєнних дій вони набули ще більшої актуальності. Так, руйнування критичної інфраструктури зумовлює необхідність пошуку альтернативних технологій в енергетиці та відновлення логістичної системи. Досвід запровадження онлайн навчання під час пандемії коронавірусу Covid-19 показав важливість даного питання, що ще більше загострилось під час війни і залишиться актуальним у час повоєнної відбудови.

Складні умови, в яких опинилася Україна, можуть стати рушієм важливих змін у розвитку національної економіки, її модернізації. Для досягнення результативності цих змін необхідним є розробка дієвої стратегії, забезпечення прозорості та взаємодії на всіх рівнях, що буде передумовою підвищення рівня інвестиційної привабливості країни.

Література:

1. Чурута І. Інвестиційні рейтинги та їхній вплив на інвестиційний імідж країни. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018, №3. С. 70-78.
2. Кінах М. Чи можливі інвестиції під час війни? URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/chi-mozhlivi-investiciyi-pid-chas-viyni.html>.
3. Залєвська О. Інвестиції під час війни: тенденції та перспективи. URL: <https://buduysvoe.com/publications/investyciyi-pid-chas-viyny-tendenciyi-ta-perspektyvu>.
4. Куди інвестувати під час війни. URL: https://finance.ua/ua/saving/kudy-investuvaty-pid-czas-vijny#headline_4.

Abstract: The importance of foreign investments for the development of the national economies of states has been studied. Areas of investment in the economy of Ukraine during the war, which can become attractive for investors, have been identified..

Keywords: investment, production potential, innovation, competition, investment climate

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ З МЕТОЮ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професор, професор
кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Розкрито законодавчі особливості формування витрат суб'єктів господарювання для цілей оподаткування, які пов'язані із псуванням або знищенням їх майна у зв'язку із форс-мажорними обставинами.

Ключові слова: витрати, оподаткування, форс-мажорні обставини, інвентаризація.

Важливим складовим елементом при визначенні об'єкта оподаткування зокрема в умовах воєнного стану виступають витрати [1]. Принципи визнання витрат, які викладені в розділі III Податкового кодексу, наближені до принципів визнання витрат підприємства відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) 16 «Витрати» [2]. З метою правомірного формування витрат, безпосередньо пов'язаних із псуванням або знищенням майна платника податків у зв'язку із форс-мажорними обставинами, платники податків відповідно до Податкового кодексу України зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або

податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством. При цьому платникам податків забороняється формування показників податкової звітності на підставі даних, не підтверджених зазначеними документами.

Відповідно до НП(С)БО 16 витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Водночас нестачі й втрати від псування цінностей включаються до інших операційних витрат [2]. З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності на підприємстві проводиться інвентаризація. Сама процедура організації, основні правила та порядок документального оформлення інвентаризації активів та зобов'язань, що перебувають на балансі суб'єкта господарювання, визначено у Положенні про інвентаризацію активів та зобов'язань [3]. Цим нормативним документом передбачено випадки обов'язкової інвентаризації, яка проводиться в обсязі, визначеному керівником підприємства, зокрема у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) або у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів). Вважаємо за доцільне зауважити на тому факті, що підприємства, у разі знаходження на тимчасово окупованій території та/або на території проведення антитерористичної операції (або їх структурні підрозділи (відокремлене майно) перебувають на зазначених територіях), проводять інвентаризацію у випадках, обов'язкових для її проведення, тоді, коли стане можливим забезпечити безпечний та безперешкодний доступ бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал цих підприємств [4].

Зазначені підприємства зобов'язані провести інвентаризацію станом на 01 число місяця, що настає за місяцем, у якому зникли перешкоди доступу до

активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, та відобразити результати інвентаризації в бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду. Інвентаризація об'єктів державної власності проводиться відповідно до Методики проведення інвентаризації об'єктів державної власності [5].

Воєнні події за своєю сутністю пов'язані з виникненням надзвичайних ситуацій, зокрема руйнуванням, псуванням та/або знищенням матеріальних та культурних цінностей. Відповідно до Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні» форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [6]. До того ж Торгово-промислова палата України засвідчила форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану із 05 год. 30 хв. 24 лютого 2022 року строком на 30 діб відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», та підтвердила, що зазначені обставини з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб за договором, окремим податковим та/чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких(ого) настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких(ого) стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).

Торгово-промислова палата України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності за собівартістю [6]. Зважаючи на зазначене, врахування у складі витрат платника податку втрат від псування або знищення його майна внаслідок настання форс-мажорних обставин повинно здійснюватися на підставі відповідних первинних документів, за умови проведення обов'язкової

інвентаризації відповідно до наявних підстав для такої інвентаризації та за наявності сертифіката про форс- мажорні обставини (обставини непереборної сили). Доцільним вважаємо звернути увагу на те, що у Податковому кодексі врегульовано питання підтвердження операцій платника первинними документами на період до припинення або скасування воєнного стану на території України.

Отже, на сьогоднішній день на законодавчому рівні врегульовано питання правомірного формування витрат для цілей оподаткування у зв'язку із форс-мажорними обставинами, що сталися в умовах воєнного стану.

Література:

1. Офіційний сайт Інформаційної системи ІТС. URL: <https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/582117.html> (дата звернення: 29.10.2022).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 29.10.2022).

3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 29.10.2022).

4. Офіційний сайт газети «Головбукх». URL: <https://www.golovbukh.ua/article/9356-buhgalterskiy-oblk-opodatkuvannya-ta-trudov-vdnosini-v-umovah-vonnogo-stanu> (дата звернення: 29.10.2022).

5. Методика проведення інвентаризації об'єктів державної власності, затвердженої постановою КМУ від 30.11.2005 р. № 1121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2005-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.10.2022).

6. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.10.2022).

The legislative features of the formation of expenses of business entities for taxation purposes, which are related to the damage or destruction of their property due to force majeure circumstances, are disclosed.

Keywords: *costs, taxation, force majeure, inventory.*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

СИРЦЕВА Світлана,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
ЯНКОВСЬКА Тетяна,
здобувач вищої освіти,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглянуто особливості проведення інвентаризації на підприємствах в умовах воєнного стану, зокрема законодавчо-нормативне забезпечення проведення інвентаризації, випадки неможливості її проведення, умови за яких є можливість проведення.*

***Ключові слова:** інвентаризація, бухгалтерський облік, інвентаризаційна комісія, воєнний стан*

У сучасних умовах господарювання одним із основних запорук ефективного функціонування будь-якого підприємства, у тому числі сільськогосподарського, є отримання повної, правдивої, неупередженої та всебічної інформації про його фінансово-економічний стан та результати діяльності. Головними методичними інструментами інформаційного забезпечення діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є облік, обробка, аналіз та синтез інформації. Відповідно й основним джерелом інформації виступають саме дані бухгалтерського обліку.

Проте, навіть при самому ретельному веденні обліку, можливе формування невідповідності даних обліку фактичній наявності активів та зобов'язань, що являється передумовою викривлення показників фінансової звітності.

Саме інвентаризація дозволяє з'ясувати розходження між даними бухгалтерського обліку та реальною наявністю, станом і оцінкою активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства, перевірити повноту документального оформлення і відображення в обліку господарських операцій, підтвердити достовірність показників фінансової звітності підприємства. Результати інвентаризації є основою для подальшого виправлення, уточнення та коригування облікових даних. Крім того, інвентаризація є дієвою формою контролю за роботою матеріально відповідальних осіб, ефективним засобом підвищення внутрішньої дисципліни на підприємстві [1].

В умовах воєнного стану та його наслідків (руйнування та знищення активів, неможливість отримати доступ до них при проведенні інвентаризації) процедуру проведення інвентаризації врегулює п. 8 розділу I Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 [2], за яким:

- інвентаризація проводиться лише за можливості безпечного та безперешкодного доступу до активів, первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку;

- якщо встановлено факти викрадання (розкрадання), нестачі, знищення (псування) майна, то керівники можуть прийняти рішення про проведення інвентаризації такого майна окремо на день встановлення таких фактів;

- після того, як перешкоди доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку зникнуть, інвентаризацію таких активів слід провести на 01 число місяця, який є наступним. Однак цієї дати можна й не чекати й провести інвентаризацію на день встановлення факту знищення майна (див. попередню умову). Результати такої інвентаризації необхідно відобразити у бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду.

Такі правила стосуються всіх підприємств, які з дати початку тимчасової окупації мали своє місцезнаходження зокрема на таких територіях:

- на території АР Крим, м. Севастополя;
- на тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей;
- у районах проведення бойових дій у період дії воєнного стану.

Керівникам таких підприємств потрібно видати наказ про перенесення строку проведення щорічної інвентаризації до моменту, коли з'явиться така можливість, із зазначенням причини (проведення в регіоні бойових дій) і посиланням на відповідний наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

У балансі показати такі активи за наявними даними бухгалтерського обліку. Навіть якщо відомо про пошкодження таких активів без інвентаризації та акту огляду таких активів списувати їх з балансу не можна. Одночасно підприємству необхідно оцінити негативний вплив змін в економічному й правовому середовищі

та визнати суми втрат від зменшення корисності щодо зазначених об'єктів за правилами П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів». У примітках до фінансової звітності розкрити дану ситуацію, а саме причини неможливості проведення інвентаризації, вартість таких активів. Можливо, також їхній перелік та певну інформацію щодо їхньої цілості, якщо такі дані існують у примітках до фінансової звітності розкрити дану ситуацію, а саме причини неможливості проведення інвентаризації, вартість таких активів. Можливо, також їхній перелік та певну інформацію щодо їхньої цілості, якщо такі дані існують [3].

Проте у випадках, коли інвентаризую можна проводити, але відсутні голова інвентаризаційної або члени комісії (наприклад, виїхали в найбільш безпечне місце та працюють дистанційно, виконують свої обов'язки) в такому випадку Директорові необхідно видати наказ про внесення змін до наказу про призначення інвентаризаційної комісії, призначивши іншого голову цієї комісії. А потім уже оновлений склад комісії розпочне проведення інвентаризації.

Результати такої інвентаризації бухгалтер відображає в обліку на підставі протоколу інвентаризаційної комісії, в якому мають бути пропозиції щодо подальшого списання необоротних активів, запасів або ж їхнього можливого використання. Серед можливих варіантів:

- відновити шляхом поточного або капітального ремонту;
- відновити шляхом реконструкції;
- провести консервацію об'єкта;
- ліквідувати шляхом демонтажу;
- списати з балансу як знищений [3].

Такий протокол впродовж 5 днів затверджується керівником.

Таким чином, в умовах воєнного стану проведення інвентаризації може бути лише тоді, коли підприємство має безпечний та безперешкодний доступ до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал. Також передбачено можливість проводити інвентаризацію окремо визначеного майна. Якщо є факт викрадення (розкрадання), нестачі, знищення (псування) майна, керівник установи може прийняти рішення

про проведення інвентаризації виключно цього майна на день встановлення таких фактів.

Література:

1. Дем'яненко М.Я. Чудовець В.В. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку: монографія. К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки, 2008, 286 с.

2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від 02 вересня 2014 р. №879 / Міністерство фінансів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 29.10.2022).

3. Онищенко В. Як організувати та провести річну інвентаризацію в 2022 році. URL : <https://buhplatforma.com.ua/article/7425-rchna-nventarizatsya-2019> дата звернення: 29.10.2022).

ВПЛИВ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

ЛУГОВА Ольга,
*канд. екон. наук, старший викладач
кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

БРИНДЗЯ Валерія,
*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: Розкрито відмінні риси сільськогосподарської діяльності та їх вплив на порядок організації та особливості ведення бухгалтерського обліку. Розглянуто стандарти, які визначають порядок галузевого обліку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: сільськогосподарська діяльність, біологічні активи, біологічна трансформація, біологічні особливості.

Діяльність людини у сфері сільського господарства суттєво відрізняється від її діяльності в інших сферах. Якщо у промисловості та будівництві все відбувається за участю людини, то у сільському господарстві біологічні процеси в житті тварин

і рослин, їх вирощування і загибель, протікають під впливом сил природи без прямої участі людини. Водночас людина може впливати на ці процеси, спрямовуючи їх у певне русло використовуючи у власних інтересах.

Оскільки основним засобом виробництва у сільському господарстві є земля, необхідний точний облік земельних угідь та інвестицій у цей вид ресурсу. При цьому земельні угіддя слід враховувати в натуральних показниках, а додаткові вкладення та придбані земельні угіддя у грошовому вираженні.

На результати діяльності у сільському господарстві впливають кліматичні фактори, що є причиною сезонності сільськогосподарського виробництва та як наслідок нерівномірності витрат засобів виробництва та праці протягом звітного року. Через це бухгалтерський облік схильний до впливу цього фактора в період активізації основних сільськогосподарських робіт та збирання врожаю, обсяг облікових робіт зростає, а під час сезонного зниження – скорочується.

Процес сільськогосподарського виробництва ведеться на великих площах, бухгалтерський облік має забезпечити достовірний облік всього різноманіття виробничих ресурсів.

Через вплив природних чинників процес виробництва у більшості галузей сільського господарства виходить за межі календарного року, тому в бухгалтерському обліку слід розрізняти витрати на виробництво за виробничими циклами, що не збігаються з календарним роком.

Біологічні особливості сільськогосподарських рослин та тварин пов'язані з тим, що від однієї культури або виду худоби одержують кілька видів продукції. У зв'язку з чим у бухгалтерському обліку виникає необхідність відповідного розмежування витрат.

Отримання готової продукції у сільському господарстві обумовлено термінами дозрівання рослин та вирощування тварин. Тому вихід продукції відбувається одноразово, що висуває жорсткі вимоги до організації обліку виходу продукції. Особливого значення в сільськогосподарських підприємствах набуває організація первинного обліку виходу продукції. Значна частина продукції надходить у внутрішній оборот. Бухгалтерський облік повинен чітко відображати

рух продукції на всіх стадіях внутрішньогосподарського обороту.

Однак при всій своєрідності обліку в сільському господарстві йому притаманні загальні риси, характерні для обліку в будь-якій галузі народного господарства: він будується за єдиним уніфікованим планом рахунків, у ньому застосовуються типові реєстри бухгалтерського обліку та самі форми та методи організації облікових робіт.

У рамках підходу, що визначився до розвитку бухгалтерського обліку, основними напрямками подальшого вдосконалення галузевого обліку стають міжнародна гармонізація, національна уніфікація та галузева диференціація облікових процесів.

Міжнародна гармонізація бухгалтерського обліку обумовлена об'єктивною необхідністю залучення національної економіки до світогосподарських зв'язків і означає приведення вітчизняної облікової системи відповідно до міжнародної практики. При цьому основу такої гармонізації становлять, звичайно, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) як загальноприйняті правила бухгалтерського обліку в планетарному масштабі.

Для галузевого обліку тут визначальну роль відіграє міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (International Accounting Standard) 41 «Сільське господарство», схвалений Правлінням Комітету з міжнародних стандартів фінансової звітності у грудні 2000 р. і набрав чинності з 1 січня 2003 року. У цьому стандарті встановлено порядок обліку, подання фінансової звітності та розкриття інформації про сільськогосподарську діяльність [1].

В Україні аналогом міжнародного стандарту 41 «Сільське господарство», що регулює питання обліку біологічних активів, є НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [2]. Даний стандарт вніс радикальні зміни в бухгалтерський облік в сільському господарстві. Також були розроблені Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 року № 1315, для роз'яснення порядку застосування положень стандарту.

Сільськогосподарська діяльність у контексті МСБО 41 – це управління

суб'єктом господарювання біологічною трансформацією та збір врожаю біологічних активів для продажу чи для переробки в сільськогосподарську продукцію або в додаткові біологічні активи. Сільськогосподарська діяльність включає тваринництво, лісове господарство, рослинництво (збирання врожаю один раз на рік або багаторазово протягом року, вирощування садів та багаторічних насаджень, квітництво), культивування водних біоресурсів, включаючи рибництво. Загальними характеристиками різноманітної сільськогосподарської діяльності є: здатність біологічних ресурсів до зміни; неодмінне керування такими змінами; можливість і необхідність оцінки змін, що виникають.

Управління біологічною трансформацією, внаслідок якої відбувається кількісні та якісні зміни біологічних активів, створення для неї сприятливих стабільних умов (обробка ґрунту, достатній рівень поживних речовин, вологості, температури, освітлення та ін.) – відмінна риса сільськогосподарської діяльності. Одержання продукції від некерованих біологічних джерел (вилов риби в морях і океанах, лісозаготівлі в природних лісах) не є сільськогосподарською діяльністю.

Сільськогосподарська діяльність передбачає оцінку та контроль якісних (генетичні характеристики, стиглість, вміст білків, жирів тощо) та кількісних (приплід, врожайність, несучість та ін.) показників біологічної трансформації.

Біологічна трансформація призводить до зростання кількості тварин і рослин, поліпшення їх якісних характеристик або дегенерації, тобто зменшення кількості тварин і рослин, погіршення їх якісних характеристик, а також відтворення додаткової кількості тварин і рослин, отримання сільськогосподарської продукції.

Галузеві особливості сільського господарства суттєво впливають на організацію і технологію виробництва, і відповідно, на побудову бухгалтерського обліку. До таких специфічних об'єктів обліку, яких немає жодна галузь народного господарства відносяться біологічні активи.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 Біологічні активи: Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 № з1456-

05 / Міністерство фінансів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 23.10.2022).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 41 «Сільське господарство» URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027#Text (дата звернення: 23.10.2022).

***Abstract:** Features of agricultural activity and their influence on the accounting are revealed. The standards that determine the accounting of agricultural enterprises are considered.*

***Keywords:** agricultural activity, biological assets, biological transformation, biological features*

АНАЛІЗ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНОГО БЛАГА»: ОСНОВНІ ПІДХОДИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

*Марущак Олександр,
канд. філос. наук, старший викладач
кафедри економічної теорії
і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

***Анотація:** Розглянуті основні визначення категорії «економічного блага». Проведено порівняння підходів О. Бем-Баверка та К. Маркса, які вони застосовували задля аналізу поняття «економічного блага». Доведено, що для вивчення та кращого розуміння сутності цього явища необхідно використовувати діалектичний метод дослідження.*

***Ключові слова:** економічне благо, цінність, вартість, економічна теорія, діалектичний метод.*

Категорія «блага» здавна була присутньою у рефлексивній свідомості людини, у її теоретичній філософській та економічній думці, починаючи з аналізу цього поняття у працях давньогрецьких філософів. Суттєві трансформаційні зміни, передусім у сфері економічної життєдіяльності людства, призвели до формування наукового напрямку - економічної теорії. Досліджуючи саме економічну форму втілення блага, сучасна економічна теорія визначає поняття «економічного блага» як теоретичне висловлювання (абстракції) суспільних відносин виробництва (Т. Сорокін). У цьому визначенні категорія «економічне благо» постає лише як абстрактна форма суспільних відносин виробництва, тобто є абстракція, що відображається у нашій свідомості. Слід зазначити, що саме К. Маркс вперше

переконливо довів, що економічне благо - це, перш за все, «суспільно значущі об'єктивні розумові форми для виробничих відносин даного історично визначеного суспільного способу виробництва - товарного виробництва» [1].

Таким чином поняття «економічне благо» ми можемо вважати економічною категорією, оскільки: по-перше, воно є об'єктивно існуючим у вигляді конкретного матеріального носія; по-друге, воно є суспільно значущим через його співвідношення зі способом виробництва матеріальних благ; по-третє, воно історично пов'язано з появою товарного виробництва.

На сьогодні є панівним твердження, яке вже стало майже аксіоматичним в економічній теорії - до благ належить усе, що має корисність, тобто будь-який корисний об'єкт, який потрапляє у поле зору (діяльності) людини. Це показує, що зараз є типовим визначати категорію «економічне благо» через таке поняття як «корисність».

Саме такий підхід до вивчення категорії «економічне благо» вперше запропонував ще наприкінці XIX століття О. Бем-Баверк, якого Й. Шумпетер називає «буржуазним Марксом». У роботі «Основи цінності господарських благ» він стверджував, що проста корисність є «нижчою формою ставлення до людського благополуччя, яка властива всім без винятку матеріальним благам, найвища ж форма - цінність - тільки деяким з них» [1]. Далі О. Бем-Баверк наполягає на тому, що питання про те, що чи здатне певне благо бути тільки корисним для людини, або воно складає водночас і умову людського благополуччя, - це питання вирішується виключно «кількісними відносинами» [2]. Тут слід зазначити, що О. Бем-Баверк здійснює визначення цінності блага через корисність і далі, через зовнішні форми корисності цього блага. Отже, такі дослідники як К. Менгер та О. Бем-Баверк вперше висловлюють припущення, яке на сьогодні вже є аксіоматичним в економічній теорії, що до економічного блага належить усе, що має корисність.

Однак, у цьому зв'язку, слід погодитися з думкою М. Кагана, який слушно зауважує, що є неправомірним вважати цінністю користь (корисність), бо це категорія праксеологічна, а не аксіологічна: користь є позитивним значенням

одного об'єкта щодо іншого об'єкта, і тому вона науково обґрунтовується і науково спростовується, а ось носієм цінності вона стає тільки тоді, коли людина є не об'єктом, а суб'єктом релігійної, політичної, естетичної діяльності. Водночас є беззаперечним, що категорія «благо» є саме аксіологічною категорією.

Є доречним зазначити, що при застосуванні економічних визначень К. Маркс не використовує термін «корисність», а зазначає, що під корисністю має розумітися споживча вартість, тобто, як він каже: «Корисність речі робить її споживчою вартістю» [3]. Марксова логічна конструкція щодо цього питання є завершеною: продукт у ринковій економіці (товар) має абстрактну категорію – вартість, яка проявляється у товарі у двох різних формах: зовнішньої – мінова вартість, та внутрішньої – споживча вартість. Споживча вартість є суб'єктивною, оскільки вона визначається через споживання блага конкретним індивідом, і водночас вона носить об'єктивний характер, оскільки товар має вартість й для того кола людей, які вважають його корисним для себе. Наголошуючи на абстрактності поняття «вартість» К. Маркс у I томі «Капіталу» зауважує, що «у пряму протилежність чуттєво грубій предметності товарних тіл, у вартість не входить жодного атома речовини природи» [3].

Також є необхідним враховувати відмінність між категоріями «цінність» і «вартість». Цінність характеризує блага зі сторони їх корисних властивостей, і щодо цього вона є суб'єктивною. Але ця суб'єктивність ґрунтується на об'єктивному початку – на суспільній оцінці блага – результаті, що складається з безлічі причин та факторів. Вона висловлює не стільки індивідуальне, скільки суспільне відношення до блага як результату, що має певну корисність. Вартість же розглядається передусім через основоположні витрати на створення блага, тобто виражає кількісний показник суспільно-безпосередніх витрат на його виробництво. Однак й досі у вітчизняній економічній літературі можна знайти непоодинокі випадки підміни одного терміну іншим.

Слід зазначити, що є доцільним використовувати наші знання насамперед законів і принципів діалектики, якими, за твердженням Ф. Енгельса, є такі: закон

переходу кількості у якість; закон взаємопроникнення протилежностей; закон заперечення заперечення.

Заради результативності нашого аналізу поняття «економічного блага» ми можемо і повинні оперувати діалектичними категоріями кількості та якості. Так вдало й робить К. Маркс, коли він визначає «благо» через споживчу вартість, а відтак у своєму подальшому аналізі переходить до мінової вартості, яка, за його словами, «лежить на поверхні». Мінова вартість як міра кількості служить відправною точкою задля наступного переходу від кількості до якості, а потім й до їх єдності, яка виступає у новій абстрактній категорії - вартості, яка є загальною, що містить усі «економічні блага» - товари. Отже, вартість існує у двох формах: мінової вартості та споживчої вартості. При цьому слід зважати на зауваження К. Маркса у I томі «Капіталу» про те, що «мінова вартість і споживча вартість самі по собі величини, які є неспівмірними», оскільки об'єктивно існуючий товар із присвоєною йому міноюю вартістю протистоїть суб'єктивному бажанню індивіда задовольнити свої потреби за рахунок корисності товару – його споживчої вартості[3].

Таким чином, як бачимо з проведеного нами аналізу, дуже часто представники різних напрямків економічної теорії не використовують задля аналізу «економічного блага» діалектичних принципів та законів, що значною мірою й породжує методологічні проблеми при побудові теорії незалежно від того широко чи ні використовується математичний апарат при обґрунтуванні теоретичних підходів [4], [5]. При цьому іноді застосування математичних моделей значною мірою відсуває на задній план проблеми методології через значну складність застосованого математичного апарату, у той час, як наприклад, діалектична методологія політекономії К. Маркса є «гострішою» за «бритву Оккама», що й дозволяє їй проникати у саму сутність феномена «економічного блага».

Література:

1. Історія економічних учень: Хрестоматія: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання, 2011.1198 с.

2. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі. К.: Основи, 2001. 670 с.
3. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. К.: Андронум, 2021, Т. 1: Процесс производства капитала. 556 с.
4. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: навч. посіб. К.: АДЕФ - Україна, 2010. 572 с.
5. Єщенко П.С. Подолання ринкового романтизму і фундаменталізму - економічний імператив сучасності. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 2. С. 7 -25.

***Annotation:** The main definitions of the category of "economic benefit" were considered. It was made a comparison of the approaches of O. Behm-Bawerk and K. Marx they used to analyze the concept of "economic benefit". It was proved that for studying and better understanding the essence of this phenomenon, it is necessary to use the dialectical research method.*

***Key words:** economic benefit, value, cost, economic theory, dialectical method.*

ТУРИСТИЧНИЙ ЗБІР В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

МОСКАЛЕНКО Ярослав,
*здобувач вищої освіти групи Б 3/1
обліково-фінансовий факультет
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

***Анотація:** визначено зміни обсягів надходжень до місцевих бюджетів від туристичного збору в умовах воєнного стану; досліджено, в яких саме областях України туристичний збір зазнав приросту, а в яких – зменшив свої обсяги; виявлено причини зміни обсягів туристичного збору.*

***Ключові слова:** туристичний збір, воєнний стан, приріст, ставка туристичного збору.*

Туристичний збір є однією з найважливіших складових місцевих зборів. Даний обов'язковий платіж введено в Україні ще з моменту набрання чинності Податкового кодексу України (далі – ПКУ) - з 1 січня 2011 року. Туристичний збір має своє визначення та свої основні елементи. Відповідно до статті 268 ПКУ, туристичний збір - це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету [1].

Платники туристичного збору – це громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення місцевих органів влади про встановлення туристичного збору, та тимчасово розміщуються у місцях проживання (ночівлі), визначених підпунктом 1 пункту 5 статті 268 ПКУ [1].

Ставка туристичного збору встановлюється за рішенням відповідних місцевих органів влади за кожен добу тимчасового розміщення однієї особи у місцях проживання (ночівлі), визначених підпунктом 1 пункту 5 статті 268 ПКУ, у розмірі до 0,5 відсотка (для внутрішнього туризму) та до 5 відсотків (для в'їзного туризму) від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року [1].

Базою справляння туристичного збору є загальна кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі) [1].

Для значної кількості областей України туристичний збір є важливим джерелом поповнення місцевого бюджету. Особливе значення туристичний збір має для Львівської, Чернівецької, Закарпатської, Київської, Одеської областей нашої держави. Враховуючи умови воєнного стану, слід зазначити, що надходження від туристичного збору змінилися.

Суми надходжень туристичного збору по областях України наведено в таблиці 1. Так, надходження туристичного збору за перші чотири місяці 2022 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2021р. зросли майже на 65% і становили 64611,15 тис. грн проти 39206,49 тис. грн [2].

Встановлено, що лідерами по сплаті туристичного збору за аналізований період 2022 р. були місто Київ (18178,33 тис. грн) та Львівська (11463,42 тис. грн), Закарпатська (6212,14 тис. грн) і Івано-Франківська (5695,92 тис. грн) області. У порівнянні з аналогічним періодом 2021 р., приріст надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів у Львівській і Закарпатській областях становив відповідно 268% і 144%. Вважаємо, що причиною такого зростання обсягу надходжень є великий потік переселенців-біженців з південних, центральних і східних областей України.

Проте в регіонах, де велися або ведуться бойові дії, а також у тих з них, які були окуповані, туристичний збір зазнав суттєвого спаду. Так, за січень-квітень 2022 р. порівняно з аналогічним періодом довоєнного (2021) року спостерігається зменшення надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів в таких

областях: Миколаївська (-63%), Луганська (-60%), Сумська (-48%), Херсонська (-46%), Донецька (-45%), Запорізька (-41%).

Слід вказати, що у деяких містах України, таких як Ізмаїл і Черкаси, на період воєнного стану туристичний збір було скасовано [3, 4]. Основною причиною такого рішення місцевих органів влади, на наш погляд, є недоцільність стягнення туристичного збору з внутрішньо переміщених осіб під час дії воєнного стану.

Таблиця 1 Надходження туристичного збору по областях України за 01.01-01.05.2022 р.

№ з/п	Регіони/міста України	Надходження за січень-квітень 2022 р.	
		Сума, тис. грн	Приріст/зменшення у порівнянні з аналогічним періодом 2021 р.
1	Волинська область	480,59	-18%
2	Дніпропетровська область	2459,02	-3%
3	Донецька область	600,391	-45%
4	Житомирська область	634,55	-20%
5	Закарпатська область	6212,14	144%
6	Запорізька область	696,64	-41%
7	Івано-Франківська область	5695,92	48%
8	Київська область	3497,73	17%
9	Кіровоградська область	368,51	21%
10	Луганська область	412,99	-60%
11	Львівська область	11463,42	268%
12	Миколаївська область	593,26	-63%
13	Одеська область	3176,67	-4%
14	Полтавська область	1471,98	-7%
15	Рівненська область	433,25	-20%
16	Сумська область	245,96	-48%
17	Харківська область	2766,02	-6%
18	Херсонська область	291,78	-46%
19	Хмельницька область	1447,17	65%
20	Чернігівська область	518,3	-27%
21	м. Київ	18178,33	98%

Джерело: узагальнено автором за інформацією [2].

Отже, надходження туристичного збору до місцевих бюджетів у 2022 р. змінилися. По-перше, наявні як колосальні зменшення надходжень в прифронтових і окупованих областях України, так і скасування туристичного збору в деяких українських містах. По-друге, через масову міграцію населення з небезпечних регіонів України до західних її областей, у останніх спостерігається суттєвий приріст надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів. Вважаємо, що після перемоги і встановлення миру в Україні, надходження туристичного збору до місцевих бюджетів будуть пропорційно зростати у всіх регіонах України.

Література:

1. Податковий кодекс України (редакція від 10.10.2022). 268 стаття. Туристичний збір. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/sp:max50:nav7:font2?find=1&sp=%26sp%3D%3Amax50%3Anav7%3Afont2&text=%268+%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F#w1_1

(дата звернення 11.10.2022).

2. Турзбір в Україні за перші чотири місяці 2022 року зріс на 65%. URL:<https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershi-chotiri-misyaci-2022-roku-zris-na-65> (дата звернення 12.10.2022).

3. В Ізмаїлі на період воєнного стану скасували туристичний збір. URL:<https://izbirkom.org.ua/news/mestnoe-samoupravlenie-14/2022/v-izmayili-na-period-voyennogo-stanu-skasovali-turistichnij-zbir> (дата звернення 13.10.2022).

4. Туристичний збір у Черкасах скасовано на час воєнного стану. URL:<https://novadoba.com.ua/378948-turystychnyj-zbir-u-cherkasah-skasovano-na-chas-voyennogo-stanu> (дата звернення 13.10.2022).

Annotation: the change of the amount of income from tourist fees to the local budgets was determined in conditions of the military state; the increase as well as decrease of the tourist fees in Ukrainian regions was researched; the reasons of the tourist fees amount change were determined.

Key words: tourist tax, martial law, growth, the rate of the tourist fee.

**Науковий керівник – БУРКОВСЬКА А. В.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна**

ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ

ПОБЕРЕЖЕЦЬ Ганна,
кан. іст. наук, ст. викладач
кафедри українознавства
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

БАГЛЮК Уляна,
студентка групи А2/2
факультету агротехнологій
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація. У статті наведено основні умови формування енергонебезпечності України та основні перспективи розвитку держави у цьому напрямку. Наведено шляхи досягнення цієї мети за допомогою використання відновлювальних природних ресурсів. Проаналізовано переваги та недоліки, а також особливості впровадження такої енергетичної політики на території України. Зроблено висновок щодо необхідності здобуття країною незалежності від імпорту енергоресурсів.

Ключові слова: енергонебезпечність, відновлювальні джерела енергії, альтернативні енергетичні ресурси, виробництво енергії.

В умовах сучасної економічно-соціальної кризи, як ніколи гостро постає проблема використання енергетичних ресурсів, їх обмеженість, недостатня ефективність, пошук альтернативних джерел енергії. Ця проблема стосується всього сьогоденного цивілізованого світу, вона не обходить майже жодної держави, але в Україні це питання є особливо актуальним та важливим.

Насправді, можливості України щодо енергетичної незалежності від імпорту підіймалися ще з часів проголошення її незалежності у 1991 році. Тоді більшість експертів схилилася до думки, що наша держава ніколи не зможе відмовитись від імпорту нафти, газу, вугілля, електроенергії тощо. Зменшення імпорту природного газу та кам'яного вугілля тоді розглядалось як єдина реальна перспектива в цій сфері. Тих же думок були економісти та вчені щодо ядерно-енергетичного самозабезпечення в Україні. З 2014 до 2019 року, а тепер і в 2022 році ми бачимо лише загострення цієї ситуації: російська агресія та окупація багатьох східних територій не дає можливості повноцінно видобувати корисні копалини чи руди, родовища яких в основному зосереджені саме на території окупованих регіонів [1].

Однак чи все так однозначно як здається з першого погляду? Справа в тому, що досвід провідних держав Європи вказує на те, що потрібно розвиватися та направляти свою політику не в бік традиційної енергетики та збільшення рівня видобутку природних копалин, а на пошук та впровадження альтернативних джерел енергії.

Чому саме альтернативні джерела? По-перше, енергія, яку ми отримуємо саме таким чином є невичерпною. Природний газ, вугілля, нафта і навіть ядерні ресурси є вичерпними і, за підрахунками вчених, з проблемою їх браку людство має зіштовхнутися вже за майбутні 15-30 років. Тобто поступовий перехід на використання альтернативної енергії є не просто зручним та бажаним – він є необхідним та неминучим. І починати треба якомога раніше. Другою причиною тут є екологічність цих носіїв. Вони не створюють велику кількість сміття та відходів, які складно, а іноді навіть неможливо утилізувати. Також в процесі отримання від них енергії не виділяються шкідливі речовини, які мають впливово негативне значення на розвиток та нормальне існування живого світу, зокрема людини. До переваг ще можна віднести довгий строк експлуатації цього виду енергетики, бо він не потребує значних вкладень та «підтримки» з боку користувачів [2].

Звісно, недоліки таких ресурсів теж існують, наприклад, залежність від погодних умов. Це є впливовим параметром при виборі, по-перше, виду альтернативної енергії, а, по-друге, місця розташування сонячних панелей, вітряків, гідроелектростанцій тощо. Проте тут варто зазначити, що Україна є країною з доволі сприятливим кліматом за своїм географічним положенням: ми маємо в середньому 260 сонячних днів на рік, в нас є досить вітряні періоди року та регіони, є вихід до двох морів із загальною протяжністю берегової лінії 2782 км [3]. Тобто є можливість поєднати використання декількох найрозповсюдженіших типів отримання енергії без використання вичерпних корисних копалин. Це є ще однією підставою вважати Україну перспективною країною на шляху до енергонезалежності.

Українці мають розуміти, що процес становлення незалежності країни від імпорту енергії, тобто процес налагодження власного енерговиробництва включає в себе декілька аспектів. Перши аспект – наявність ресурсів та природних умов для розгорнення такої діяльності. Таких можливостей в нас достатньо, як вже зазначалося вище. Другим аспектом тут є технічний стан енергетичної інфраструктури. Тобто для отримання якісної продукції держава має забезпечувати виробників сучасною технікою та обладнанням. А до досягнення цієї мети ми маємо звернути увагу на третій аспект – прозорість регуляторної політики. Тобто першометою виробників та регуляторних органів має бути не отримання прибутку, а ефективний видобуток та використання енергії. Основна увага має бути зосередження на первинній генерації, а не на подальшій реалізації продукту [4]. До того ж, контролюватися має і процес споживання енергії, тобто економне та ємнісне її використання. Варто взяти до уваги й те, що дієвим способом зменшення енергозатрат є будівництво будівель із нульовим використанням енергоресурсів.

Отже, Україна – є потенційно енергонезалежною країною, яка має усі можливості та умови для розбудови власної системи отримання достатньої кількості енергії, щоб повністю відмовитися від використання імпортової енергетики. Особливо гостро це питання постане у післявоєнний час, коли буде необхідно відюдовувати одразу декілька галузей нашого життя. Потрібно пам'ятати також і про екологічну безпеку, яку наша держава може забезпечити саме за становлення власної незалежності від імпортованих традиційних енергетичних ресурсів.

Література:

1. Офіційна сторінка благодійного фонду «Сила віри». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/13/stattja/polityka/analizuyemo-vykonannya-prezydentskoyi-prohramy-enerhonezalezhnist-ukrayiny> (дата звернення: 15.10.2022)
2. Коваль О.В., Полягушко Л.Г., Сліпченко В.Г. Екологічний моніторинг: альтернативні джерела енергії: навчальний посібник. Київ, 2019. 368 с.

3. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України (ДПСУ). URL: <https://dpsu.gov.ua/> (дата звернення 21.10.2022)
4. Білявський М. Наскільки Україна енергозалежна? *Розумков-центр*: веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/komentari/naskilky-ukraina-energonezalezna> (дата звернення: 17.10.2022)

Анотація: The article provides the main conditions for the formation of Ukraine's energy independence and the main prospects for the state's development in this direction. Ways to achieve this goal using renewable natural resources are given. The advantages and disadvantages, as well as the peculiarities of the implementation of such an energy policy on the territory of Ukraine, are analyzed. A conclusion was made regarding the need for the country to gain independence from the import of energy resources.

Ключові слова: energy independence, renewable energy sources, alternative energy resources, energy production.

СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛ. 50-Х – ТА НА ПОЧ. 60-Х РР. ХХ СТ.

ПОБЕРЕЖЕЦЬ Ганна,
кан. іст. наук, ст. викладач
кафедри українознавства
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У статті авторка прагнула розглянути особливості суспільного життя України у період другої пол. 50-х та поч. 60-ті рр. ХХ ст. Простежити основні умови та наслідки економічних змін для українського суспільства.

Ключові слова: лібералізація, десталінізація, політична реабілітація, економічний розвиток, «відлига».

Багато істориків сучасності, приділяли чільне місце розгляду питання суспільно-економічного розвитку України у 50-х-60-х рр. ХХ ст. Серед відомих вчених, які приділяли увагу розвитку соціальному та економічному життю 1950-х- 1960-х рр. були: Беззуб В. [1], Костик П. [2], Руденко М. [3], що змогли доцільно передати зміст аграрних реформ та розкрити їх вплив на розвиток народного господарства.

У працях В. Барана [4-5], значне місце приділяється висвітленню багатьох аспектів суспільно-політичного та економічного життя цього періоду. Крім того, автор звертає увагу на розвиток національної та культурної сфери.

Друга половина 50-х рр. ХХ ст., це період кризи у радянській системі, здійснення спроб у реформуванні економіки, покращення у соціальній сфері суспільства та зміни у світогляді людей, що були спричинені зміною керівництва, яка в свою чергу

сприяла переосмисленню і унеможливленню продовження сталінської політики. Всі ці події супроводжувалися низкою повстань політичних в'язнів, що призвело до ліквідації ГУЛАГу в майбутньому. В результаті вдалося зупинити сталінську машину репресій.

Важливим кроком на шляху до лібералізації суспільства, стала доповідь М. Хрущова у лютому 1965 р. на XX з'їзді КПРС «Про культ особи та його наслідки». Було розпочато десталінізацію.

Процес лібералізації сприяв новим позитивним зрушенням у соціально-політичній сфері. Так, крок за кроком було розгорнуто політичну реабілітацію, повернення тисячами політичних в'язнів додому та раніше депортованих селян у роки сталінської колективізації. Спостерігалось збільшення українців у партійно-державному апараті, а це у свій час призупинило процес русифікації.

У 1954 р. на честь 300-річчя «возз'єднання України з Росією», було ухвалено рішення ВР СРСР про входження Кримської області до УРСР [6]. Наслідки входження Кримської області до України були різними, але варто зазначити про розширення курортного потенціалу України, що теж відзначилося на розвитку економіки.

У промисловій сфері спостерігалися як досягнення так кризові явища. Серед досягнень варто відзначити впровадження НТР, хоча і дещо суперечило із централізованою системою управління. Також починає розвиватися машинобудування, легкове автомобілебудування, випуск найбільших сухопутних суден та ін. Спостерігаються високі темпи розвитку електроенергетики (Дніпродзержинська, Київська, Кременчуцька ГЕС). Нарощується виробництво у ВПК, зростає видобуток вугілля, газу та нафти та ін. Все це стало кількісним показником зростання промислової продукції в цілому.

Становище у сільському господарстві теж не було однозначним. З однієї сторони, відбувається збільшення капіталовкладень у сільське господарство, підвищення закупівельних цін на с/г продукцію, ліквідацію податків (майже 2,5 рази) на селянські господарства та списання заборгованостей тощо. А з іншої сторони, жорстка централізація управління, некомпетентне втручання центру у

справи УРСР та ін.

У 1957 р. М. Хрущов ставить завдання: «Найближчими роками наздогнати США з виробництва м'яса, молока й масла на душу населення» [7]. В результаті цього завдання було отримано: укрупнення колгоспів, реорганізація колгоспів у радгоспи, прорахунком стала заборона тримати худобу у приміській зоні, зменшено розміри присадибних ділянок колгоспникам, у великих масштабах засіяно поля кукурудзою, що витіснила інші традиційні культури, а також наслідки неврожаю 1963 р.

У період «відлиги» спостерігаються суттєві зміни у соціальній сфері: збільшення заробітної плати колгоспникам (щомісяця), на 80% відбулося збільшення пенсій (1956 р.), а з 1964 р. виплата пенсій і колгоспникам, видача паспортів селянам, розвиток житлового будівництва, проведення грошової реформи 1961 р., що сприяла підняттю цін на колгоспних ринках, на поч. 60-х рр. перехід на п'ятиденний робочий тиждень та двох вихідних на фабриках та заводах тощо.

У середині 1950-х – 1960-х рр. була спроба реформування управління економікою. Це проявилось у ліквідації галузевих міністерств і створення територіальних органів управління (раднаргоспи). Таким чином, в Україні було створено 11 економічних адмінрайонів. У зв'язку з цим було підірвано контроль центру над економікою України, а керівництво здійснювалося раднаргоспами, що підпорядковувалися Раді Міністрів УРСР. Таке рішення мало позитивний наслідок, і вважалося найбільшим проявом економічної самостійності.

Таким чином, поява раднаргоспів сприяла розвитку легкої промисловості, а економічна самостійність регіонів дозволяла розвивати соціально-економічну сферу України.

Література:

1. Беззуб В. Економічні проблеми розвитку сільського господарства УРСР на сучасному етапі. К. : Політвидав, 1974. – 112 с.
2. Костик П. У боротьбі за технічне оснащення сільського господарства: (Діяльність Компартії України створенню і дальшому розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства південних областей УРСР, 1939-1975 рр.).

Львів : Вища школа, 1980. – 168 с.

3. Руденко М. Д. Економічні монологи: (нариси катастрофічної помилки). Б.м.: Сучасність, 1978. – 200 с.

4. Баран В. Україна 1950-1960-х років: еволюція тоталітарної системи. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1996. – 448 с.

5. Баран В. Україна в умовах системної кризи (1946-1980 рр.). К. : альтернативи, 1999. – 365 с.

6. Цей день в історії. URL : <https://www.jnsm.com.ua/h/0219N/> (дата звернення: 19.02.2018).

7. Пивоваров С., Спірін Є. 64 роки тому Микита Хрущов вирішив наздогнати і перегнати США URL : <https://babel.ua/>(дата звернення: 22.05.2021).

Abstract: In the article, the author sought to consider the peculiarities of social life in Ukraine during the second half of the 20th century. 50s - 60s of the XX century. Trace the main conditions and consequences of economic changes for Ukrainian society.

Key words: liberalization, de-Stalinization, political rehabilitation, economic development, «thaw».

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ПОЛІЩУК Аліна,
*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: досліджено значення бухгалтерського обліку у методології.

Ключові слова: методологія, бухгалтерський облік, метод бухгалтерського обліку, економіка.

Розвиток методології наукових досліджень зумовлений певним рядом умов, які розкривають місце і роль науки в житті кожної людини та суспільства в цілому. Економічна наука, зокрема бухгалтерський облік, також є невід'ємною частиною методологічної проблематики.

Зміна ролі бухгалтерського обліку в умовах інтеграції економіки є однією з основних причин дослідження значення бухгалтерського обліку в методології. Також не менш вагомою причиною, яка спонукала до цього є те, що стадія реформування бухгалтерського обліку виявилася тривалішою, аніж було

зумовлено на початковому етапі розвитку, тому всі зміни, які відбулися за цей час в галузі бухгалтерського обліку досі не оцінені та не реалізовані у методології.

Методологічна проблематика для бухгалтерського обліку визначається особливостями етапу пізнання, на якому знаходиться сучасна економіка. В ході свого розвитку вона збагатилася, накопичила досвід, відкрила суттєві закономірності та принципи господарювання як явище об'єктивної реальності. Нове економічне знання значною мірою вийшло за межі традиційної системи понять, що використовувалися до цього часу. Це зумовило необхідність постановки в бухгалтерському обліку питань про межі і характер його предмету, логічну структуру знань, своє відношення до інших наук, шляхи отримання наукового знання, використання теоретичних економічних знань. Актуальність методологічної проблематики в бухгалтерському обліку визначається, з одного боку, суспільними потребами, завданнями подальшого розвитку системи, з іншого – рівнем розвитку економічних знань, внутрішніми потребами розвитку бухгалтерської науки [0].

На думку Н.М. Малюги методологія бухгалтерського обліку – це вчення про методи наукового дослідження, тобто знання всієї сукупності прийомів і засобів теоретичного пізнання господарських явищ і процесів, виявлення їх властивостей, що утворюють предмет бухгалтерського обліку. Методологія визначає, що і як вивчається за допомогою теорії [0].

Методологія бухгалтерського обліку – це поняття, яке не має національних меж та розкриває вихідні положення системи обліку, які встановлюють принципи та методи оцінки бухгалтерського обліку, взаємозв'язок між податковим та фінансовим обліком, структуру фінансової звітності. Всі вони в сукупності формують цілісну систему обробки даних у бухгалтерському обліку.

До загальнонаукових методів, що використовуються бухгалтерським обліком, відносимо насамперед діалектичний метод, а також моделювання. Групу методів, запозичених з інших наук, складають переважно статистичні методи та методи контролю. До основних методів контролю, що активно увійшли до облікового методологічного інструментарію, відносимо: аналіз, перевірку (звірку),

інвентаризацію, спостереження (обстеження). Як самостійна галузь наукових знань, бухгалтерський облік має власні спеціальні методи, що забезпечують виконання його завдань, дослідження предмета обліку та вивчення об'єктів. Спеціальні методи бухгалтерського обліку, які властиві виключно цій науці, включають документування, оцінку, калькулювання, рахунки і подвійний запис. Вони складаються з елементів, при цьому метод не можна розглядати як сукупність прийомів та способів, їх слід вивчати як систему зі складними багаторівневими зворотними зв'язками [0].

Отже можна зазначити, що поняття методу бухгалтерського обліку утворювалося досить довгий період в підсумку наукових дебатів. На сьогоднішній день це питання є не менш актуальним, особливо в час комп'ютерного прориву, який дав змогу в електронному вигляді вести бухгалтерський облік та складати звітність.

Перш ніж визначити метод бухгалтерського обліку необхідно добре ознайомитися із «економічним підходом до сутності його об'єктів, для відображення яких і призначений метод, адже метод науки визначається характером і змістом предмету, що вивчається, розробляється теорією у тісному зв'язку з його змістом [0]». Також при визначенні методу бухгалтерського обліку не потрібно нехтувати правовою складовою об'єктів обліку, які в цілому з економічною частиною допоможуть вам забезпечити доречність нового визначення.

Література:

1. Гетманчук К.С., Пар'єва О.О. Дослідження становлення методології бухгалтерського обліку. *Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті»*. 2016. С. 28-31. URL: <https://economics.net.ua/files/science/ipreed/2016/28.pdf> (дата звернення 23.10.2022).
2. Малюга Н.М. Наукові дослідження в бухгалтерському обліку. *Навчальний посібник для студентів вищих навчальних заходів / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця*. – Житомир: ПП «Рута». 2003. 476 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/27457> (дата звернення 23.10.2022).

З.Корягін М.В. Побудова методології бухгалтерського обліку. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 27-31. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2018/7.pdf (дата звернення 23.10.2022).

Abstract: *the value of accounting in the methodology is investigated.*

Key words: *methodology, accounting, accounting method, economy.*

*Науковий керівник: Баришевська І.В, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

**ПЯТАЧУК Андрій, здобувач вищої освіти групи Б 5/1
обліково-фінансового факультету, МНАУ**

Анотація: *досліджено можливості та обмеження застосування методології бухгалтерського обліку у сучасному середовищі*

Ключові слова: *метод, методологія, бухгалтерський облік, облікова політика*

Під час ведення обліку бухгалтер використовує різні прийоми та засоби. Бухгалтерський облік, як будь-яка наука або сфера діяльності, має свою наукову методологію, в якій поєднуються загальнонаукові методи, які можна застосувати у бухгалтерії, та специфічні бухгалтерські методи. Знання наукової методології бухгалтерського обліку є необхідним для розуміння прийомів, вміння обирати найбільш релевантний метод та застосовувати його.

Методологію бухгалтерського обліку можна трактувати як сукупність методів та прийомів, які можна застосувати для забезпечення бухгалтерського обліку на певному об'єкті.

До методології бухгалтерського обліку можна умовно розкласти на такі складові:

1) загальні бухгалтерські принципи, які застосовуються всіма бухгалтерами, незалежно від країни, форми власності, розміру підприємства, такі як: документування операцій, використання рахунків, єдиного грошового вимірника тощо;

2) конкретні прийоми обліку, застосування яких залежить від середовища та політики підприємства, релевантності методу тощо, такі як: методи оцінки активів (запасів, біологічних активів тощо), розподілу загальновиробничих витрат, нарахування амортизації, калькуляції витрат, вибір типових первинних документів тощо [1].

Слід зазначити, що можливості застосування конкретних прийомів обліку залежать від рівня регулювання:

1) законодавчо-нормативні акти – полягає у тому, що у кожній країні законодавчо-нормативними актами визначено, які методи можна або не можна застосовувати, принципи обліку, оцінки активів та зобов'язань, вимоги законодавства можуть коригувати використання певного методу. Наприклад, в Україні треба проводити облік за принципом подвійного запису, але після прийняття Закону «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 19.07.2022 р. № 2435-IX мікропідприємства (які не становлять суспільний інтерес та не є платниками ПДВ) отримали можливість обирати між обліком за принципом подвійного запису та без використання даного принципу [2];

2) облікова політика – використання методів бухгалтерського обліку мають бути врегульовані наказом про облікову політику, наприклад, має бути визначено за допомогою якого методу буде здійснюватися оцінка вибуття запасів (НП(С)БО 9 «Запаси» передбачені наступні методи: ідентифікована собівартість, ФІФО, нормативних затрат, ціни продажу або ідентифікованої собівартості) [3]. Слід зазначити, що керівник та бухгалтер самостійно можуть обирати найбільш релевантні методи, які будуть включені в облікову політику, тобто формування облікової політики є управлінським рішенням, яке регулює застосування елементів методології бухгалтерського обліку;

Вплив зазначених рівнів регулювання відображається на практичному застосуванні методів бухгалтерського обліку на підприємствах.

Перший рівень (законодавчо-нормативні акти) великою мірою визначає характер бухгалтерської діяльності у країні, визначає дозволені та рекомендовані

методи бухгалтерського обліку. Даний рівень окреслює потенційно дозволений інструментарій обліку (в окремій країні для окремого підприємства), бухгалтер буде користуватись тільки методами, які врегульовані законодавством, а інші методи є недоступними для нього.

Щодо другого рівня, то облікова політика характеризує не потенційний, а фактичний інструментарій обліку, методи та принципи, якими має користуватись бухгалтер на конкретному підприємстві. Керівник та/або бухгалтер можуть визначити найбільш ефективні та релевантні методи обліку та сформувати із них метод бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві. Дана розробка є стратегічним рішенням, яке залежить від діяльності підприємства та його внутрішнього і мікросередовища. В обліковій політиці проявляється поєднання методології бухгалтерського обліку та фактичних умов діяльності підприємства.

Отже, методологія бухгалтерського обліку – це сукупність методів та прийомів, які можна застосовувати для забезпечення бухгалтерської системи підприємства. Її практичне застосування у діяльності підприємств залежить від законодавчо-нормативного регулювання обліку в країні та від прийнятих управлінських рішень щодо облікової політики підприємства.

Література:

1. Гоголь Т. Методологія бухгалтерського обліку як напрямок наукових досліджень в інноваційній економіці. *Вісник THEU*. 2012. № 2. С. 151-158.

2. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» : Закон України від 19.07.2022 № 2435-IX ; станом на 19.07.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2435-20#n19> (дата звернення: 20.10.2022)

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів від 20.10.1999 № 246 ; станом на 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 20.10.2022).

Abstract: the possibilities and limitations of the application of the accounting methodology in the modern environment are investigated

Key words: method, methodology, accounting, accounting policy

*Науковий керівник: Баришевська І.В., канд. екон. наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сімків Лілія,
*д-р екон. наук, професор
завідувач кафедри теорії економіки та управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*
Андрусів Уляна,
*кан. екон. наук, доцент
доцент кафедри теорії економіки та управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Ключові слова: бізнес, державна підтримка, релокація, підприємницький потенціал.

Російська військова агресія проти України призвела до значних негативних наслідків для бізнесу, який ще не встиг оговтатися від великих фінансових збитків, спричинених пандемією COVID-19. За результатами дослідження консалтингової компанії Advanter Group станом на 08.08.2022 р. 39,9% підприємств малого та середнього бізнесу в Україні призупинили свою діяльність, тоді як у червні цей показник становив 46,8% [1]. Загальні прямі втрати бізнесу через війну складають понад 87 млрд. доларів США. Крім того, у вересні індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) впав до найгіршого показника з грудня 2020 року - 33,9 зі 100 можливих [2]. Таким чином основні показники діяльності бізнесу залишаються на низькому рівні через непрогнозованість розвитку подій і дій держави, через брак платоспроможного попиту і фактичну відсутність доступу до фінансового ресурсу для його відновлення і розвитку. Серйозними викликами для бізнесу є і порушення налагоджених бізнес-процесів (купівля/логістика/продаж), нестача палива, труднощі із транспортним сполученням, втрати персоналу тощо.

Відновлення роботи бізнесу – це запорука наповнення державного бюджету, збереження платоспроможності населення, посилення економічної стійкості держави та її здатності протистояти агресору. Головним завданням держави зараз залишається інтенсифікація економічних процесів на територіях, де не ведуться бойові дії. Зокрема, необхідно зосередитись на підтримці виробництва, переведенні його у відносно безпечні регіони. Водночас держава має максимально стимулювати переорієнтацію економіки на підтримку армії, забезпечення оборони, відновлення і підтримання інфраструктури, забезпечення продуктової безпеки [3]. Адже збереження підприємницького потенціалу, зокрема виробничого, має важливе значення не тільки для післявоєнного відновлення економіки України, але й для збереження робочих місць та купівельної спроможності населення в даний час.

З метою підтримки та активізації дієвості малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану уряд України запропонував низку заходів. За підтримки держави (наказ Мінекономіки 07.03.2022 р. №391-22) запущено програму з релокації українських підприємств, які знаходяться в зоні активних бойових дій. Підприємства будь-якого розміру можуть безкоштовно перевести майно і продовжити свою діяльність в одній з дев'яти областей, зокрема Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій та Чернівецькій областях. Реалізація даної програми створює можливості для активізації виробничої та підприємницької діяльності в менш промислово розвинутих західних регіонах і дозволить використовувати їх трудовий потенціал.

До західних областей вже переїхали 725 підприємств, з них 528 вже розпочали працювати на новому місці. Це насамперед підприємства оптової та роздрібної торгівлі, переробної, будівельної промисловості, інформаційної та комунікаційної галузі, ІТ-сфери, навчальні заклади. Найбільше підприємств релокувалося до Львівської, Закарпатської, Чернівецької та Тернопільської областей, в яких є відповідна інфраструктура, що задовільняє їх потреби. Загалом заявки на переміщення зареєстрували 1816 підприємств, проте понад 600 компаній змінили свої плани, що можна пояснити частковою деокупацією територій [4].

Крім того, досить стримані рішення бізнесу щодо релокації пояснюються складнощами з перевезенням обладнання, коштами на релокацію, логістикою, недостатньо розвинутою промисловою інфраструктурою регіонів до яких переїжджає бізнес, відсутністю достатньої кількості облаштованих майданчиків для розміщення підприємств, нестачею кваліфікованих фахівців для проведення монтажу/демонтажу промислового обладнання, труднощі з переміщенням та розселенням персоналу тощо.

Дієвим інструментом, який може вирішити питання інфраструктури для релокованих підприємств, є розвиток індустріальних парків. Бізнес, який веде діяльність на території індустріального парку, користується податковими та іншими перевагами. В Україні зареєстровано 55 індустріальних парків, більшість з яких існує номінально. Однак ті, які працюють стали ідеальним варіантом для розміщення релокованих підприємств. Зокрема, в м. Калуші (Івано-Франківська область) створений приватний індустріальний парк «Kalush industrial HUB», який надав свої площі релокованому бізнесу, а евакуйоване з зони бойових дій обладнання тут зберігають безоплатно. Також після початку війни завдяки Проекту розвитку еко-індустріальних парків, який реалізується в Україні ООН з промислового розвитку за фінансової підтримки Швейцарії в рамках глобальної програми з еко-індустріальних парків «GEIPP» [4] було прийнято рішення трансформувати «Kalush industrial HUB» в еко-індустріальний парк.

Еко-індустріальний парк дозволяє не лише розвивати виробництва, створювати робочі місця, а пропонує модель економічного симбіозу для бізнесів, які працюють на одному майданчику, щодо використання спільних сервісів чи відходів іншого як сировинну продукцію тощо. В результаті це дозволить зменшити викиди вуглекислого газу, скоротити обсяги відходів та більш ефективно використовувати ресурси. Відтак зростає прибутковість шляхом зменшення логістичних витрат і собівартості продукції. Такий парк є більш привабливим як для інвесторів, так і для місцевих громад. Тому саме еко-індустріальні парки можуть і мають стати точками росту для економічного відновлення України.

Підсумовуючи, зазначимо, що формування та реалізація чіткої державної політики у всіх пріоритетних сферах життєдіяльності суспільства дозволить послабити ризики і загрози ведення українського бізнесу в умовах повномасштабної війни, а програма релокації підприємств сприятиме не тільки збереження економічного потенціалу держави, але й створить умови для активізації виробничої та підприємницької діяльності в менш промислово розвинутих західних регіонах України.

Література:

1. Ключові результати дослідження стану та потреб українського бізнесу. URL: <http://surl.li/dixgv> (дата звернення: 17.10.2022)
2. Індекс активності бізнесу (UBI - Ukrainian Business Index). URL: <http://surl.li/dkisk> (дата звернення: 18.10.2022)
3. Данилишин Б. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни веб-сайт. URL: <http://surl.li/dkisu> (дата звернення: 18.10.2022).
4. Терещун А. Релокація бізнесу в Україні та ЄС. URL: <http://surl.li/deqgp> (дата звернення: 17.10.2022)
5. Модель еко-індустріального парку в Україні. URL: <http://surl.li/dkitc> (дата звернення: 18.10.2022).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ ЛИТВИ

СТАМАТ Вікторія,
канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу, Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна
АСЕНКОВА Аліна,
здобувач вищої освіти 4 курсу факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна

Анотація: досліджено особливості розвитку готельного бізнесу Литви. Надано характеристику природним, історичним об'єктам для відвідування туристами, а також цінова політика залежно від класу та типу готелів Литви.

Ключові слова: готельний сервіс, туризм, послуги, інфраструктура.

Готельний сервіс містить у собі цілий комплекс послуг для туристів і є ключовим чинником, що визначає перспективи розвитку туризму для людей у сучасному світі. Туристичні послуги, зокрема й у рамках готельного обслуговування, віднесені до соціально-культурних послуг і будуються на принципах сучасної гостинності та якісного надання послуг й якісного продукту.

Тому серед проблем, які висуваються туристською справою, найбільш важливою є проблема обслуговування туристів у всьому світі.

Людству протягом усієї багатовікової історії було притаманно прагнення до подорожей з метою розвитку торгівлі, завоювання та освоєння нових земель, знаходження ресурсів тощо. Мандрювання – термін, який характеризує переміщення людей незалежно від його цілі та мети. Одним із різновидів мандрів є туризм.

Туризм – це явище досить молоде, яке стало розповсюдженим лише після Другої світової війни. Він стає потребою для більшості населення високорозвинених країн. І вже сьогодні туризм належить до найпотужніших і найдинамічніших галузей економіки більшості країн світу

Литва приваблює безліч туристів як з сусідніх країн, так і з усього світу надзвичайно красою степів, лісів та озер. У Литві спостерігається постійне збільшення кількості іноземних туристів. Департамент статистики Литви регулярно публікує звіти про стан туризму в країні. Звіти ґрунтуються на статистичних опитуваннях, даних туристично-інформаційних центрів, даних Міністерства економіки та узагальнених даних з банку Литви.

Великі міста, які славляться найбільшими готелями:

- Вільнюс — столиця Литви
- Каунас — тимчасова столиця Литви в міжвоєнний період, де знаходиться безліч пам'яток архітектури в стилі функціоналізму
- Клайпеда — морський порт з привабливим старим містом і спадщиною німецької культури
- Паневежис — столиця Аукштайтії
- Шяуляй — славиться Горою Хрестів

- Кедайняй — місто в центральній Литві з видатними пам'ятками ренесансної архітектури

Існує певна закономірність: Литва – найближча до України держава та водночас, найбільша за територією серед Балтійських країн, але є найменш відвідуваною громадянами України. Але на теперішній час відбуваються зміни. Зауважимо, що саме Литва – найбільш лісиста, озерна і водночас найменш «балтійська» із держав Балтії: протяжність морського узбережжя у Литві найкоротша, навіть якщо враховувати берегову лінію Куршської коси. Але саме завдяки усім цим чинникам Литва, порівняно з іншими державами Балтії, надає своїм гостям найрізноманітніші можливості для туризму, відпочинку, лікування й ведення бізнесу. Крім традиційного літнього відпочинку на курортах Балтійського моря (в Литві це Паланга і селища в литовській частині Куршської коси, включаючи Ніду), екскурсійного туризму у Вільнюсі та Каунасі, це оздоровчо-лікувальний туризм в Друскінінкаї та Бірштонасі, піші та велосипедні прогулянки приморськими дюнами й чудово обладнаною серед сосон парковою зоною, сплави по річках Нярис і Нямунас, а також відпочинок на численних озерах всередині Литви. Звичайно, багато чого з перерахованого актуально для теплої пори року. Однак є ще туристичні пропозиції: і в міжсезоння Литва надає туристам чималі можливості для відпочинку, а також ділових зустрічей. Необхідно відмітити, що інфраструктура ділового туризму досить добре розвинена, тому МІСЕ в Литві дуже популярний, крім того, він мало залежить від пори року.

Клімат Литви, перехідний від морського до континентального, відносно м'який. На Балтійському узбережжі середня температура взимку становить -2°C , влітку – $+17^{\circ}\text{C}$. Деякі зими бувають екстремально холодними з температурою нижче -20°C . У центральних та східних областях різниця температур між сезонами зростає (-5°C взимку і $+18^{\circ}\text{C}$ влітку). Кількість опадів знижується із заходу на схід. Найвологіший період – червень-серпень, при цьому в літні місяці дуже часто буває і сонячна погода. Перший сніг зазвичай випадає в жовтні; рясні снігопади зазвичай йдуть до кінця квітня.

Головний туристичний напрямок Литви – її столиця Вільнюс. Тут представлені найкращі готелі цієї країни, і найвідоміше місце, щоб спробувати знамениті литовські целеліни з різними начинками. В історичному Старому місті викликає яскраві емоції буквально кожен куточок, пам'ятник, провулок або будівля. Це дорогоцінна колекція яскравих барокових будинків та барвистих храмів, побудованих уздовж мощених вулиць і тихих двориків. Але Старе місто Вільнюса зовсім не схоже на нудну музейну експозицію. Відвідуючи місто, можна побачити жвавий бар або паб, романтичну терасу чи захований у підземеллі середньовічний ресторан. Старовинні будівлі Вільнюса приховують традиційні литовські майстерні ремісників і художників, дизайнерські бутики, мініатюрні галереї та ще багато цікавого.

Понад п'ять тисяч років тому, під дією вітрів та хвиль Балтійського моря, сформувалася Куршська коса. Унікальний курорт Нерінга, що розташований тут, об'єднує кілька селищ (Юодкранте, Прейла, Пярвалка, Ніда) і займає прибережну смугу в 50 кілометрів. Селище Ніда, яке знаходиться на крайньому південному кінці коси, є найтеплішою точкою Литви. Стоячи на вершині піщаної дюни можна споглядати ефектний вид хвиль Балтійського моря, спокійних вод Куршської затоки, ароматом сосен та симфонією вітру, піску і води, створеною самою природою. Білосніжні пляжі Нерінги зачаровують спокоєм та красою. Тут полюбляють відпочивати яхтсмени, парапланеристи і любителі інших видовищних видів спорту, а молодяттам особливо подобається прогулюватися узбережжям та вишукувати в піску золотистий бурштин.

Литовські курорти Бірштонас та Друскінінкай, що розташовані на берегах повноводної річки Німан, відомі своїми мінеральними джерелами і лікувальними грязями із приголомшливими цілющими властивостями. Окрім приємних піших або велосипедних прогулянок по красивих екологічно чистих місцях курорти пропонують велику кількість розваг, а також готельний сервіс, що відповідає європейським стандартам. Інші бальнеологічні курорти Литви – Паланга, Ніда і Швянтойї – характеризуються не лише широким спектром оздоровчих процедур, а й чудовими піщаними дюнами та пляжами на Балтійському узбережжі.

В історичному місті Тракай, який у 16 столітті був столицею Литви, можна відвідати чарівний, найбільший у Східній Європі замок на острові. Оточений з усіх боків озером Гальве, Тракайський замок та музей, що розташований в ньому, може надати туристу атмосферу кілька століть назад до одного з найславетніших часів в історії Литви. Крім того, тут, в урочистій обстановці, часто проходять оперні вистави, концерти класичної та сучасної танцювальної музики та інші заходи.

Зовсім інакші враження залишають після себе інші неординарні місця та об'єкти в Литві:

- етнографічна садиба-музей Орвідасів з кам'яним парком площею 16 гектарів (недалеко від міста Салантай);
- неймовірна і трохи моторошна Гора Хрестів (неподалік від міста Шяуляй);
- стародавня столиця Кернаве зі слідами унікальних культур і цивілізацій, які народилися тут понад 11 тисяч років тому.

Туристична інфраструктура Литви активно модернізується: сьогодні у великих містах та на курортах відкрито безліч готелів для туристів з різними фінансовими можливостями. У Вільнюсі та Каунасі є і дешеві хостели, і середні трьохзіркові готелі, і розкішні заклади міжнародного класу. У курортних зонах — наприклад, в Паланзі або Нерінге — популярні невеликі сімейні готелі, оформлені у національному стилі. Багато мандрівників виявляють бажання орендувати кімнати, квартири та котеджі в приватному секторі: по-домашньому затишно і дуже недорого.

«Зіркова» класифікація литовських готелів досить умовна: вибирати варіант для розміщення краще за відгуками постояльців.

Нічліг у вільнюському хостелі може обійтися всього у 18 EUR номер, в готелі трьохзірковому — від 30 EUR, у фешенебельних п'ятизіркових готелях — від 116 EUR за добу. Для бальнеологічних закладів цінова політика така: в санаторіях Друскінінкая – 92 EUR в день; за відпочинок у трьохзіркових готелях Куршської коси потрібно заплатити від 55 EUR на добу.

Отже, Литва славиться своєю архітектурою, сучасні готелі викликають яскраві емоції у відвідувачів. Навіть, коли раніше туристів не сильно приваблювала

Литва своїми пам'ятками, то більшість іноземних туристів все одно надавали перевагу саме цій країні, саме цим готелям. На теперішній час все дуже змінилося через те, що литовці мають рису гостинності. Це заохочує гостей повторно відвідувати країну. Не зважаючи на холодний клімат у цій країні, більшість туристів прагнуть приїхати на відпочинок до неї через спокійне, затишне місце.

Література:

1. Гід по Литві. Все про відпочинок. URL : <https://bazovo.ru/uk/syndromes/gid-po-litve-vse-ob-otdyhe-v-litve-otzyvy-sovety-putevoditel/> (дата звернення 13.09.2022)
2. Туризм у Литві. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 15.09.2022)
3. Дзеркало світу Литва. URL : <http://mw.com.ua/mobile.asp?oid=20735&sid=14907> (дата звернення 17.09.2022)
4. Відпочинок у Литві. URL : <https://www.silpovoyage.ua/uk/litva/info> (дата звернення 22.09.2022)

Abstract: *the peculiarities of the development of the hotel business in Lithuania were investigated. Characteristics of natural, historical objects for visiting by tourists, as well as price policy depending on the class and type of hotels in Lithuania are provided.*

Keywords: *hotel service, tourism, services, infrastructure*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГУ

СТАМАТ Вікторія,
канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу, Миколаївський національний аграрний університет,

м.Миколаїв, Україна

ЖУКОВСЬКА Тетяна,

здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет,

м.Миколаїв, Україна

Анотація: *Метою проведення дослідження є всебічний аналіз теоретичних і практичних аспектів ефективності маркетингу шляхом узагальнення розглянутих показників ефективності маркетингової діяльності підприємства; порівняння теоретичних класифікацій показників ефективності підприємства з одночасним висвітленням можливості їх реалізації в практичній економічній площині.*

Ключові слова: *ефективність, маркетинг, маркетингова діяльність, показники ефективності.*

Знаходячись на межі глобалізаційних процесів, цифровізації всіх сфер суспільного життя, пріоритетності задоволення потреб споживачів, покращення технологій виробництва для забезпечення конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках, постає нагальна потреба у вдосконаленні процесу здійснення маркетингової діяльності компаній, що забезпечується активним використанням показників ефективності проведення маркетингу підприємства. Показники ефективності маркетингу сприяють виявленню оптимального рівня маркетингових заходів у частині скорочення витрат з одночасним досягненням результатів як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, тому тема дослідження є надзвичайно актуальною.

Досліджуючи теоретичні та практичні аспекти ефективності маркетингу, слід насамперед проаналізувати поняття «маркетингу». Відтак, відповідно до Економічного словника під «маркетингом» розуміють систему організації діяльності й виробничо-збутову спроможність сучасного підприємства та/або фірми, що проводиться у процесі товарного відтворення, де основу ухвалення розпорядчих рішень диктують вимоги ринку і споживчий попит, тобто потреба покупця у товарах та послугах [1, с. 185].

На думку О.С. Сенишина та О.В. Кривешко, категорія «маркетинг» може розглядатися, як свого роду «філософія» підприємства, котра окреслює мету кожного співробітника у найбільшому та цілковитому задоволенні потреб споживача. Водночас аналіз зарубіжної літератури дає змогу стверджувати, що під «маркетингом» розуміють поетапність планування та наступної практичної реалізації задуму стосовно ціноутворення, просування та втілення у життя проектів, виготовлення товарів і послуг, що задовольняють потреби окремих споживачів та організацій [2, с. 11, 13].

Отже, можемо зробити висновок, що дефініція «маркетингу» включає в себе повний комплекс дій підприємства (дослідження, планування, аналіз, реалізація, контроль та просування ідей), спрямований на максимальне задоволення потреб кінцевих споживачів, клієнтоорієнтованість виробничо-збутової діяльності, гармонізацію запитів із принципами діяльності компанії.

Як було зазначено вище, маркетинг складається з низки пов'язаних між собою дій. Вони повинні правильно та своєчасно виконуватись для позитивного вирішення ситуації, тобто ефективного здійснення маркетингової діяльності. Ми погоджуємось з Н.С. Педченко, яка вважає, що досягти ключових завдань підприємства, включаючи перспективні цілі, можливо шляхом втілення системного підходу до оцінки ефективності діяльності підприємств [3, с. 20].

Під «ефективністю» за Економічним словником слід розуміти відносну величину, яка окреслює результативність будь-якого виду витрат (матеріальних, нематеріальних) [1, с. 100]. Таким чином, ефективність маркетингу є показником оптимальності маркетингових заходів в частині скорочення витрат з одночасним досягненням результатів як у короткостроковій, так й у довгостроковій перспективі.

З теоретичної точки зору показники ефективності маркетингу класифікують залежно від мети маркетингової діяльності: показники ефективності на короткострокову (прибутковість підприємства) та довгострокову перспективу (дослідники схильні включати до них споживчий капітал і бренд). Водночас залежно від виду активу показники ефективності маркетингу включають у себе матеріальні та нематеріальні індикатори. Матеріальні – охоплюють групу засобів підприємства, які наділені матеріально-речовим та фінансовим виявом (гроші, майно, цінні папери, сировина), тоді як до нематеріальних активів відносять бренд.

А.Ф. Павленко до показників ефективності маркетингу включає показники доходів та витрат, прибутків, платоспроможності, оборот товарних запасів й ефективність маркетингових заходів [4, с. 99].

Варто наголосити на тому, що теоретичні аспекти ефективності маркетингу нерозривно пов'язані із практичними аспектами, а відтак, на прикладі бренду доцільно перелічити наступні показники ефективності однієї із складових практичної маркетингової діяльності підприємства: лояльність бренду; його впізнаваність споживачами; асоціативний ряд, пов'язаний із відповідним брендом; сприйняття бренду; пріоритетне обрання одного і того ж бренду тощо.

З практичної точки зору, ефективність маркетингу – це система оцінки показників, які дають відповіді на питання про те, чи досягла компанія заданого рівня обсягів продажу, прибутку та інших цілей, які були сформульовані у її маркетингових та стратегічних планах. Необхідно зазначити, що ефективність маркетингу повинна оцінюватись не лише з точки зору внутрішньої складової, тобто за оцінкою її фінансових результатів (прибуток, дохід від реалізації продукції, рівень рентабельності), але й обов'язково враховувати зовнішню складову – ринкову (зростання ринку, частка ринку, якість продукції та послуг конкурента, ступінь задоволеності клієнтів).

Аналіз наукової праці О. Лукан дає змогу віднести до показників ефективності маркетингу підприємства при проведенні його практичної діяльності наступні: штатний персонал маркетингового відділу та витрати на оплату їх праці; рентабельність витрат на просування і збут; частка маркетингових витрат на підприємстві; коефіцієнт «затоварення» [5, с. 44].

Традиційно до практичних аспектів ефективності маркетингу компанії додатково відносять кількісні та якісні показники, де кількісні, зазвичай, складаються із низки емпіричних методів дослідження (опитування, аналіз, анкетування), а якісні – полягають у зборі та узагальненні отриманої інформації від спостереження за ростом та спрямованістю попиту споживачів, їх подальшими потребами, конкурентоспроможністю підприємства на ринку тощо [6, с. 253].

Необхідно зазначити, що важливим при оцінці ефективності маркетингу є глибина розуміння маркетологами цільової аудиторії, знаходження для неї відповідних заходів, створення успішних стратегій та яскравого креативу. Якщо розглядати маркетинг з точки зору функції бізнесу, то він являє собою набір конкретних проєктів, якими потрібно успішно управляти: виведення бренду на ринок або запуск рекламної кампанії, проведення дослідження або виведення нового продукту на ринок. Тому ефективність буде полягати у якісному виконанні даних проєктів з визначеними ресурсами та необхідними строками.

Окрім вище наведеного підходу до оцінки ефективності маркетингової діяльності, відповідно до досліджень думки практикуючих маркетологів, можемо

виділити ще такі критерії: кількість покупців, маркетингова інтеграція, адекватність інформації маркетинговій стратегії; задоволеність клієнта, його лояльність та обізнаність; підвищення сприйнятої споживчої цінності. Тому ефективний маркетинг на теперішній час – це не тільки отримання прибутку, але й вміння завоювати лояльність клієнта та розширити потенційну аудиторію. Оцінюючи привабливість ринку, необхідно враховувати його темпи зростання, частку ринку та потенціал ринкового попиту.

На сьогодні ефективність маркетингової діяльності підприємств знижується. Це викликано певними причинами, які змінюють напрями розвитку ринку. За умов різкого насичення пропозиції та зниження купівельної спроможності дуже важко утримати необхідні обсяги продажу та кількість клієнтів. Тому важливим є розробка інноваційних продуктів, що дозволяє компаніям бути конкурентоспроможними на ринку та ефективно здійснювати маркетингову діяльність.

Отже, використання показників ефективності маркетингової діяльності підприємства має надзвичайно важливу роль у практичній площині, оскільки в поєднанні з теоретичними аспектами висвітлюються основні переваги проведеного в компанії маркетингу, окреслюється напрямок подальшого планування маркетингової діяльності підприємства та підмічаються ключові позитивні зміни, що відбулися у зв'язку і проведенням успішної маркетингової діяльності. Водночас, практичне використання таких показників ефективності сприяє наочному виявленню недоліків у діяльності підприємства з наступним їх усуненням, вдосконаленням виробничо-збутової діяльності, що має напрям клієнтоорієнтованості.

Література:

1. Словник економіста та підприємця / за ред. А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко. Х.: ХНАДУ, 2018. 340 с.
2. Сенишин О. С., Кривешко О. В. Маркетинг: навч. посібник. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с.

3. Педченко Н. С., Т.І. Яковенко. Ефективність маркетингової діяльності підприємств рекламної галузі: сучасний погляд : монографія. Полтава: ПУЕТ, 2017. 226 с.

4. Павленко А. Ф., Войчак А.В. Маркетинг : підручник. К.: КНЕУ, 2008. 246 с.

5. Лукан О. Аналіз ефективності маркетингової діяльності підприємства // Вісник КНТЕУ, 2014. № 5. С. 42-51.

6. Соколова Л.В. Теоретично-практичні аспекти маркетингового дослідження споживчих переваг на продуктовому ринку // Поліграфічні, мультимедійні та web-технології. Інновації: монографія. Харків: ТОВ «Друкарня Мадрид», 2022. С. 240-269.

***Annotation:** The purpose of the research is a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of marketing effectiveness by summarizing the considered indicators of the effectiveness of the marketing activity of the enterprise; a comparison of theoretical classifications of the company's efficiency indicators with simultaneous highlighting of the possibility of their implementation in the practical economic plane.*

***Key words:** efficiency, marketing, marketing activity, performance indicators.*

МАРКЕТИНГОВА СЛУЖБА ПІДПРИЄМСТВА: АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

СТАМАТ Вікторія,

*канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет,*

м.Миколаїв, Україна

ФЕДЮКЕВИЧ Анна,

здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет,

м.Миколаїв, Україна

***Анотація:** виділено причини створення маркетингової служби на підприємстві, проведено всебічний аналіз аспектів функціонування маркетингової служби на підприємстві за умов активного розвитку ринкової економіки, висвітлено основні види організаційних структур маркетингової служби на підприємстві.*

***Ключові слова:** маркетинг, маркетингова служба, маркетолог, організаційна структура, ринок.*

Діяльність сучасного підприємства досить важко уявити без функціонування маркетингової служби або роботи маркетолога. Маркетинг служить основою стратегії діяльності підприємства, що спричинено зростанням його значення в умовах активного розвитку ринкової економіки. Визначивши основні аспекти діяльності маркетингової служби, можна з'ясувати ефективність та доцільність її створення загалом. Тому дана проблема є наразі актуальною.

На теперішній час проблемами сучасних маркетингових служб є такі:

- орієнтація на те, що можна досягти успіху тільки завдяки технологічним процесам;
- відсутність чітко прописаних цілей та технологій їх реалізації;
- слабкий зв'язок з іншими підрозділами та небажання його взагалі налагоджувати;
- зосередженість на одному процесу (реклама, інтернет-технології, продаж продукції) без охоплення всього комплексу маркетингових заходів.

Для вітчизняних компаній дуже актуальним є зрозуміти важливість маркетингу як такого, для чого повинен функціонувати цей відділ, побудувати ефективну систему аналітики, працювати з клієнтським досвідом та будувати комунікації, ґрунтуючись на них, робота з великими масивами інформації BigData та CRM (customer relation management).

Маркетингова служба є складовою частиною організаційної структури підприємства. Як наголошує Т.І. Данилюк, маркетингова служба є саме тією ланкою в управлінні підприємством, що в нерозривному взаємозв'язку з виробничими, фінансовими, збутовими, технологічними, кадровими та рештою видів діяльності формує єдиний інтегрований процес, спрямований на максимальне врівноваження формули «попиту та пропозиції», тобто відповідати запитам ринку з наступним отриманням прибутку [1].

На переконання Д.П. Белік, маркетингові служби повинні створюватися на кожному підприємстві у формі або окремого підрозділу (управління, департаменту, безпосередньо служби, відділу), або ж представляти всю маркетингову службу може окремий працівник, наприклад маркетолог [2, с. 130]. Вважаємо цю думку

досить обґрунтованою, оскільки в сучасних реаліях розвитку ринкової економіки гідне конкурування суб'єктів підприємництва між собою уявляється неможливим без попереднього формування функціональної служби, котра визначатиме попит, вестиме моніторинг ринкового конкурентного середовища, прогнозуватиме перспективи його зміни.

Роботу маркетингової служби підприємства, як правило, організовують згідно з Положенням про службу маркетингу, що є локальним нормативним актом підприємства, яким встановлюється порядок формування служби маркетингу, зазначаються його завдання, порядок організації роботи служби, визначаються права та обов'язки її працівників, взаємовідносини з іншими структурними елементами підприємства тощо.

Слід зауважити, що ефективність роботи маркетингової служби на підприємстві буде напряду залежати від низки чинників. З-поміж них можна виокремити наступні:

- структура маркетингової служби обов'язково має відповідати специфіці діяльності підприємства та приблизній кількості ринків, на яких підприємство реалізує свою діяльність, специфіці товарного портфеля, масштабам збуту продукції підприємства (товарів, послуг), співвідноситися із ресурсами та загальною структурою управління суб'єктом господарювання [3];

- діяльність маркетингової служби організовується таким чином, щоб вона найбільшою мірою відповідала меті її створення;

- очолювати маркетингову службу повинна особа, яка має достатню кваліфікацію та досвід у цій сфері, ерудована, здатна критично та аналітично мислити, оскільки всі перелічені вище критерії будуть сприяти ефективній роботі всієї маркетингової служби та раціональному розподілу обов'язків між підлеглими працівниками.

Балабанова Л.В., Холод В.В., Балабанова І.В. виокремлюють такі види організаційної структури маркетингової служби підприємства: функціональна, товарна, географічна, ринкова та комбінована (товарно-ринкова) [4, с. 439]. На їх переконання, коли кількість ринків підприємства не досить велика, то доцільно

організувати маркетингову службу за функціональним принципом (розподіл обов'язків між працівниками служби за функціональними обов'язками). У випадку збуту товару на різні територіально віддалені ринки – доцільно сформувати маркетингову службу за географічною структурою, де за кожним працівником закріплений певний географічний район. Водночас ринкова організаційна структура маркетингової служби передбачає закріплення за окремим працівником служби певного ринку.

Для успішної роботи маркетинговий відділ повинен запровадити такі заходи:

- встановити чіткі ключові показники ефективності, що буде свідчити про корисність служби маркетингу для всієї компанії;
- чітке визначення переліку функцій, завдань, тобто того, що повинен виконувати маркетинголог у компанії, він повинен мати сферу відповідальності;
- забезпеченість відділу спеціалістами відповідно кваліфікації, тобто з маркетинговою освітою;
- ідеальне виконання поставлених завдань: краще менше запропонувати, але виконати ті заходи, які дійсно принесуть високий кінцевий результат;
- заохочувати колег до своєї роботи та разом працювати над проектами для отримання ефективних результатів;
- допомога колегам через власні ресурси відділу маркетингу.

Можемо відмітити, що маркетингова служба працює ефективно тільки в тих компаніях, підприємствах, керівництво яких є компетентним у проблемах маркетингу.

Отже, проаналізувавши низку чинників, які сприяють ефективній діяльності маркетингової служби і, як наслідок, ефективній діяльності всього підприємства, дослідивши аспекти функціонування маркетингових служб, доходимо висновку про надзвичайну актуальність створення такої служби на підприємстві для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства, в цілому його ефективності.

Література:

1. Данилюк Т.І. Формування системи управління маркетингом на підприємствах сфери послуг для організації маркетингових досліджень. *Волинський інститут економіки та менеджменту*. 2014. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/4754/3/poslugy.pdf> (дата звернення: 26.10.2022).

2. Белік Д.П. Організація маркетингової служби на підприємстві. II Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи». 2017. С. 129-134.

3. Чернявський А.Д. Організаційне проектування : навчальний посібник Київ : МАУП, 2005. 160 с.

4. Балабанова Л.В., Холод В.В., Балабанова І.В. Маркетинг підприємства : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 612 с.

Annotation: the reasons for the creation of the marketing service at the enterprise are highlighted, a comprehensive analysis of the aspects of the functioning of the marketing service at the enterprise under the conditions of active development of the market economy is carried out, the main types of organizational structures of the marketing service at the enterprise are highlighted.

Key words: marketing, marketing service, marketer, organizational structure, market.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

СТАМАТ Вікторія,
канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу, Миколаївський національний аграрний університет,

м.Миколаїв, Україна

ЮЗИК Алла,

здобувач вищої освіти факультету менеджменту,

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Анотація: у даній роботі розглянуто та проаналізовано проблему гендерної рівності в управлінській діяльності. Проведене дослідження ґрунтується на вивченні особливостей вибору життєвих цінностей чоловіками та жінками.

Ключові слова: гендерні відносини, управлінська діяльність, рівність, кар'єра, гендер.

В українському суспільстві спостерігаються швидкі соціокультурні зміни. Розвиток державності в країні сприяє різнобічному розвитку особистості, зокрема

в професійній діяльності. Європейська інтеграція України передбачає не тільки зміни в державному управлінні та економіці, а також утвердження європейських цінностей. Реалізація принципу гендерної рівноправності має першочергове значення, адже, думки громадян України, щодо захисту прав жінок часто відрізняються один від одного. З одного боку, держава гарантує рівність прав жінок та чоловіки і більшість громадян підтримують це, а з іншого – деякі політичні сили і частина населення вважають, що гендерна рівність є для нас чужою і нав'язана зовні, яка заперечує та руйнує українські традиції та цінності.

Гендерним проблемам в організаціях та установах, а саме гендерним проблемам управлінської діяльності керівників присвячені роботи С. Бема, Ш. Берна, І. Ващенко, Є. Гвоздевої, Л. Карамушки, Е. Келлана, М. Ткалич, J. Gupta і С. Vegelin, McKinley та інших. Тема є широко дослідженою, проте виникають певні суперечності чи справді жіночий та чоловічий стилі управління відрізняються, і якщо так, то яким чином. Відповідно, саме тому, тема гендерних особливостей управління є актуальною і потребує подальшого наукового дослідження.

У сучасному суспільстві все більше жінок поповнюють ринок трудових ресурсів, займають керівні посади, займаються політикою тим самим руйнуючи стереотипи. Безліч досліджень формують актуальність вивчення даної проблеми і мають цілком прикладний характер. Наприклад, дослідження економістів американської інвестиційної групи Goldman Sachs показують, що скорочення кількості працюючих жінок призводить до зниження економічного потенціалу країни [1]. Так, при досягненні однакового рівня зайнятості серед чоловіків і жінок ВВП Італії зріс би на 21%, оскільки в цій країні працює 47% жінок працездатного віку, а ВВП США на 9%, оскільки в США близько 65%. Частіше це пояснюється нерівномірним гендерним компонентом. При повній реалізації потенціалу жінок у трудових відносинах очікується збільшення світової економіки на 20% до 2025 року.

Гендерні розриви у суспільстві відображаються у економічних та соціальних правах жінок, що не реалізуються повною мірою, так як жінки змушені пристосовуватися до життя в «чоловічому світі» [2]:

- жінки працюють на умовах нестабільної зайнятості, частіше ніж чоловіки. Так, у країнах, що розвиваються, майже 75% робочих місць жінок без соціального захисту, так як перебувають в неформальному секторі економіки ;

- 83% домашніх працівників у світі становлять жінки, при цьому більшість з них не мають мінімальної заробітної плати;

- у світі в середньому жінки заробляють на 24 % менше, ніж чоловіки (при цьому різниця в оплаті праці залежить від країни; за даними Держстату [3], в Україні середньомісячна зарплата чоловіків перевищує зарплату жінок на 26,6 %).

Гендерна взаємодія на підприємстві та її стан, також частково визначається його корпоративною культурою, завдяки якій встановлюються ціннісні орієнтації та вплив на поведінкові ролі в будь-якому колективі. Важливо, щоб кожен працівник мав свій напрямок розвитку і свою роль у процесі змін. Що має стати частиною кадрової політики підприємства, та раціонального використання жіночого потенціалу. Тим самим даючи можливість жінкам зайняти гідне місце в будь-якій установі [4]. В управлінні організацією гендерні особливості можуть проявлятися, в підходах до: стилю управління і командної співпраці; прийнятті рішень та вирішенні проблем чи конфліктних ситуацій; міжособистісними відносинами; формуванням корпоративної культури; кар'єрного розвитку.

В Україні змінюється ситуація з гендерною диверсифікацією підприємств. Наприклад, аналізуючи дані підприємств України [5], жінки частіше стають власниками фірм, ніж керують фірмами на високих посадах. Серед найманих працівників працюючих жінок – 87%, а серед чоловіків показник становить 82%. При цьому частка самозайнятих серед чоловіків складає 16%, а у жінок 12%. Роботодавцями виступають всього 0,8% жінок і 1,5% чоловіків.

Це підтверджує наявність гендерної нерівності в економічній сфері, а також показує можливості розвитку та їх подолання. Україна посідає 24 місце у світі за

економічною участю жінок у житті суспільства та їхніми економічними можливостями.

Таблиця 1 Гендерні особливості видів діяльності ФОП в Україні, 2020-2021 роки

Загальна кількість юридичних осіб	Частка жінок-керівників, %	Вид діяльності (клас КВЕД)
8608	82	Діяльність у сфері бухгалтерського обліку та аудиту
45	87	Початкова освіта
128020	62	Роздрібна торгівля з лотків та на ринках; інші види роздрібної торгівлі
6034	72	Діяльність туристичних агентств
2382	78	Виробництво одягу та аксесуарів
58651	94	Надання послуг перукарнями та салонами краси
28881	22	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
69999	16	Будівництво
3728	11	Добувна промисловість

Джерело: узагальнено автором за інформацією [3].

Загалом модель участі жінок у підприємстві та топ-менеджменті фірм дуже подібні до особливостей гендерного розподілу ринку праці: жінок більше серед власників у галузі виробництва одягу (61 %) і роздрібної торгівлі (майже 59 %), індустрії краси (94 % від усіх ФОП), в аудиті та бухгалтерського обліку (82 %), діяльності турагентств (72 %), альтернативних освітніх послугах (76 %). Понад 70% жінок серед ФОП, хто вказав КВЕД як свій основний вид діяльності «Ремонт інших побутових виробів і предметів особистого вжитку» (ремонт одягу). Причому це єдиний клас діяльності у відповідному розділі, де переважають жінки. Інші класи цього розділу – ремонт взуття, меблів, годинників, комп'ютерів, техніки – є більш «чоловічими», тут частка чоловіків складає до 94%. Інші види діяльності, де переважають жінки, не є такими масовими, проте підприємниці становлять

абсолютну більшість, наприклад, соціальна допомога, дошкільна та початкова освіта, денний догляд за дітьми.

Отже, діяльність жінок-керівниць і підприємниць здебільшого, пов'язана з традиційно жіночими сферами – кулінарією, домогосподарством та громадами: догляд за дітьми, роздрібна (частіше продаж продуктів і одягу) торгівля, догляд за житлом та зовнішністю, дозвілля (мистецтво та відпочинок), облік та аудит, допомога та громадське забезпечення (соціальна допомога, профспілки). Проте, 30–40% керівників організацій (окрім навчальних закладів) і 10–40% підприємців цих галузей та видах діяльності є чоловіки.

Галузі, де абсолютну більшість (майже 80%) керівників становлять чоловіки, є добувна промисловість та енергетика, будівництво, транспорт, сільське господарство. Найбільш гендерно-нейтральними галузями є «професійна, наукова і технічна діяльність» і «адміністративне та допоміжне обслуговування». Роздрібна торгівля (крім продуктів харчування та одягу) з лотків та на ринках, ресторанна діяльність, надання в оренду нерухомого майна є найбільшими за кількістю суб'єктів видами діяльності, де кількість ФОП – жінок та чоловіків є рівномірною.

Отже, розглядаючи гендерні особливості в управлінській діяльності України, слід зазначити, що в нашій країні, порівняно з країнами ЄС, це питання не стоїть настільки гостро та актуально. Проте гендерна політика стабільно розвивається і стає ефективним інструментом управління, що відповідає тенденціям сучасного світу. З огляду на вищевикладене, ефективне управління та функціонування підприємства в цілому має враховувати гендерні особливості в рамках стратегії управління персоналом. Гендерна диверсифікація та партнерство сприятимуть реалізації потенціалу кожного працівника колективу, тим самим підвищуючи конкурентоспроможність підприємства. На практиці важливо експериментувати з технологіями розвитку гендерної взаємодії персоналу, оцінюючи та досліджуючи тенденції прояву всіх компонентів гендерної взаємодії персоналу. Окрім того, враховуючи сучасні процеси розбудови інформаційного суспільства, в якому зменшуються гендерні відмінності.

Література:

1. Hindlian A., Lawson S., Banerjee S., Mirabal D., Shan H., Campbell-Mohn E. Closing the gender gaps: Advancing women in corporate America. Goldman Sachs Global Markets Institute, 2018. URL: <https://www.goldmansachs.com/insights/pages/gmi-gender-gaps.html> (дата звернення: 16.10.2022).
2. Гендерні аспекти оплати праці. URL : <http://jurfem.com.ua/genderni-aspektyoplaty-praci/> (дата звернення: 16.10.2022).
3. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.10.2022).
4. Курій Л.О. Гендерна рівність як невід'ємна складова корпоративної соціальної відповідальності підприємств. *Економіка розвитку*. 2017. № 4(84). С. 90-99.
5. Єдиний державний реєстр підприємств України. Офіційний сайт. URL : <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch> (дата звернення: 16.10.2022).

Annotation: this work examines and analyzes the problem of gender equality in managerial activities. The basis of the employee's assigned position in life, including the system of values of the individual.

Key words: gender relations, management activity, equality, career, gender.

GLOBAL ENVIRONMENTAL SECURITY OF UKRAINE AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY

**KOVALPavlo, student of higher education
specialty 072 «Finance, banking and insurance»**

TISHECHKINA K., acting head of the department, candidate of philological sciences, associate professor.

Annotation: The issues of environmental security of Ukraine, as national security and the environmental threat caused by it, as well as global environmental challenges and tasks facing the country, were studied.

Анотація: Досліджено проблематику екологічної безпеки України, як національної безпеки та спричиненого цим екологічної загрози, також глобальні екологічні виклики та завдання, що стоять перед країною.

Keywords: environmental security, national security, man-made threats, global economic challenges.

Ключові слова: екологічна безпека, національна безпека, техногенні загрози, глобальні економічні виклики.

In the period of globalization, European countries pay maximum attention to environmental safety, ensuring the sustainable development of countries and regions, and

protecting future worships. Thus, one of the main principles of Ukraine's foreign and domestic policy is to ensure ecological and technogenic safety of living conditions of citizens and society, rational use of the planet's natural resources, and environmental protection.

Among the main environmental problems today are: atmospheric air pollution, water resource use problems, climate change, soil degradation and pollution, waste generation and storage, overexploitation of subsoil, preservation of biodiversity and landscapes, etc.

Environmental safety in Ukraine in the context of globalization has been studied by many scientists, including: Blinova V.V., Melnyk V.V., Radchenko O.O., Khilko M.I. and others.

The purpose of this work is to consider the problems of disrupting the natural balance of life on Earth and ensuring environmental safety on Earth for citizens and society, as well as for future generations.

At the national level, Ukraine plays a leading role in ensuring environmental safety and environmental protection. All this is one of the key provisions of the Ukrainian national security policy. Ukraine has created an extensive legislative framework and executive bodies, systems for preventing the negative consequences of environmental and man-made disasters, develops the economy, political and social stability, participates in opposition parties, public organizations, and independent experts in the activities of relevant state structures that ensure safety and stability development of Ukrainian society.

The state system of ecological security of Ukraine is a combination of all state measures (legal, economic, technical, humanitarian, medical, social) aimed at maintaining the balance between its ecosystems and the implementation of both anthropogenic and natural loads on them. The development of national security, from the point of view of environmental security in our country, must depend on the magnitude of the risk regarding the possibility of natural and man-made disasters, as well as on the occurrence of negative processes that occur gradually, but can cause negative consequences. Therefore, an effective strategy of ecological security of Ukraine should

correspond to such a variant of the development of society, which practically excludes the risk of disasters and minimal consumption of natural resources [1].

The Law of Ukraine "On the National Security of Ukraine" states that the national security of Ukraine is the protection of state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional system and other national interests of Ukraine from real and potential threats. The national interests of Ukraine are the vital interests of a person, society and the state, the implementation of which ensures the state sovereignty of Ukraine, its progressive democratic development, as well as safe living conditions and the well-being of its citizens. In addition, state policy in the spheres of national security and defense is aimed at protecting: people and citizens - their lives and dignity, constitutional rights and freedoms, safe living conditions; society - its democratic values, well-being and conditions for sustainable development; of the state - its constitutional system, sovereignty, territorial integrity and inviolability; territory, natural environment - from emergency situations [2].

However, the main and most important thing in modern conditions is the state environmental policy, which is designed to achieve the constitutionally guaranteed level of environmental safety and the safety of human and social life through the implementation of the necessary political, economic and social conditions.

Therefore, the national environmental security policy of Ukraine is aimed at stabilizing and improving the state of Ukraine's natural environment. Environmental policy is the main criterion in the structure of environmental security of Ukraine.

The main external threats to the ecological security of Ukraine include: the greenhouse effect, global warming, and among the internal ones: emergencies of a natural and man-made nature. One of the global trends in the development of just such threats is the accumulation of waste and unauthorized landfills. In order to overcome existing and new environmental threats, there is a need to improve state management in the field of environmental security, which is currently an important task for Ukraine.

Literature

1. Екологічна безпека України як складова національної безпеки. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/46-1.pdf> (дата звернення 13.10.2022);
2. Екологічна безпека сучасних держав в умовах глобальних викликів і загроз. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/1299/1791> (дата звернення 13.10.2022).

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ГНУЧКИМ УПРАВЛІННЯМ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ТА ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

**ЖИБАК Ірина, магістр кафедри прикладної економіки,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу, Івано-Франківськ, Україна
ЗЕЛІНСЬКА Галина, професор,
професор кафедри прикладної економіки,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу, Івано-Франківськ, Україна**

Анотація: «Будь-які зміни несуть із собою нові можливості. Тому реакцією організації на зміни повинно бути не вичікування, а підвищення активності» - Дж Уелч (колишній генеральний директор General Electric).

Сучасне економічне середовище стрімко розвивається та є нестабільним. Для того щоб швидко реагувати на зовнішні зміни, потрібна гнучка система управління у всіх сферах підприємства, особливо людськими ресурсами. Поняття «Людські ресурси» включає в себе такі аспекти, як «трудовий потенціал», «кадровий потенціал» та «інтелектуальний потенціал». Управління даними складовими необхідна для реалізації організаційних інновацій, досягнення конкурентної переваги та продуктивності інновацій.

Ключові слова: людські ресурси, гнучке управління, інтелектуальний капітал, інноваційність.

Дослідження гнучкості людських ресурсів почалося з 1990-х років і базується на теорії ресурсів і теорії основних компетенцій. Гнучкість людських ресурсів досліджує, як підприємства пристосовуються до мінливого середовища та зберігають свої конкурентні переваги за допомогою гнучкої стратегії управління людськими ресурсами. Цей гнучкий режим управління забезпечує чітке розуміння традиційного управління людськими ресурсами з точки зору цілей управління, управлінської ролі та стратегічної позиції (табл. 1).

У центрі уваги гнучкого управління людськими ресурсами лежить підвищення гнучкості функцій, навичок і поведінки співробітників відповідно до

потреб організації. Це включає серію стратегій управління людськими ресурсами, щоб впливати на психологію співробітників, керувати їхньою поведінкою та, нарешті, досягати та узгоджувати особисті та організаційні цілі.[1]

Тому важливим є, щоб керівники, які управляють людськими ресурсами мали такі характеристики:

- наявність професійних знань і навичок у сфері управління людськими ресурсами, що відповідають складовим елементам системи управління персоналом;
- глибокі знання в області діяльності самого підприємства (бізнесу);
- наявність якостей лідера і здібності до змін і нововведень;
- здатність до навчання і розвитку самого себе.[2]

Таблиця 1 **Відмінності між традиційним управлінням персоналом і гнучким управлінням людськими ресурсами [2]**

Режим управління	Традиційне управління персоналом	Гнучке управління людськими ресурсами
Мета	Підвищення ефективності підприємств	Підвищення здатності до динамічної адаптації та конкурентоспроможності підприємств
Функція менеджменту	Оцінка роботи, атестація, управління зарплатою	Управління взаємовідносинами співробітників, управління командою, аутсорсинг ресурсів
Управління роллю організаційної структури	Той, хто підтримує організацію на рівні «як є» типу піраміди.	Рушій організаційної реформи до рівня «майбутнього» типу згладжування
Управління перспективами	Співробітники та організація перебувають у відносинах трудового капіталу.	Співробітники та організація є кооперативним партнерством.
Зовнішнє середовище	Контрольоване та стабільне зовнішнє середовище	Динамічне та складне зовнішнє середовище.
Стратегічна позиція	Виконавець стратегії підприємства	Ті, хто приймає рішення та виконавець стратегії підприємства

Інноваційність суб'єкта господарювання значною мірою залежить від працівників організації, які є основним джерелом навичок, знань і здібностей і є учасниками інноваційної робочої поведінки. Вони в основному генерують і

реалізують ідеї для своїх організацій, які в кінцевому підсумку ведуть її до інновації, що дозволяє отримати конкурентну перевагу.[3] “Критична маса» висококваліфікованих фахівців, які здатні знаходити та впроваджувати новітні технології і мають високі моральні якості становлять - інтелектуальний потенціал. Продукт творчих колективних зусиль, результат розумової, інтелектуальної праці, інтелектуальної інноваційної діяльності становлять - інтелектуальний продукт у натуральному вимірі . При цьому інтелектуальна праця – це сутнісна основа процесу створення інтелектуального продукту і відтворення інтелектуального капіталу.[4]

Гнучкість кадрів — це внутрішній ресурс або організаційна здатність суб'єкта господарювання, яка створює різноманітні навички, поведінку та розширенні практики кадрів, які є цінними, рідкісними, важко імітувати та замінити, ведуть до інноваційності для отримання стабільної його конкурентної переваги [3].

Отож, на інноваційну робочу поведінку впливає гнучке управління людськими ресурсами, де креативність виступає основною рисою, тоді як інноваційна трудова поведінка людини сама по собі впливає на інноваційність суб'єкта господарювання і зв'язок цей взаємозалежний.

Гнучке управління інтелектуальним капіталом – є важливим напрямом діяльності підприємства. Інтелектуальний капітал можна охарактеризувати як взаємозв'язок знань та досвіду персоналу підприємства, його відносин із партнерами і клієнтами, що забезпечує створення додаткової вартості і особливих конкурентних переваг підприємства. Цінність інтелектуального капіталу зростає, якщо він реалізується в товарах, послугах та бізнес-процесах, адже якщо інтелектуальний капітал не поєднаний із фінансовим та матеріальним капіталами, то не дає очікуваного результату, який можливий в інноваційній економіці. При цьому частка інтелектуального капіталу в товарі більше порівняно з фінансовим і матеріальним.[5]

Стійкі конкурентні переваги та примноження цінності підприємства в сучасному світі в першу чергу визначаються наявним людським капіталом. Проте

не лише формування інтелектуального капіталу як запоруки ринкової стійкості та інноваційності є першочерговим завданням підприємства, але й гнучке управління ним, оскільки інтелектуальний капітал є базисом створення інтелектуальних та інноваційних продуктів, що є важливим для інноваційної діяльності підприємства.

Література

1. Jin Chen, Weizi Li . The Relationship between Flexible Human Resource Management and Enterprise Innovation Performance: A Study from Organizational Learning Capability Perspective. URL : <https://hal.inria.fr/hal-01324979/document> (дати звернення 18.10.2022)
2. Пучкова С. Роль відділів людських ресурсів у розвитку трудового потенціалу підприємств. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2831/1/%D0%A0%D0%BE%D0%BB%D1%8C%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B2%20%D1%83%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%83%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%20.pdf>
3. Ali Javed. Flexible Human Resource Management And Firm Innovativeness: The Mediating Role Of Innovative Work Behavior. Journal of HUMAN RESOURCE MANAGEMENT, 2017. URL : <https://www.jhrm.eu/wp-content/uploads/2017/05/HRM01-2017-04-clanok-p31-41.pdf>.
4. Мазнев Г.С. Сутнісна характеристика інтелектуального капіталу, Причорноморські економічні студії, 2016. URL : <http://bses.in.ua/journals/2016/10-2016/26.pdf>

Анотація: "Any changes bring with them new opportunities. Therefore, the response of the organization to changes should not be waiting, but increasing activity" - J. Welch (former CEO of General Electric).

The modern economic environment is rapidly developing and unstable. In order to quickly respond to external changes, a flexible management system is needed in all areas of the enterprise, especially human resources. The term "Human resources" includes such aspects as "labor potential", "personnel potential" and "intellectual potential". The management of these components is necessary for the implementation of organizational innovations, the achievement of competitive advantage and the productivity of innovations.

Ключові слов: human resources, flexible management, intellectual capital, innovation.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

АНДРУСІВ Уляна

к -т екон. наук, доцент,

доцент кафедри теорії економіки та управління

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна

ПУПІН Любомир

аспірант кафедри прикладної економіки

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна

ЧИГЕР Назарій

аспірант кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Класичний приватний університет,

м. Запоріжжя, Україна

Анотація. Інвестиційна діяльність є однією із головних чинників економічного розвитку економіки України у післявоєнний період. Адже, саме інвестиції визначають конкурентні позиції підприємств-виробників на ринках та формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі, сприяють активізації інвестиційної діяльності та їх зростанню.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиції, економічне зростання, Україна, післявоєнний період.

Державне регулювання інвестиційної діяльності є досить важливою умовою щодо економічного зростання країни та істотного поліпшення умов життя українських громадян у післявоєнний період відновлення України.

Одним із головних чинників економічного розвитку національної економіки є інвестиції та інвестиційна діяльність. Інвестиції визначають конкурентні позиції підприємств-виробників на ринках та формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі, сприяють активізації інвестиційної діяльності та їх зростанню. Дослідженню теоретичних та методологічних аспектів сутності інвестиційної діяльності присвячені наукові роботи багатьох зарубіжних учених, серед яких: (У. Ф. Шарп, Г. Дж. Александер та Дж. В. Бейлі, 1995) також серед західних учених і дослідників необхідно виділити (А. Шлейфера, 2000), (Д. Чоя і Д. Лейбмсона, 2005) що вивчали мотиви інвестиційної діяльності.

(Fabus, M. 2015) стверджує, що активна інвестиційна діяльність (прямі іноземні інвестиції) стала важливим фактором, який сприяв підвищенню конкурентоспроможності Словаччини, оскільки завдяки ним було залучено нові технології, створено робочі місця, забезпечено доступ до ноу-хау, а також вироблено управлінську та підприємницьку культуру. Ряд науковців із Сербії

відмічають (Dudić, B., Dudić, Z., Smoleň, J., & Mirković, V., 2018), що вступ Сербії до Європейського Союзу принесе в країну мир і покращить інвестиційний клімат у Сербії, що створить умови для появи стабільного фінансового та макроекономічного середовища в країні. Автори виявили, що найбільш привабливими секторами сербської економіки в цьому відношенні є фінансовий сектор, а також сектори торгівлі, туризму й телекомунікацій. Тому завдяки прямим іноземним інвестиціям, в першу чергу в фінансовий сектор і телекомунікації Сербії, буде забезпечено сталий розвиток сербської економіки, що сприятиме тривалій присутності Сербії на ринках Європейського Союзу. Проте, (Dixit, Avinash, 2011,) зазначають, що активна інвестиційна діяльність скоротилась по цілому світі через фінансову кризу 2008 року. Для того щоб відновити ліквідність і платоспроможність довелось провести ряд заходів, які привели до неоднозначних результатів.

В Китаї під час кризи уряд ініціював пакет економічних стимулів в розмірі чотирьох трильонів юаней для інвестування в пріоритетні галузі країни, такі як будівництво та нерухомість, промисловість, охорона здоров'я, транспорт, освіта, відновлення фінансово-кредитної системи та зменшення податкового тиску (Aisbett, 2010). Це дозволило, по-перше відновити економіку країни, створивши тим самим попит на видобувні та переробні підприємства, що позитивно впливає на їх інвестування. По – друге це позитивно впливає на кредитування населення банками, що свідчить про їх платоспроможність та по – третє, це позитивно впливає на розвиток національної економіки так як забезпечує мотивацію для масштабування бізнесу за рахунок розвитку країни.

Що стосується Європи, то її регіони завжди були інвестиційно привабливими і відзначалися високим рівнем залучення інвестицій та активною інвестиційною діяльністю. Деякі науковці це пояснювали застосуванням традиційної неоліберальної моделі (Robinson, Elisabeth J.Z., 2005). Науковці (Sarpideen, Razeen, 2015) та (Franck, Susan D., Lindsey E. Wylie, 2015) відзначили, що екологізація в автомобільній сфері позитивно впливає на залучення прямих інвестицій на рівні регіонів. Проте (Fredriksson, 2006), знайшли додаткові докази

того, що додаткові прямі іноземні інвестиції можуть послабити екологічне регулювання, зокрема в країні з високим рівнем корупції.

Дослідженню теоретичних засад інвестиційної діяльності присвячені наукові праці багатьох українських вчених, а саме: Н. В. Ковтуна [10], Л. Безуглої [11], У. Я. Андрусів [12], Г. В. Сидор [13, 14] та ін. Зокрема, науковці [12-14] вважають доцільним розглядати інвестиційну діяльність з двох позицій: у вузькому та широкому розумінні. Так, у першому інвестиційна діяльність – це процес перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення, а в другому – це вкладення коштів в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку. У результаті систематизації наукових підходів виникає об'єктивна потреба у власному визначенні терміну «інвестиційна діяльність». В авторському трактуванні під інвестиційною діяльністю слід розуміти сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави з реалізації інвестиційних рішень у реально існуючих у країні умовах господарювання.

Аналіз зазначених джерел свідчить про те, що питання інвестиційної діяльності досі залишаються не вирішеним та дискусійним, тому існує потреба у подальших дослідженнях у цьому напрямі.

Література:

1. Sharpe, William F., & Alexander, Gordon J., & Bailey, Jeffery V. (1995). Investments. New Jersey: Prentice Hal.
2. Shleifer, A. (2000). Inefficient Markets. An Introduction to Behavioral Finance. Oxford University Press.
3. Choi James J., Laibson, D, & Madrian, B. (2005). Are Empowerment and Education Enough? Underdiversification in 401(k) Plans. Brookings Papers on Economic Activity, 2, 151–198. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3805120>
4. Fabu M. (2015). Impact of foreign direct investment on unemployment development in selected regions of Slovak Republic. Економічний часопис-XXI. № 155, С. 63-66.

5. Dudić, B., Dudić, Z., Smoleň, J., & Mirković, V. (2018). Support for foreign direct investment inflows in Serbia. *Economic Annals-XXI*, 169(1-2), 4-11. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V169-01>
6. Dixit, Avinash K. (2011). International Trade, Foreign Direct Investment, and Security (September 2011). *Annual Review of Economics*, Vol. 3, pp. 191-213, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1920111>
7. Robinson, E. (2005). Reassessing the interaction between investment and tenure uncertainty. *Environment and Development Economics*, 10(2), 143-157. doi:10.1017/S1355770X04001895
8. Sappideen, Razeen and He, Lingling, Dispute Resolution in Investment Treaties: Balancing the Rights of Investors and Host States (2016). *Journal of World Trade* 49, no. 1 (2015): 85–116, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2755156>
9. Susan D. Franck & Lindsey E. Wylie (2015) Predicting Outcomes in Investment Treaty Arbitration, 65 *Duke Law Journal*. 459-526. Available at: <https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol65/iss3/2>
10. Ковтун Н. В. (2008). Теоретичні засади інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: співвідношення основних понять та категорій. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*, С. 25–29.
11. Bezuhla, L., Kinash, I., Andrusiv, U. & Dovgal, O. (2019). Attracting Foreign Direct Investment as an Economic Challenge for Ukraine in the Context of Globalization. In 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System, Ivano-Frankivsk and Polyanytsia village (TC Bukovel), 2019, *Advances in Economics, Business and Management Research*, Vol. 99, pp. 195-200.
12. Андрусів У. Я., Сидор Г. В. (2018). Теоретичні аспекти інвестиційної діяльності: понятійний апарат. *Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф.*, (м. Київ, 21–22 берез.2018 р.), Київ, С. 109–111.
13. Сидор Г. В., Давидовська Г. І. (2015). Інвестиційна привабливість регіонів. *Сталий розвиток економіки*, 2 (27). С. 184–189.

14. Сидор Г. В. (2015). Інвестиційне забезпечення пріоритетних галузей економіки. Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 13–14 квіт. 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро : НМетАУ, Ч. 2, С. 230–234.

Abstract. Investment activity is one of the main factors of the economic development of the economy of Ukraine in the post-war period. After all, it is investments that determine the competitive positions of manufacturing enterprises in the markets and form production potential on a new scientific and technical base, contribute to the activation of investment activities and their growth.

Key words: investment activity, investments, economic growth, Ukraine, post-war period.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

ДРАГАНОВА Вікторія, здобувач вищої освіти групи Б 5/1

обліково-фінансового факультету, МНАУ

Анотація: досліджено положення на які спирається наукова методологія та її складові

Ключові слова: дослідження, наукове пізнання, методи, принцип, методологія

Наукові дослідження є важливою складовою освітньої діяльності в університетах, яка дозволяє студентам та викладачам більш поглиблено вивчати актуальні питання сьогодення та привертати до них увагу. Науковий метод, який застосовують під час наукових досліджень, спирається на застосування методології наукових досліджень. Наукова методологія – це, в широкому значенні, наука про науку, вчення про систему методів пізнання, наукові категорії, про застосування законів логіки та діалектики в наукових дослідженнях. Також науковою методологією (конкретної науки) називають систему методів, які використовуються в певній науці або практичній діяльності.

Методологічні основи дослідження можна умовно поділити на 3 рівні:

1) принципи наукового пізнання – формулюють основу наукової методології, на яких засновується наукова діяльність взагалі, яка відрізняє наукове пізнання від інших методів пізнання. Дані принципи мають загальнонауковий характер і виконують загальнометодологічну роль, у той час, як принципи конкретної науки охоплюють як загальні принципи наукового пізнання, так і принципи конкретної науки.

2) методологічні підходи – є більш конкретизованим виявом принципів, формулюють основні характеристики, на основі яких підбираються або

розробляються методи дослідження, є системою методів та підходів до застосування даних методів відповідно до принципів наукового пізнання та мети дослідження;

3) методи – це конкретні засоби, інструменти наукового пізнання, за допомогою яких здійснюється дослідження на теоретичному та практичному рівні [1].

Наукова методологія охоплює ряд принципів наукового пізнання:

- історичний підхід – орієнтація на історичне походження явищ, врахування минулого досвіду їх дослідження;

- термінологічний принцип – чітке визначення термінів, розробка понятійного апарату, субординація термінів;

- системний підхід – дослідження об'єкта як системи явищ та складової системи вищого рівня у взаємозв'язку;

- інформаційний принцип – інформація є носієм змісту процесів, кожне явище може бути виражене інформаційно;

- аксіологічний (ціннісний) принцип – науковий процес здатний приносити суспільству, його складовим, окремій особі цінності: як матеріального, так і нематеріального характеру;

- пізнавальний або когнітивний принцип – визначає динаміку науки та її співвідношення з суспільством [2].

Наукове дослідження за методологією розглядається за наступними складовими:

- мета – навіщо проводиться дослідження, що маж бути досягнуто;

- об'єкт – це загальна область дослідження, є теоретичним контекстом дослідження;

- предмет – це конкретні явища, закономірності, зв'язки, які досліджуються, практичний контекст дослідження;

- метод – розглядаються конкретні методи, за допомогою яких проводиться дослідження [3].

Методи наукового пізнання можна класифікувати наступним чином залежно від рівня дослідження (на загальнонауковому рівні):

- теоретичні – застосовувані для осмислення об'єкта, уже сформованих фактичних даних, формулювання гіпотез, узагальнення фактів у закони, сходження від конкретного до абстрактного (індукція, дедукція, абстракція, узагальнення);

- емпіричні – застосовуються для фактичного дослідження об'єкта, формування масивів даних, перевірки гіпотези на практиці (спостереження, експеримент, вимірювання, оцінювання, порівняння);

- теоретичні та емпіричні – можуть застосовуватись на обох рівнях дослідження (аналіз та синтез, моделювання, систематизація) [3].

Отже, при здійсненні наукової діяльності мають виконуватись основні положення наукової методології, які відрізняють наукове пізнання від інших видів пізнання. Положення містять методологічні основи, категорії наукової методології та її складові, також необхідне розуміння рівня досліджень та методів, які застосовуються до кожного з них.

Література:

1. Корольова Ю. Формування методологічної основи наукового пізнання джерел права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 120-123.

2. Пузіков Д.О. Загальнонаукові принципи прогнозування змісту загальної середньої освіти. *Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 2020. С. 275-277.

3. Салига К.С. Методологія наукового дослідження економічної ефективності інвестицій в інноваційні проекти. *Ефективна економіка*. 2013. № 2.

Abstract: *the provisions on which the scientific methodology and its components are based are investigated*

Key words: *research, scientific knowledge, methods, principle, methodology*

***Науковий керівник: Баришевська І.В., канд. екон. наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв***

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ВИМОГА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

*ЗЕЛІНСЬКА Галина,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри прикладної економіки
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-
Франківськ, Україна
АНДРУСІВ Уляна
к-т екон. наук, доцент,
доцент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-
Франківськ, Україна*

Анотація. Інноваційність стає провідною парадигмою економіки, зокрема сучасної освіти, яка в умовах процесу глобальної трансформації потребує переорієнтації її на інноваційний шлях розвитку. Україна, як європейська держава, вступила в епоху цифрових технологій, де ресурс знань стає першопричиною економічного зростання.

Ключові слова: освіта, суб'єкт господарювання, капітал, розвиток, Україна, людський ресурс.

Епоха розвитку економіки знань висуває нові вимоги і завдання перед освітньою системою в Україні, з одного боку та перед суб'єктом господарювання, з іншого. Серед них: проведення управлінсько-консалтингової експертизи освітніх систем (ОС), підвищення значущості використання ресурсу знань відповідно до європейських стандартів та якісно нових вимог знанневоорієнтованої економіки, організації соціального партнерства по лінії бізнес-освіта, потреби запуску нових навчальних технологій з формування соціального розуму (здатності освоювати знання) та соціального інтелекту (здатності продукувати знання нові, інноваційні) тощо. Ефективна економіка потребує сьогодні висококваліфікованих фахівців як професійно, так і морально стійких, здатних гнучко реагувати на зміну кон'юнктури ринку праці, приймати обґрунтовані управлінські рішення. Найбільше це стосується фахівців із вищою освітою, оскільки саме вони складають основну частку людського капіталу підприємств, організацій, установ та здатні створювати інноваційні продукти, засновані на нових технологіях. Аналіз структури інноваційного сектору економіки підтверджує висновок, що освіта і наука є одними з основних галузей інноваційної діяльності. Перетворення знань в економічний ресурс є домінантою економіки, що базується на знаннях, а інновації – її невід'ємна складова. Сьогодні людські потреби обумовлюють глибинні зміни

в різних сферах, активізують перехід від жорстко регламентованих форм поширення знань до освіти упродовж усього життя.

Загострення енергетичної кризи та нарощення її масштабу пришвидшують необхідність зміни парадигми суспільного розвитку, переходу до нового технологічного укладу, удосконалення організаційних форм господарювання. Стає все більш актуальною проблема зміни, удосконалення концепції й суб'єкта господарювання. Для забезпечення сталого розвитку він повинен бути конкурентоспроможним як з позицій його структурної організації, так і з позицій здатності адаптуватися до впливів факторів зовнішнього середовища у процесі функціонування. Беззаперечним є той факт, що з метою підвищення ефективності функціонування, усунення затратних методів господарювання кожен суб'єкт повинен реально оцінювати як величину витрат на виробництво, власне кадрове та фінансове становище, так і становище потенційних партнерів. Природні ресурси, демографічний та екологічний стан за своєю кількістю, якістю та вагомістю значно впливають на вирішення завдань забезпечення сталого розвитку, який неможливий без знань, інновацій, нової філософії та етичних засад господарювання, що безпосередньо пов'язано з людським чинником. Тільки людина здатна вибудовувати систему цілей та розробляти конкретні заходи, спрямовані на подолання проблем у траєкторії досягнення результативних рішень. Тому вагома роль відводиться саме освітній сфері, де формується майбутній людський капітал держави, здатний вирішувати завдання інноваційного соціально-економічного розвитку загалом. Особливої гостроти, у час воєнного протистояння амбітним планам росії, набуває проблема взаємозалежності системи освіти, ринку праці та системи функціонування суб'єкта господарювання. Накопичення проблем, пов'язаних з формуванням, розвитком, використанням і відтворенням людських ресурсів, зумовило серйозне зацікавлення ними науковців. Зокрема, це знайшло своє вираження у розкритті сутності кадрового та інтелектуального потенціалів, людського капіталу, їх ролі в розвитку економіки держави, характеристик і компонентів, шляхів їх якісного формування та ефективного використання в

процесі трудової діяльності. Дану проблему активно досліджували Безсмертна В. В. [4], Гринкевич С. С. [5], Куценко В. І. [6], Смоляр Л. Г. [7] та інші.

Переміщення акцентів у бік сталого розвитку обумовлене потребою в адаптації положень концепції навчання протягом життя до умов діяльності підприємств у сучасних українських реаліях. Вона передбачає застосування освітніх технологій як інструменту підтримання високого рівня професіоналізму працівників, спонукання їх до конкуренції через високі стандарти підприємства, які висуваються до певної посади, використання інтелектуального потенціалу індивіда для створення потужної технологічної бази з метою отримання інтелектомісткої продукції тощо. Дана концепція передбачає врахування природних даних працівника, рівень його підготовки, здатність до самонавчання та самоорганізації, можливості професійного та кар'єрного зростання тощо. Сьогодні ж ринок освітніх послуг перебуває в умовах економічної, демографічної та політичної криз. У складній економічній ситуації на фоні війни в Україні виживуть тільки ті ЗВО, які гнучко переорієнтуються на науково-інноваційну діяльність і зможуть самі заробляти, виконуючи науково-дослідні розробки та надаючи консалтингові освітні послуги. Очевидно, що однією з причин низької інноваційної діяльності більшості українських вишів є недостатнє ресурсне, інформаційне та кадрове забезпечення з одного боку та напружена політична ситуація – з другого. Специфіка інноваційного розвитку освітньої системи потребує також впровадження інновацій у самому процесі управління освітньою системою. Освітній менеджмент повинен у умовах сьогоденних реалій не пристосовуватися до об'єктивних змін, а випереджати їх, формуючи нові перетворення. Основним стає не скільки нагромадження знань, як вміння знаходити й аналізувати інформацію, трансформуючи раніше отримані знання на ситуацію в нових умовах.

Отже, інноваційна освіта – це освіта, яка повинна базуватися на потужній науці, на новому методичному забезпеченні навчального процесу, на нових технологіях процесу навчання та на наданні спектру інноваційних освітніх послуг тощо. Допомогти у вирішенні цих завдань покликаний освітній менеджмент та маркетинг. Впровадження нових знань та технологій вимагає узгодженого

функціонування інноваційної системи науки, освіти, інформаційно-комунікаційної інфраструктури в єдиному правовому полі та регулятивному середовищі.

Література:

1. Ботнева Н. Ю. Образование и его влияние на рост экономики URL: <http://www.ibl.ru/konf/021210/105.html>. (дата звернення 20.09.2022р.).
2. Жукова В. О. Інноваційна модель розвитку вищого навчального закладу як чинник забезпечення високої якості підготовки фахівців URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/52.pdf. (дата звернення 20.09.2022р.)
3. Ващенко В. П. Инновационное образование: обусловленность и сущность URL: http://www.rier.ru/works/almanach/0001/almanach0001_219-226.pdf. (дата звернення 17.10.2022 р.)
4. Безсмертна В.В. Стратегія управління кадровим потенціалом підприємства. *Економіка и управление: Научно-практический журнал*. 2008. № 3. С. 48 – 53.
5. Гринкевич С.С. Формування трудового потенціалу: проблеми та напрями забезпечення його розвитку. *Економіка, планування і управління в лісовиробничому комплексі: Наук. вісник*. 2006. Вип. 16.3. С. 168–173.
6. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): монографія. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. 818 с.
7. Смоляр Л. Г. Дослідження тенденцій розвитку кадрового потенціалу на промислових підприємствах України. *Економіка і держава*. 2008. №5 С. 96-99.

Abstract. *Innovativeness is becoming the leading paradigm of the economy, in particular of modern education, which in the conditions of the global transformation process needs to reorient it to the innovative path of development. Ukraine, as a European state, has entered the era of digital technologies, where the resource of knowledge becomes the root cause of economic growth.*

Keywords: *education, business entity, capital, development, Ukraine, human resource.*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

КУЧМІЙОВА Тетяна

канд. екон. наук, доцент кафедри інформаційних систем і технологій

*Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

КАРПУК Ірини

*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

***Анотація:** Розглянуто екологічні проблеми, які виникли під час вторгнення, Російської Федерації на територію України. Ядерна небезпека та її наслідки.*

***Ключові слова:** екологічна безпека, екологічна система, кліматична нейтральність, еколокація, деескалація, екоцид, ядерна небезпека.*

Екологічні проблеми призводять до зміни всієї парадигми розвитку людства. Глобальна екологічна система досягла тієї критичної точки, в якій проблеми забруднення природи стали настільки серйозними, що примусили задуматися про розвиток всієї земної цивілізації. Екологічні проблеми, що гостро зазвучали – нарівні з економічними та енергетичними – поставили під сумнів перспективу збереження людського роду. Уявлення про міжнародну безпеку наповнилися новим змістом: тепер вони не зводилися тільки до військово-політичної складової, характерної для нового і новітнього часу, але містить і людську компоненту. Найважливішою частиною якої стала – екологічна безпека.

Війна в Україні впливає на продовольчу безпеку, екологічну безпеку, має економічні наслідки для всіх країн світу та спільного майбутнього. Увесь світ усвідомлює, одну просту істину: будь-який воєнний конфлікт не має локального характеру, коли йдеться про довкілля. Екосистеми не можна розділити умовними кордонами, просто намалювавши їх на карті. Якщо руйнується природна рівновага в одній геолокації, це обов'язково відчує інша.

Війна Російської Федерації в Україні – це перший за останні 20 років міжнародний конфлікт із такою значною та непоправною шкодою довкіллю. З перших днів вторгнення росіян вже можемо говорити про 257 випадків екоциду, а саме:

- підриви складів паливно-мастильних матеріалів, сховищ нафтопродуктів з відповідними наслідками для довкілля;
- авіаудари по підприємствах, які використовують небезпечні хімічні речовини у виробництві;
- пошкодження та руйнування очисних споруд і вилив стоків у водойми;
- пошкодження ґрунтового покриву (горіння лісів – особливо на територіях природно-заповідного фонду);
- від ворожої техніки гине європейське біорізноманіття. Це тисячі видів рослин, які занесені до Червоної книги України та охороняються законом. Бойові дії порушують спокій диких тварин. Вони або гинуть, або намагаються втекти з гарячих точок.

Росія веде бойові дії на заповідних територіях міжнародного та європейського значення, чим знищує середовища існування рідкісних і ендемічних видів та оселищ. Це може змінити поведінку птахів, включаючи їх міграцію. Щоб всі розуміли, якими можуть бути наслідки від вторгнення в Україну, наведемо такий приклад. Коли, у 2015 році, російські війська почали використовувати Криву косу на Донеччині для висадки десанту, там зникло усе різноманіття птахів. Хоча до цього на узбережжі масово гніздилися три тисячі пар червонокнижних мартинів каспійських. Це була їхня найбільша колонія в Європі.

Воєнні дії нищать ліси України, що також впливає на продовольчу безпеку усього світу. Зараз бойові дії відбуваються у східних та південних областях України. Для цих регіонів характерна низька лісистість, але вони виконують захисні функції. Знищення та пошкодження лісосмуг позначиться на кліматичних умовах цих регіонів та може призвести до значних ерозійних процесів. На півдні України наслідками можуть бути вітрова ерозія та опустелювання, а це вплине на сільське господарство. Загалом, майже три мільйони гектарів лісу в Україні були охоплені війною від початку повномасштабного вторгнення рашистів. Для порівняння – це майже територія Бельгії. Коли ж окупанти під тиском української зброї з ганьбою втікали із Житомирщини, Київщини, Чернігівщини та Сумщини, під окупацією залишається 567 тисяч гектарів лісів України.

Забруднення від обстрілів не має кордонів, понад 2,5 тисячі ракет Росія випустила по Україні із 24 лютого. Ворожі снаряди, які щодня влучають у нашу критичну інфраструктуру та житлові будинки, спричиняють значні загоряння, у тому числі лісів. Це призводить до значного забруднення атмосферного повітря небезпечними речовинами.

Під час детонації ракет та снарядів утворюється низка хімічних сполук – чадний газ, бурий газ, діоксид азоту, формальдегід тощо. Під час вибуху всі речовини проходять повне окиснення, а продукти хімічної реакції вивільняються в атмосферу.

Варто враховувати, що окупанти обстрілюють наші нафтобази, промислові підприємства, які використовують у своїй діяльності різні хімічні речовини. Це десятки тисяч тон вивільнених в атмосферу шкідливих речовин. При цьому забруднене повітря не має кордонів. Викиди в атмосферне повітря, що були спричинені воєнною агресією РФ на території України, переносяться, осідають та мають вплив на території інших держав, іноді на відстані в тисячі кілометрів.

Забруднення річок внаслідок російської агресії також може торкнутися і сусідніх країн. Адже ми ділимо великі річки, такі як, Дунай, Дністер, Прут, Тиса і Західний Буг з країнами-сусідами: Польщею, Угорщиною, Румунією та Молдовою.

До вторгнення людство ще не знало випадків, щоб території атомних станцій ставали майданчиками військових операцій. Проте 24 лютого Росія захопила Чорнобильську АЕС, а 4 березня – Запорізьку АЕС, перетворивши їх на зони воєнних дій. Безпосередню загрозу обстрілу зазнала і Південноукраїнська АЕС. Це повністю порушує міжнародні угоди, які сама країна-окупант і підписувала. Використання у військових цілях атомних станцій – взагалі дія, яку неможливо уявити у сучасному цивілізованому світі. На це здатні лише терористи, якими, власне і є російські військові. Запорізька АЕС досі перебуває під контролем окупантів. Територію Чорнобильської зони вони залишили 31 березня. Однак наслідки їхнього знаходження виявилися катастрофічними. Було проведене німецьке Greenpeace незалежне розслідування, яке показало, що військо

захоплення Чорнобильської зони призвело до збільшення рівня радіації на окупованих територіях Полісся.

Ядерний тероризм Росії продовжується. Сьогодні постійно приходять тривожні новини із Запорізької АЕС, аварію на якій експерти вже порівнюють чи то з новим Чорнобилем, чи то з новою Фукусімою. Як буде розвиватися ситуація далі – невідомо, але очевидно одне. Член громадської ради з управління зоною відчуження, Ярослав Ємельяненко, наголосив: «Поки на території АЕС є хоч один озброєний окупант – існує ймовірність ядерної катастрофи».

Ми знаємо, що війна закінчиться перемогою України, і всі українці повернуться додому, відбудуємо наші міста. На відновлення природи, на жаль, потрібно буде більше часу та сил. Можуть пройти десятиліття, але все ж таки природа відновиться, а наше життя буде організовано так, щоб рухатися в гармонії з довкіллям. Війна ж залишиться у минулому страшному нагадуванні того, до чого може довести радянська імперська логіка. Віримо у наші ЗСУ та Перемогу України! Продовжуємо працювати заради спільного майбутнього!

Література:

1. Про затвердження Положення про організацію екологічної безпеки в Міністерстві оборони України та Збройних силах України: від 10.08.2015 р., No 396. – Офіц. вид.–К. : Вид-во М-ва оборони України, 2015.–16 с. – (Нормативний документ Міноборони України. Наказ).

2. Екологічні наслідки війни. Пів року болю України URL: <https://eco.rayon.in.ua/blogs/536709-ekologichni-naslidki-viyni-piv-roku-bolyu-ukraini> (дата звернення: 24.10.2022)

3. Ситник Ю.І. Напрями вдосконалення природоохоронної діяльності в Збройних Силах України / Ю.І. Ситник, О.І. Лисенко, С.М. Чумаченко та ін. – К. : Вид-во ННДЦ ОТ і ВБ України, 2006. – 424 с

4. Бомба сповільненої дії: чому світ не може ігнорувати екологічні наслідки війни в Україні. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/249216/> (дата звернення: 24.10.2022)

Abstract: *The environmental problems that arose during the invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine are considered. Nuclear danger and its consequences.*

Key words: *ecological safety, ecological system, climate neutrality, echolocation, de-escalation, ecocide, nuclear danger.*

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ГЕОДЕЗИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВЕРДЛОВИН

МЕТОШОП Ірина,
к.е.н, доцент, доцент
кафедра прикладної економіки,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна
ГАСВІЙ Віталій, начальник партії,
ФГУ «Укргазпромгеофізика»,
м. Коломия, Україна

Анотація. У дослідженні проведений огляд підходів до проведення оцінювання ефективності використання виробничих ресурсів підприємств, відібрана система ключових показників, які дають змогу контролювати ефективність їх використання та проведений аналіз даних показників ДГП «Укргеофізика».

Ключові слова: ресурси, виробничі ресурси, ефективність, використання, підхід, оцінювання, показники.

Вивчення ефективності використання виробничих ресурсів підприємства мало завжди особливе значення, оскільки діяльність усіх суб'єктів господарювання полягає у досягненні максимальних результатів роботи при мінімізації витрат, насамперед зниження собівартості продукції та необґрунтованих втрат ресурсів. Уміння ефективно управляти ресурсами бізнесу є конкурентною перевагою й у сучасних умовах, оскільки відіграє важливе значення у досягненні успіху, подальшого розвитку та його конкурентоспроможності.

На сьогодні є значна кількість науковців, що присвятили свої дослідження питанням оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства та виробничих ресурсів зокрема. Серед них Н. М. Василик [1], А. О. Даценко та Ю. А. Опанасюк [2], О. В. Дашавська та Т. Р. Бабалов [3], В. В. Россоха та І. В. Науменко [6], О. А. Стахів та Т. Л. Адамчук [7], В. В. Тарасова [8], Н. М. Чухраєва та К. В. Циганова [9], О. І. Шаманська [10] тощо. Усі сформовані ними підходи ґрунтуються переважно на виокремленні системи показників для проведення дослідження та визначенні інтегрального показника, використовуючи різні підходи до його визначення.

Проаналізувавши публікації [1,2,3,4,7,8,9,10] бачимо, що загальноприйнятого методу оцінювання не існує. Різні автори пропонують власні підходи щодо оцінювання ефективності використання виробничого потенціалу. Оскільки, ресурси, що застосовують підприємства різних галузей промисловості мають свої особливості, то кожній галузі будуть характерні і свої особливості щодо підбору системи показників для їх оцінювання. Більшість пропонованих досліджень характерні для промислових підприємств та аграрного сектору економіки, у той час як нафтогазовим підприємствам надано незначної уваги.

Тому метою даного дослідження є узагальнення наявних підходів щодо оцінювання і виокремлення власного підходу, результати якого дадуть можливість дослідити ефективність використання виробничих ресурсів підприємствами, що здійснюють геофізичні дослідження свердловин.

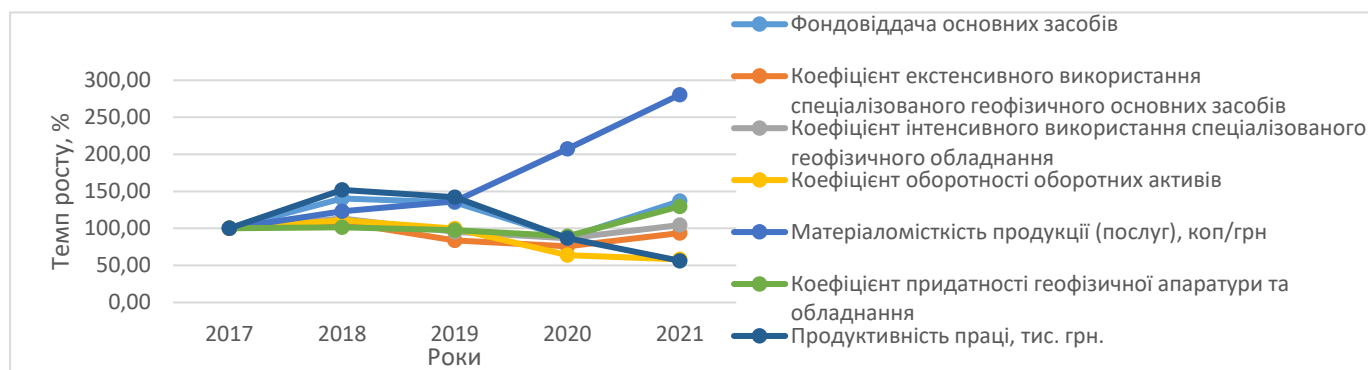
Як бачимо, більшість авторів намагається охопити якомога більше показників при оцінюванні ефективності використання виробничих ресурсів, однак, на наш погляд, це не завжди є доречним у використанні на практиці. Багато із наведених показників є взаємооберненими, до прикладу фондівдача та фондоозброєність, знос та придатність основних засобів, Деякі з них не відображають ефективність використання ресурсів, а вказують на їх наявність чи зростання. Так до прикладу у роботах [2,3,6] включені показники вартості основних засобів їх оновлення чи озброєність праці, наявна чисельність персоналу та її збільшення. Наявність ресурсів ще не свідчить про те, що ефективність використання їх підвищиться. Керівнику необхідно зосередити свою увагу на невеликій групі показників, які максимально будуть характеризувати ефективність використання ресурсів. На наш погляд, найбільш вдалимими будуть фондівдача, показники інтенсивного та екстенсивного використання обладнання, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт оборотності оборотних засобів, матеріаломісткість та продуктивність праці.

Щодо підприємств геофізичних досліджень свердловин сьогодні – це невеличкі регіональні підприємства частина з яких була приватизована, а частина увійшла до складу ДГП «Укргеофізика». Науково-методичний напрямок роботи у

ДГП «Укргеофізиці» майже відсутній, мало хто з фахівців може і хоче досліджувати та впроваджувати нові складні вітчизняні технології. Сьогодні є ще багато невикористаного потенціалу передових, потужних систем обробки та інтерпретації у геофізиці. Однак, загальний рівень української геофізики відстає від світового, тому для виконання завдань залучаються іноземні фахівці.

Найвідоміші лідери компанії «Великої четвірки» (Schlumberger, Weatherford, Baker Hughes і Halliburton) розробили технології, які використовують для забезпечення своїх лідерських позицій на світовому ринку.

Проведені нами розрахунки відібраних вище показників та розрахунків їхньої динаміки зображений на рис.1, показав що за п'ять років вони погіршуються.

* Розраховано та сформовано авторами на основі інформації [5]

Рисунок 1 - Динаміка показників ефективності використання виробничих ресурсів ДГП «Укргеофізика»

Так знижуються коефіцієнти екстенсивного та інтенсивного використання обладнання до 2020 року. Загалом значення цих показників є досить низькими, що зумовлено особливістю діяльності таких підприємств. Показник ефективності використання основних засобів має тенденцію до зростання з 2017 до 2018 року на 40,36%, а у 2019 та 2020 спостерігається спад фондовіддачі на 3,81% та 35,23% відповідно. У 2021 році бачимо зростання ефективності використання основних засобів на 56,5% порівняно із 2020 роком. Незважаючи на це, коефіцієнт придатності геофізичної апаратури та обладнання є критично низьким. Його значення залишається практично незмінним упродовж усього досліджуваного періоду. ДГП "Укргеофізика" при проведенні сейсмозвідувальних робіт використовує іноземне обладнання, яке в Україні не виробляється, а саме: сейсмічні станції, геофони, кабелі (виробництва Росії та США), сейсмічні

вібратори (виробництва Білорусі, США та Франції). Як зазначається у [4] дане обладнання придбано у 1988–2006 роках і станом на 01.10.2018 його знос становить 99,9%. Така ж ситуація зберігається й досі. Невиділення належних коштів державного бюджету на виконання завдань та заходів Загальнодержавної програми спричинило недовиконання запланованих регіональних геологічних досліджень і, в результаті, – недоотримання запланованих приростів запасів і ресурсів корисних копалин.

Також спостерігаємо щорічне зростання матеріаломісткості продукції, а значення коефіцієнта оборотності оборотних активів та продуктивності праці працівників знижується майже удвічі порівняно із базовим 2017 роком, а це означає, що як дохід так і прибутки підприємства також значно зменшаться.

Отже, проведені дослідження показали, що сьогодні національні геофізичні дослідження свердловин у країні проводяться переважно на старих комплексах і обладнанні та застарілими методами. Тому геофізиці української нафтогазової промисловості вийти на світовий рівень неможливо. Шлях подолання цього відставання традиційний – створення стимулів, підвищення творчого значення фахівців, пошук нових науково-методичної роботи, проведення доступних для фахівців державних підприємств науково-практичних конференцій тощо.

Продовження даного дослідження буде полягати у розробленні методики оцінювання інтегрального показника та визначенні його зміни на підприємствах що проводять геофізичні дослідження свердловин.

Література:

1. Василик Н. М. Оцінка ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства. Економічний аналіз. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 154-161. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1568/6565656664>
2. Даценко А. О. , Опанасюк Ю.А. Оцінка ефективності використання виробничих ресурсів промислового підприємства. Матеріали надійшли 15 грудня 2017 р. URL: <https://me.fem.sumdu.edu.ua/docs/d150.pdf>
3. Дашевська О.В., Бабалов Т.Р. Методика оцінки ресурсного потенціалу підприємств нафтогазової галузі. БІЗНЕСІНФОРМ №3. 2012. С.119-122. URL:

4. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на розвиток мінерально-сировинної бази. Київ. 2019. 62с. URL:https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/8-3_2019/Zvit_8-3-2019.pdf

5. Офіційний сайт. Державна служба геології та надр України. URL:<https://www.geo.gov.ua/diyalnist/budget/>

6. Россоха В.В., Науменко І.В., Економіка АПК, 2017, № 1 С.60-67 . URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11944/Rossoha_Naumenko_Intehralna_otsinka_efektyvnosti_vykorystannia.pdf?sequence=3

7. Стахів О. А., Адамчук Т. Л. Ефективність використання потенціалу сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка № 3, 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5786>

8. Тарасова В. В. Оцінка видової ефективності використання ресурсів. Ефективна економіка № 6, 2010. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=243>

9. Чухраєва Н.М., Циганова К.В. Оцінювання ефективності використання ресурсів у підприємницькій діяльності. URL: <https://bit.ly/3RWYahk>

10. Шаманська О. І. Система оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств апк. Ефективна економіка № 2, 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4776>

Abstract. *In the study, an overview of approaches to assessing the efficiency of the use of production resources of enterprises was carried out, a system of key indicators was selected, which make it possible to control the efficiency of their use, and an analysis of the data of the indicators of the Ukrgeofizyka State Enterprise was carried out.*

Keywords: *resources, production resources, efficiency, use, approach, evaluation, indicators.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ

*МИТРОФАНОВА Юлія, здобувач вищої освіти групи Б 5/1
обліково-фінансового факультету, МНАУ
БАРИШЕВСЬКА Інна, канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет*

Анотація: досліджено поняття оптимізації бухгалтерського обліку та основні принципи та засади її здійснення

Ключові слова: облік, оптимізація, методологія, зміни, процес

Разом із технологічним та соціально-економічним розвитком суспільства, з'являються можливості та потреби щодо оптимізації та модернізації облікових процесів, які б актуалізували систему обліку на підприємствах відповідно до сучасних умов господарювання. Оптимізація обліку здатна принести значні позитивні результати підприємству, якщо одночасно із технічним оновленням відбуваються відповідні зміни у законодавчо-нормативному середовищі підприємства та у методології обліку на підприємстві.

У компетенції підприємства не тільки здійснення змін програмного та технічного забезпечення, а й здійснення змін методології обліку, сукупності прийомів, методів та засобів обліку, принципів взаємодії в бухгалтерській службі, які дозволяють більш об'єктивно відображати облікову інформацію та підвищують ефективність дії людського фактора.

Методологія обліку – це сукупність принципів, правил, методів тощо, які застосовуються для виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, зберігання, узагальнення та передачі інформації про господарську діяльність підприємства користувачам. Методологія конкретно визначає як саме має здійснюватися бухгалтерський облік в усіх його аспектах, у тому числі у сфері його оптимізації [1].

Оптимізація обліку на рівні підприємства можна тлумачити як процес покращення системи бухгалтерського обліку, її приведення у максимальну відповідність із потребами підприємства та суспільства, принципами

бухгалтерського обліку та фінансової звітності, вимогами законодавства за найменших витрат [2].

Оптимізація обліку вимагає дотримання принципів оптимізації (ці принципи мають загальний характер, але їх конкретне застосування залежить від галузі), які забезпечують результативність даного процесу:

- чітко визначений критерій оптимальності – необхідно розуміння того, що ми плануємо оптимізувати, що буде вважатись успішним результатом оптимізаційного процесу (наприклад, зниження трудомісткості або автоматизація бухгалтерських процесів);

- врахування параметрів, що варіюються – зміна таких параметрів може впливати на результативність процесу, також слід враховувати, що такі параметри не є сталими та можуть активно змінюватись, а тому їх необхідно виявити та впливати на них, контролювати або адаптуватись до їх зміни (наприклад, зростання цін на оплату бухгалтерських програм, рівень кваліфікації бухгалтера тощо);

- врахування обмежень – ряд вхідних параметрів буде обмежувати можливості змін, досягнення бажаної оптимальності, у зв'язку з чим буде необхідно відмовлятися від певних змін назавжди або на певний період (обмеженням може бути малий бюджет на впровадження змін) [3].

Оптимізація облікового процесу містить наступні характеристики:

- протягом здійснення оптимізації (та в результаті її здійснення) підприємство має дотримуватись законодавства;

- оптимізація обліку містить дві складові: технологічну (впровадження нових програмних засобів, технічних інновацій) та методичну (обґрунтований перегляд облікової політики, зміни в порядку документообігу тощо);

- відсутність суперечності між оптимізованими ділянками обліку та системою обліку в цілому;

- система бухгалтерського обліку має максимально точно та своєчасно відображати інформацію про стан господарської діяльності підприємства;

- ефективна оптимізація бухгалтерського обліку має бути економічною, тобто опиратись на наявні ресурси, а результат оптимізації має приносити вигоди, які перевищують витрати.

Отже, оптимізація бухгалтерського обліку є процесом спрямованим на його удосконалення в технічному, методологічному та економічному аспектах. Оптимізація обліку, орієнтована на позитивний результат, ґрунтується на засадах, які можуть бути загальними або специфічними бухгалтерськими, які відбиті у даній роботі.

Література:

1. Поліщук В., Зінкевич М. Метод бухгалтерського обліку: поняття, сутність, елементи. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування»*. 11-12 травня 2017 р. С. 122-123

2. Островерха Р.Е. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку: організаційний аспект. *Економічний вісник*. 2017. № 1. С. 167-175.

3. Винниченко Н.В., Лінська А.С. Проблеми оптимізації облікового процесу на сільськогосподарських підприємствах. *Ефективна економіка*. № 12. 2017

Abstract: *the concept of optimization of accounting and the main principles and principles of its implementation are studied*

Key words: *accounting, optimization, methodology, changes, process*

СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

ЛУНКІНА Тетяна,
д-р екон. наук, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна
ТІТАРЕНКО Анастасія, здобувач вищої освіти,
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджено соціально-економічний розвиток України в умовах воєнного часу. Розглянуто взаємозв'язок між консолідованим суспільством та економікою в державі. Визначено фактори які впливають на розвиток економіки.

Ключові слова: соціально- економічний розвиток, консолідація, економіка, соціум.

Соціально-економічний розвиток України це актуальна тема на сьогодні, оскільки можна простежити за соціальними та економічними показниками. Соціально-економічний розвиток будь-якої країни показує залежність між рівнем економічного розвитку та розв'язанням соціальних проблем і її господарчих суб'єктів. Отже, це процес трансформації відносин між економічними суб'єктами та соціальними групами населення.

Якщо розглядати соціальний розвиток, то український народ став консолідованим суспільством. Консолідація – це згуртування або об'єднання суспільства. Найважливіша передумова формування громадянського суспільства – самоорганізація громадян, завдяки якій утворюється основа громадянського суспільства у вигляді його інститутів і організацій, яка робить його усталеною та стійкою системою. Як наголошує А. Колодій, основу національної консолідації становлять не лише такі формальні ознаки, як усвідомлення належності до однієї держави, громадянство, а й спільні інтереси та значна міра культурної єдності, яка виникає завдяки формуванню в полікультурному суспільстві значного обсягу поділюваної усіма культури, котра обслуговує суспільні інститути та яку називають соціетальною [1].

Таким чином, багато людей почали займатися волонтерською діяльністю, як на місцевому рівні, так і на міжнародному рівні. За допомогою консолідації люди

створюють колективні збори коштів, які своєю чергою ідуть не тільки на допомогу ЗСУ, а й на допомогу мешканцям міст які знаходяться в прифронтових містах. Кожен свідомий громадян робить свій певний вклад до розвитку та до перемоги. Наприклад, підприємець який займається продажем продуктів. Кожен день в магазин приходять покупці, відповідно власник має прибуток з якого він сплачує податки та збори, також робить благодійні внески. Отже, економіка країни працює й найголовніше українські військові мають все необхідне обладнання для захисту України.

Економічний розвиток – це не лише про гроші та підвищення загального добробуту громадян. Звичайно, якісне покращення рівня життя є кінцевою метою трансформацій, однак шлях для досягнення цієї мети є комплексним, а методи, подекуди, – не такими очевидними [2].

Економіка України зазнає колосальних збитків від російської збройної агресії, й наразі ці втрати оцінити важко, адже війна триває. Однак, усі ми розуміємо, що битви виграє армія, а війну – економіка. Україна — дуже великий гравець на світовому продовольчому ринку. До війни ми експортували понад 15% від світового продовольства кукурудзи та близько 10% зернових. Тобто ми були в одному та іншому сегменті одним із найбільших світових експортерів. Однак, зараз український продовольчий ринок знаходиться у кризовому стані [3].

Отже, соціально-економічний розвиток України наразі перебуває в скрутному становище. Війна спонукала людей стати консолідованим суспільством, адже армія потребувала допомоги людей. Тепер й економіка потребує допомоги, необхідно відновлювати малий, середній та великий бізнеси в Україні. Але для відновлення економіки потрібні люди, тому влада повинна замотивувати біженців повернутися в країну для відбудови України та економіки.

Література:

1. Луцишин Г. Вплив інститутів громадянського суспільства на процес національної консолідації в сучасній Україні. *Наукові записки*. 2015. Вип. 4 (78). С. 22.
2. Урядовий портал. Економічний розвиток. URL : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya> (дата звернення :21.09.2022).
3. Українська економіка під час війни. Що далі? - European Business Association. *European Business Association*. URL : <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/> (дата звернення: 21.09.2022).

Abstract: *The socio-economic development of Ukraine in wartime conditions is studied. The relationship between the consolidated society and the economy in the state is considered. The factors affecting the development of the economy are determined.*

Keywords: *socio-economic development, consolidation, economy, society.*

ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

ХВОСТИНА Інеса,
К. е. н., доцент, доцент
кафедри прикладної економіки,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна
ПАНЕВНИК Тетяна,
К. е. н., доцент, доцент
кафедри прикладної економіки,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація: У роботі зазначено, що у сучасних умовах з метою забезпечення сталого економічного зростання країни та підвищення конкурентоспроможності національної економіки необхідно забезпечити розвиток науково-технічного та дослідницького секторів. Досліджено глобальний інноваційний індекс, Інноваційний індекс агентства Bloomberg, Зведений Інноваційний Індекс України за 2019–2022 рр. Визначено необхідність встановлення пріоритету створення нової системи взаємовідносин науки, бізнесу і суспільства для розвитку України у повоєнний період з метою підтримки і розвитку інтелектуального потенціалу і інновацій та їх інтеграцією з наявними виробничими ресурсами всіх регіонів країни для вкрай необхідного поштовху у відновленні економіки держави.

Ключеві слова: інноваційна спроможність, сталий розвиток, повоєнний період, глобальний інноваційний індекс.

Стратегічним напрямом прогресивних соціально-економічних перетворень в країні є забезпечення сталого розвитку України на основі підвищення її конкурентоспроможності, зокрема, створення новітньої конкурентоспроможної науково-технічної продукції для потреб держави.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних питань інноваційного розвитку здійснено такими науковцями, як: Гейця В.М., Іщенко І.О., Кваша О.С., Коваленко О.В., Корогодова О.О., Смесова В.Л., Хаєцька О.П., Чех Л.М. та інших. У роботах вчених закладено науковий фундамент із питань. Водночас формується нова парадигма розвитку України, яка ґрунтується на модернізації економіки, підвищенні ефективності політики у сфері досліджень та інновацій. Це зумовлює фундаментально іншого підходу і потребують теоретико-практичних дослідженнях у цьому напрямі.

Розвиток глобалізаційних процесів призвів до інтеграції ресурсів і бізнесів та посилення міжнародних економічних зв'язків. Економіка багатьох країн все більше долучається до отримання переваг від можливостей глобального ринку, використання нових технологій та забезпечення на цій основі свого економічного розвитку.

Зважаючи на економічні особливості кожної країни, їх інноваційні шляхи є індивідуальними, але існують загальні механізми, які можуть підтримувати сталий розвиток економіки, особливо в країнах із середнім або низьким технологічним потенціалом. Для відновлення економіки України в повоєнний період необхідно впровадити цілісну національну науково-технічну та інноваційну політику. Так, за даними forbes.ua, через війну Україна вже втратила щонайменше 30-50% виробничих потужностей, переважно на сході країни. Лише 1% українських компаній досі не зазнали збитків унаслідок військових дій.

Епоха глобалізації знизила значимість національних наукових інституцій. Розвиток інформаційних технологій суттєво пришвидшив як обмін знаннями, так і процес трансформації наукових ідей у дослідно-конструкторські розробки і

промислові зразки. Це створило ілюзію того, що вітчизняні наукові центри не потребують достатньої державної підтримки, особливо якщо бюджетні ресурси є обмеженими. Система управління науковими дослідженнями і система організації науки в даний час мають бути суттєво реформовані. За 10 останніх років (з 2010 р. по 2020 р.) реальні обсяги наукових досліджень і розробок в Україні скоротилися на 45%, чисельність дослідників України скоротилась більш, ніж вдвічі (на 62%). Україна ввійшла до числа країн з найменшою концентрацією дослідників (11 осіб на 10000 населення проти 55 в країнах Європи та ОЕСР). Виконані в Україні дослідження і розробки в 2020 р. становили лише 0,4% ВВП, в той час як в середньому по країнах ОЕСР цей показник становить 2% ВВП; у Швейцарії – 3,4%; Кореї – 4,2%; Ізраїлі – 4,3% ВВП. [5]

Стан розвитку інноваційної діяльності в Україні відображено в міжнародних рейтингах, що досліджують інноваційний клімат країн (Глобальний індекс інновацій), рівень інноваційності (Інноваційний індекс агентства Bloomberg), рівень науково-технологічного та інноваційного розвитку (Зведений Інноваційний Індекс), конкурентоспроможність талантів (Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів) тощо (рис.1.1).

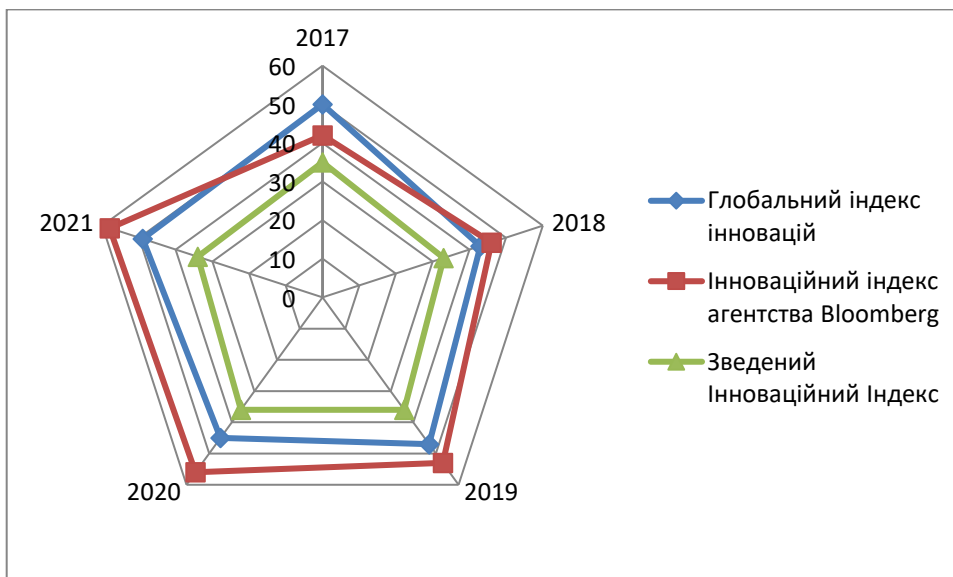

Рисунок 1 – Позиція України в міжнародних рейтингах інноваційної спроможності

Джерело: узагальнено авторами за інформацією [1,2,3,4]

В Глобальному індексі інновації (the Global Innovation Index) [2] у 2021 р. Україні зайняла 49 місце серед 132 країн, що досліджувались. Разом з тим, серед 39 європейських країн – 32 місце. При цьому вищі позиції в цьому рейтингу посіли Румунія (48 місце), Греція (47), Індія (46), В'єтнам (44). Але достатньо високі позиції України у сфері інноваційних результатів (знання і технологічні результати – 25 місце) в умовах суттєво гірших показників ресурсного забезпечення (інфраструктура – 94 місце, інституції – 91, складність ринку – 99, складність ведення бізнесу – 63) свідчать про високий рівень освітньо-наукового потенціалу, який повинен стати каталізатором відновлення та подальшого розвитку економіки.

Відповідно до Інноваційного індекса Bloomberg (the Bloomberg Innovation Index) [3] можна прослідкувати незадовільні позиції та значне погіршення рівня інноваційності з 2017 р. (42 місце) по 2021 р. (58 місце серед 60 країн). Найгірший показник у 2021 р. мають дослідження і розробки (59 місце), найкращий – патентна активність (36 місце). Це свідчить про суттєві проблеми в процесі комерціалізації наукових розробок та відсутність дієвого механізму впровадження інновацій у господарську діяльність.

Ефективність національних інноваційних систем визначається Зведеним Інноваційним Індексом (Summary Innovation Index) [4]. Усі країни в рейтингу розподіляються на «інноваційних лідерів», «активних інноваторів», «помірних інноваторів» та «повільних інноваторів» (табл.1).

Таблиця 1 Зведений інноваційний індекс за 2021 р. відносно середнього по ЄС

Статус країни	% від середнього показника по ЄС	Країни
Інноваційні лідери	вище 125 %	Швейцарія, Швеція, Фінляндія, Данія, Бельгія, Нідерланди
Активні інноватори	100-125 %	Велика Британія, Німеччина, Люксембург, Австрія, Норвегія, Естонія, Ісландія, Ізраїль, Франція, Ірландія
Помірні інноватори	70-100 %	Італія, Кіпр, Мальта, Словенія, Іспанія, Чехія, Литва, Португалія, Греція
Повільні інноватори	нижче 70 %	Хорватія, Угорщина, Сербія, Словаччина, Польща, Латвія, Туреччина, Монтенегро, Болгарія, Македонія, Боснія і Герцоговина, Румунія, Україна

Джерело: узагальнено авторами за інформацією [1,4]

Україна за рівнем показників входить в коло країн – «повільних інноваторів» і разом з тим віднесена до числа нових інноваторів або тих, що формуються. Це підтверджує наявність значного, але нереалізованого інноваційного потенціалу.

Ключову роль у науково-технологічного розвитку України у повоєнний період відіграє стан розвитку національної науки та рівень її підтримки з боку держави, як з позиції фінансування фундаментальних досліджень так і поширенні знань інновацій для всього суспільства. [6]. Запровадження європейських стандартів у сфері організації виконання та фінансування наукових досліджень. Виникає необхідність розроблення і втілення єдиної узгодженої науково-технічної та інноваційної політики, здійснення реальних кроків щодо реалізації необхідних структурних змін в економіці та науці, а також технологічної модернізації виробництва та стимулювання бізнесу до інновацій. В умовах дефіциту бюджету тільки об'єднання ресурсів та зусиль держави, наукової спільноти та бізнесових структур дозволить провести модернізацію економіки.

Тому необхідно вибудувати нову систему взаємовідносин науки, бізнесу і суспільства. Підвищити її значимість як у науково-технічному прогресі та інноваціях, так і в посиленні обороноздатності країни та забезпечувати стійкі темпи зростання в довгостроковій перспективі.

Література

1. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році: науковоаналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2022. – 93 с
2. The Global Innovation Index 2021. URL : https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf (дата звернення: 20.10.2022).
3. Bloomberg (2022), “The Bloomberg innovation index”. URL : <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-innovative-countries> (дата звернення: 20.10.2022).
4. European Innovation Scoreboard 2021. European Innovation Scoreboard 2021 // <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45973><https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45973> (дата звернення: 22.10.2022).
5. Данилишин Б.М. Про роль національної науки у відродженні України // https://lb.ua > 515894_pro_rol_natsionalnoi_nauki (дата звернення: 23.10.2022).
6. Паневник Т. М., Болгарова Н. К. Формування інноваційних систем як середовища відкритих інновацій. Бізнес Інформ. 2020. №8. С. 53–59.

Abstract: *In the work, in modern conditions, in order to ensure sustainable economic growth of the country and increase the competitiveness of the national economy, it is necessary to ensure the development of the scientific, technical and research sectors. The global innovation index, the Bloomberg Innovation Index, and the Consolidated Innovation Index of Ukraine for 2019–2022 were studied. The need to establish an optimal system of relations between science, business and society for the development of Ukraine in the post-war period in order to support and develop intellectual potential and innovations and their integration with the available production resources of all regions of the country for the extremely necessary impulse to development in the recovery of the state's economy.*

Key words: *innovative agility, sustainable development, post-war period, global innovation index.*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

ХОМА Світлана,

к-т екон. наук, доцент,

доцент кафедри обліку та оподаткування,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація. *Проаналізовано податкові зміни в законодавстві України та визначено податкові наслідки для платників податків. Проведено аналіз механізму справляння податку з продажу, податку з обороту та податку на додану вартість. Обґрунтовано універсальність діючої моделі оподаткування в Україні – поєднання застосування ПДВ і податку з обороту для суб'єктів підприємництва. Визначено перспективи подальших досліджень.*

Ключові слова: *оподаткування, податок на додану вартість, податок з продажу, податок з обороту.*

Зміни податкових умов ведення бізнесу мають як позитивний, так і негативний вплив на розвиток підприємницької діяльності. Необхідність пошуку нових напрямків у адмініструванні податку на додану вартість, посиленні його фіскальної ефективності та регуляторної функції обумовлює важливість досліджень питань оподаткування та актуалізує їх. Метою і завданням дослідження є розглянути особливості змін в оподаткуванні, спрямованих на підтримку бізнесу в умовах дії воєнного стану та дослідити доцільність застосування нових податкових правил після відміни воєнного стану.

Серед фахівців гостру дискусію про ефективність кардинальних змін у податковій системі викликало запровадження з метою податкової лібералізації та підтримки бізнесу в період воєнного стану 2%-у ставку від обороту замість ПДВ та податку на прибуток. Ми вважаємо, що насправді це не зміна в оподаткуванні ПДВ

чи податком на прибуток, це розширення сфери застосування особливостей спрощеної системи оподаткування.

Разом з тим, за таких складних економічних умов функціонування вітчизняних підприємств доцільно дослідити переваги та недоліки нової податкової політики, яку можна (або ні) провадити і після відміни воєнного стану.

Проведено аналіз механізму справляння податку з продажу, податку з обороту та податку на додану вартість.

Аналізуючи економічну сутність універсальних акцизів або, як їх ще називають, податків на споживання, можна стверджувати, що найпрозоріше адміністрування та нарахування характерне для податку з роздрібних продаж (податок на додану вартість. податок з обороту). При справлянні податку з роздрібною продажу складністю є встановлення кінцевого споживача. Недоліком також можна вважати надходження грошових коштів до державного бюджету один єдиний раз на етапі останньої реалізації товару. Оптимально збалансовує дохідність бюджету податок на додану вартість. Разом з тим, механізм стягнення ПДВ більшістю фахівців вважається надзвичайно корумпованим через відсутність наскрізного контролю державними органами за фактичною сплатою ПДВ, що призводить до розкрадання бюджетних коштів. Серед радикальних варіантів реформування ПДВ часто розглядають пропозицію його заміни на оподаткування податком з обороту. Цілком поділяємо узагальнення, що каскадний характер нарахування податку з обороту є причиною відмови від нього на користь податку на додану вартість. Адже чим складніша продукція та чим більше розвивається спеціалізація виробництва, тим більше оборотів та перетворень відбувається з одним і тим же товаром, який покращує свої властивості, а значить тим більше податкове навантаження на його кінцевого споживача.

Крім того, існує ряд очевидних причин, через які заміна ПДВ іншим податком неможлива. Важливим аспектом, який не дозволяє відмовитися від ПДВ – це стремління України стати країною-членом ЄС. Як відомо, в ЄС ні податку з обороту, ні роздрібною податку з продаж не існує, відповідно інтегрувати українську податкову систему у європейську без ПДВ неможливо.

Водночас Директивою Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року «Про спільну систему податку на додану вартість» для малих підприємств з огляду на види діяльності або структуру таких підприємств передбачено застосування спрощених процедур нарахування ПДВ у вигляді схем фіксованих ставок, за умови, що вони не призведуть до зменшення ПДВ.

Механізм застосування фіксованих ставок може передбачати оподаткування доходів податком з обороту, який представлений у вітчизняному законодавстві єдиним податком для спрощеної системи оподаткування.

Таким чином, результат дослідження зводиться до висновку, що діюча модель оподаткування в Україні є універсальною – поєднання застосування ПДВ і податку з обороту для суб'єктів підприємництва. Головною метою має бути подальше удосконалення цих платежів, їх адміністрування.

***Annotation.** The tax changes in Ukrainian legislation were analyzed and the tax consequences for taxpayers were determined. An analysis of the sales tax, turnover tax, and value added tax collection mechanism was conducted. The universality of the current model of taxation in Ukraine - a combination of the application of VAT and turnover tax for business entities - is substantiated. Prospects for further research are determined.*

***Keywords:** VAT, Sales Tax, Turnover Tax.*

ЗМІСТ

ENVIRONMENTAL SECURITY OF THE STATE: CHALLENGES OF THE PRESENT <i>Lunkina T., Vytko D.</i>	4
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ <i>БІЛЧЕНКО Олександр, ВОРОБІЙОВА Софія</i>	5
ПРОБЛЕМАТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ <i>БІЛЧЕНКО Олександр, ПРОСОЛОВ Олександр</i>	8
РОЗВИТОК БІОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ ТИПІВ НАУКОВОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ <i>БОРКО Тетяна, АНТИПОВА Світлана</i>	11
ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ НАУКИ <i>БОРКО Тетяна, БАТІЙ Юрій</i>	15
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ <i>БУРКОВСЬКА Алла, ШЕВЧЕНКО Артем</i>	18
ВПЛИВ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕ-РЕСТОРАНУ <i>ВАСИЛИК Оксана., САБАДОШ Вікторія</i>	21
ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ <i>ГОНЧАР Єва</i>	26
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ <i>ЖОВТА Наталія, БАРИШЕВСЬКА Інна</i>	28
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ <i>ЛУНКІНА Тетяна, ЗАДОРОЖНА Ольга</i>	32
АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖЕМЕНТ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>ЛУНКІНА Тетяна, ЗУБРИК Анастасія</i>	36
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: СПОСОБИ ПОШУКУ ТА ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ <i>КОВАЛЕНКО Артем</i>	39
ВИКОРИСТАННЯ ОЗОНОРУЙНИВИХ РЕЧОВИН ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ <i>КУРЕПІН Вячеслав, ІВАНЕНКО Валерія</i>	42
ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ <i>КУРЕПІН Вячеслав</i>	45
ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ <i>ЛЕСІК Ірина, РУДА Наталя</i>	49
АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА МОТИВАЦІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ АБИТУРІЄНТІВ ПРИ ВИБОРІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ <i>ЛЕСІК Ірина</i>	53
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБЛІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ВІДПУСТКИ БЕЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>ДУБІНІНА Марина, ЧЕБАН Юлія</i>	58
ОБЛІК РОБОЧОГО ЧАСУ МЕНЕДЖЕРА В УДОСКОНАЛЕННІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ <i>КОЗАЧЕНКО Лілія, КРАМАРЧУК Марина</i>	60
ІНВЕСТИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>КОСТИРКО Алла</i>	64

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ З МЕТОЮ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>ПОТРИВАСЬВА Наталія</i>	66
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ <i>СИРЦЕВА Світлана, ЯНКОВСЬКА Тетяна</i>	70
ВПЛИВ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>ЛУГОВА Ольга, БРИНДЗЯ Валерія</i>	73
АНАЛІЗ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНОГО БЛАГА»: ОСНОВНІ ПІДХОДИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ <i>Марущак Олександр</i>	77
ТУРИСТИЧНИЙ ЗБІР В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>МОСКАЛЕНКО Ярослав</i>	81
ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ <i>ПОБЕРЕЖЕЦЬ Ганна, БАГЛЮК Уляна</i>	85
СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛ. 50-Х – ТА НА ПОЧ. 60-Х РР. ХХ СТ. <i>ПОБЕРЕЖЕЦЬ Ганна</i>	88
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ <i>ПОЛІЩУК Аліна</i>	91
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ <i>ПЯТАЧУК Андрій</i>	94
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Сімків Лілія, Андрусів Уляна</i>	97
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ ЛИТВИ <i>СТАМАТ Вікторія, АСЕНКОВА Аліна</i>	100
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГУ <i>СТАМАТ Вікторія, ЖУКОВСЬКА Тетяна</i>	105
МАРКЕТИНГОВА СЛУЖБА ПІДПРИЄМСТВА: АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ <i>СТАМАТ Вікторія, ФЕДЮКЕВИЧ Анна</i>	110
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ <i>СТАМАТ Вікторія, ЮЗИК Алла</i>	114
GLOBAL ENVIRONMENTAL SECURITY OF UKRAINE AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY <i>KOVAL Pavlo, TISHCHENKINA K.</i>	119
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ГНУЧКИМ УПРАВЛІННЯМ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ТА ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА <i>ЖИБАК Ірина, ЗЕЛІНСЬКА Галина</i>	122
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>АНДРУСІВ Уляна, ПУПІН Любомир, ЧІГЕР Назарій</i>	126
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ <i>ДРАГАНОВА Вікторія</i>	130
ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ВИМОГА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ <i>ЗЕЛІНСЬКА Галина, АНДРУСІВ Уляна</i>	133
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ <i>КУЧМІЙОВА Тетяна, КАРПУК Ірини</i>	137
ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ГЕОДЕЗИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВЕРДЛОВИН	141

<i>МЕТОШОП Ірина, ГАСВИЙ Віталій</i>	
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ <i>МИТРОФАНОВА Юлія, БАРИШЕВСЬКА Інна</i>	146
СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ <i>ЛУНКІНА Тетяна, ТІТАРЕНКО Анастасія</i>	149
ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД <i>ХВОСТІНА Інеса, ПАНЕВНИК Тетяна</i>	151
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ <i>ХОМА Світлана</i>	156

Наукове електронне видання

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

16-17 листопада 2022 рік

м. Миколаїв, Україна

Технічний редактор: Крамарчук Анна
Комп'ютерна верстка: Крамарчук Анна

Відповідальність за надані матеріали несуть автори публікацій. Усі учасники освітнього процесу попереджені про необхідність дотримання академічної доброчесності. Матеріали збірки сформовано по мірі надходження від авторів.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2022